

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 37
12/2022
18. jún 2022

Cena 0,80 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Vo vojne prvá zomiera pravda, tvrdí okridlená veta. Presvedčajú o tom dejiny ľudských konfliktov. Aj ten aktuálny v susednej Ukrajine nevynímajúc. Nikto nemôže schvaľovať v 21. storočí riešenie zahranično-politických problémov raketovými útokmi či výbuchmi bômb, na čo doplácajú predovšetkým nevinní civilisti. Aj my v redakcii Slovenských národných novín sme hneď na začiatku odsúdili toto vojenské násilie. Napriek tomu naše noviny niektoré neoliberálne spolky a médiá zaradili na zoznam inštitúcií, v ktorých vraj prevláda „proruský naratív“

Vojna na Ukrajine nevznikla zo dňa na deň. Ak prehladneme historické spory medzi Rusmi a Ukrajincami, o ktorých sme v našom periodiku podrobne písali, problémy sa začali stupňovať už od tzv. oranžovej revolúcie v roku 2004. Následná eskalácia smerovala k incidentu na Kryme, v Odese či vo východnej časti Ukrajiny. Rozhorenie vojenského konfliktu sa vždy podarilo uhasiť. Až do februára. V tomto roku sa vojna naplno rozhorela a trvá už päť mesiacov, a nie je predpoklad, že by čoskoro mala utíchnuť.

V Slovenských národných novinách sme podrobne sledovali vývoj na Ukrajine niekoľko rokov dozadu a snažili sme sa ho objektívne priblížiť čitateľom. Nepodliehali sme propagande jednej či druhej strany. V rámci plurality názorov sme reflektovali aj ruské stanoviská. A zato nás novodobí názoroví inkvizitóri označili za „proruský zdroj“. Najskôr v nich prevládli emócie. Veď Rusi páchajú na Ukrajinu zverstvá. Ukrajinský prezident V. Zelenskij dennodenne zaplavoval svet videami a informáciami o páchaní vojnových zločinov zo strany ruskej armády. Rusi vraj bombardujú nemocnice, školy, materské školy, civilné bytové domy, zabíjajú nevinných ľudí na bicykloch a hromadne znásilňujú ukrajinské ženy...

Aktuálne odchádzajúca ukrajinská ombudsmanka podľa portálu Epoch Times, ktorého informácie prebrali aj slovenské médiá, L. Denisovová priznala, že informácie o znásilneniach, ktoré sama širila v médiách a osobne aj v západnej Európe, farbisto zveličovala, aby získala pre ukrajinskú armádu efektívnejšiu vojenskú pomoc, čo sa jej aj podarilo. Ukrajinský parlament ju preto z funkcie odvolal. O tom sa však vo svete nedozvedel od jej odchodu z funkcie vyše týždňa takmer nikto. O jej farbitých opisoch znásilňovania ukrajinských žien ruskými vojakmi vedel svet okamžite...

Maroš SMOLEC, šéfredaktor

ŠTEFAN MARKO DAXNER VSTÚPIL DO ALEJE DEJATEĽOV

Foto: Ján SEMAN, MS

Konflikt na Ukrajine stále horí

str. 6

Dejinné mílniky slovenskej štátnosti

str. 9

Bolestné osudy slovenských exulantov

str. 10

TRI OTÁZKY PRE: Jarmilu HALGAŠOVÚ, poslankyňu Národnej rady Slovenskej republiky

Politici kradmou rukou siahajú na výživu detí

• Rozhorčení rodičia vám posielajú fotografie školských obedov s odkazom: Takto jedia naše deti! Výčitku neadresujú vám, ale kompetentným. Od vás chcú pomoc pri náprave aktuálneho stavu...

Kvalita stravovania pri dnešných cenách potravín ide dole. Prejavuje sa to už na výbere jedál aj na ich kalorickej hodnote. Pre mnohé deti je to jediné teplé jedlo za celý deň. Áno, budem rada, ak budú deti navštevovať klavír a balet, ale najskôr chcem, aby sa dobre najedli. Alebo zdravo jesť netreba?

• V minulých dňoch ste prostredníctvom sociálnych sietí doslova vyburcovali verejnosť, najmä rodičov školopovinných detí,

alarmujúcimi príkladmi toho, ako nekvalitne sa v školách stravujú. Ako teda situáciu hodnotíte?

Kriticky. Ceny potravín boli vysúťažené v septembri minulého roka, keď sa nám o zdražovaní ani len nesnívalo. Dodávatelia už zdvihli ceny o desať percent a na jeseň školské jedálne čaká ďalšia vlna zdražovania, ktorá sa odhaduje minimálne na tridsať percent. Kuchárky už dnes doslova čarujú. Deti sa nielen sťažujú, že porcie mäsa im nestačia, ale školy menia plány v zlepšení stravovania. Rušia zeleninové a ovocné puľty a tiež možnosť výberu z jedál. Na zlepšenie financovania preraďujú jedlá do vyššieho cenového pásma, čo už cítia rodičia na peňaženke.

• Ako vidíte nápravu?

Nespochybnujem význam záujmových krúžkov, napokon voľnočasové poukazy sú v programe SaS a aj v programovom vyhlásení vlády. Ale z môjho pohľadu má zdravá výživa detí oveľa väčší význam. Už minulý rok som po dohode s ministrami Krajniakom a Grňingom žiadala ministra financií Matoviča o zvýšenie dotácie na obedy z 1,30 eura na 1,50 eura. Žiaľ, neúspešne. Deti sú naša budúcnosť a malo by nám extrémne záležať na zdravej výžive v ranom veku. Pretože chyby vo výžive detí sa v dospelosti prejavujú civilizačnými chorobami.

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK

Foto: archív J. H.

ISSN 0862-8823

VSNN 13/2022
SI PREČÍTAŤE

Najbližšie číslo Slovenských národných novín 13. vyjde s dátumom 2. júl 2022

- Politika by mala vytvárať podmienky v živote na všetko ostatné, čo nie je politické
- Timravin „slobodný duch“ v nekonformnej kritickej láske k slovenskému ľudu

Na útok proti Matici slovenskej poslúžila médiám zákerná manipulácia Z udalosti v srbskej Padine urobili slovenskú kauzu

Zuzana PAVELCOVÁ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

V ostatných dňoch médiami prehmela informácia o kauze vydávania potvrdení o národnom povedomí pre Slovákov žijúcich vo Vojvodine. Na ich základe Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí so sídlom v Bratislave vydáva osvedčenia pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Vďaka tomuto osvedčeniu – teda preukazu, ktorým krajinu dokazuje svoj slovenský pôvod – má nárok na pracovný pomer v Slovenskej republike bez pracovného povolenia. Cudzí štátny príslušník toto povolenie mať musí.

Preukaz umožňuje krajanovi dlhodobý pobyt na Slovensku s jeho opakovaným predĺžením (cudzinec má povolenie iba na deväťdesiat dní) a po troch rokoch nepretržitého pobytu na Slovensku môže žiadať o slovenské občianstvo. Na vydanie osvedčenia musí predložiť i doklad o národnom povedomí, ktorým zvyčajne býva potvrdenie aktívneho členstva v slovenskom spolku alebo návšteva školy s vyučovacím jazykom slovenským, ovládanie slovenského jazyka či svedectvá o jeho pôvode.

SRBSKÁ MENOVKYŇA

Na Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí sa dostalo niekoľko desiatok potvrdení vydaných v Miestnom odbore Matica slovenskej v Srbsku v Padine, ktoré sa úradu zdali nedôveryhodné, a tak celá kauza skončila v rukách jurisdikcie. I keď sú tieto záležitosti nepríjemné i v mnohom sa dotýkajú základných postulatov morálky, Matica slovenská so sídlom v Martine ich môže iba z diaľky pozorovať. Celá záležitosť sa jej totiž nijako netýka.

Hoci médiá kauzu vykazujú ako záležitosť Matice, v článkoch absentuje uvedenie, o akú Maticu ide, a chýba aj akékoľvek vysvetlenie rozdielu medzi inštitúciami pôsobiacimi úplne nezávisle a bez legislatívnych prepojení.

Miestny odbor Padina štruktúrne patrí pod Maticu slovenskú V SRBSKU (MSS) – teda zvrchovanú a samostatnú menovkyňu. Má vlastné sídlo v Báčskom Petrovci a vlastného štatutára. Akronymy oboch inštitúcií rozlišuje iba jedno písmeno – MSS a MS. No napriek rozdielom v názve aj v územnom pôsobení sa dve úplne odlišné organizácie nepozorným alebo zlomyseľným žurnalistom zmie-

šali natoľko, že unikla podstata, ktorá vtiahla najstaršiu národnú, kultúrnu a vedeckú ustanovizeň do čierneho mraku obvinení.

MEDIÁLNA BUBLINA

Namiesto je aj otázka, či naozaj išlo o nepozornosť a nevedomosť redaktorov alebo o zámer. Veď podobných falošných mediálnych bublín pri téme Matica slovenská vzniklo za tie dlhé roky až podozrivo príliš veľa.

K problému sa môže vyjadriť iba predseda MSS Branislav Kulík, ktorý však predmetné falzifikáty nepodpisoval a celá kauza ho nesmierne mrzí: „Vzhľadom na skutočnosť, že je Matica slovenskej v Srbsku dočasne pozastavené právo na vydávanie Písomného svedectva o slovenskej národnosti alebo slovenskom etnickom pôvode a slovenskom kultúrno-jazykovom povedomí, ktoré vydávala od svojho obnovenia Matica slovenská v Srbsku, sa dištancuje od všetkých Písomných svedectiev, ktoré neboli

vydané Maticou slovenskou v Srbsku a podpísané aktuálnym predsedom, ktorý jediný má právo túto inštitúciu zastupovať.

Na základe údajov a informácií, ktorými disponuje Matica slovenská v Srbsku a ktoré získala od oprávnených osôb na Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Matica slovenská v Srbsku odsudzuje samovoľné a bezpráve vydávanie takýchto písomných svedectiev osobám, ktoré nespĺňali podmienky na tieto úkony. Tieto písomné svedectvá spôsobili nemerateľnú a ťažko nahradiiteľnú škodu menu Maticy slovenskej v Srbsku, ktoré sa získavalo mravčou prácou od jej obnovenia až dodnes.“ Branislav Kulík dodáva, že sa bude v objasňovaniach pokračovať.

POHLAD DO STANOV

Z histórie vieme, že Matica slovenská v Juhoslávii bola založená na Národných slávnostiach 14. – 15. augusta 1932. V prvom období pôsobila prerušovane počas dvanástich

rokov (1932 – 1941 a 1945 – 1948). Oživotvorená bola 29. decembra 1989 na zasadnutí rozšíreného predsedníctva Ochotníckeho divadla VHV scény v Petrovci. Od toho času píše Matica slovenská v Juhoslávii (dnes už v Srbsku) svoju novodobú históriu. V jej stanovách, ktoré sú voľne dostupné na webovej stránke MSS pre každého novinára, sa uvádza: „Matica slovenská v Srbsku (ďalej Matica) je samostatná, záujmová, nestraničná a nekonfesijná mimovládna neprofitová organizácia – jednotná inštitúcia Slovákov žijúcich v Republike Srbsko (ďalej Srbsko), osobitného národnostného zamerania, do ktorej sa dobrovoľne združujú a zoskupujú Slováci, ako aj iní občania Srbska a naši krajanovia v zahraničí za účelom uskutocňovania, prejavovania a hájenia kolektívnych záujmov a práv Slovákov žijúcich v Srbsku, ich ochrany a zveľaďovania. Matica je právnická osoba s právami, povinnosťami a zodpovednosťami určenými ústavou, zákonom a týmito stanovami.“

SERIÁL TENDENČNOSTÍ

Teda sme opäť svedkami neznalosti aj zaujatosti tých, ktorí plošne informujú. Ešte o niečo horšie vyznieva, že do zavádzajúcich tituliek a nadpisov médií pridali ilustračné fotografie z prostredia Maticy slovenskej. Nuž, nezostáva iné ako len opäť prehltnúť horkosť na jazyku a spytovať sa, čomu sa dnes dá a môže veriť? Kam siaha nebalosť aj tendenčnosť tých, ktorí plošne informujú v médiách hlavného prúdu? Ako tieto dezinformácie ovplyvňujú slovenskú spoločnosť? A kde je v tomto všetkom čitateľ a nakoniec i sama Matica slovenská, ktorá sa stala opäť terčom povrchných novinárov...

VŠIMLI SME SI

Pred pätnástimi rokmi skončila Hydina Cifer, a. s., vtedy už súčasť spoločnosti Hyza, a. s., so sídlom v Topoľčanoch. Patrila Agrofertu Holding – vo vlastníctve vtedy ešte nepolitika Andreja Babiša. Netreba mať vešteckú guľu, aby sme sa nevedeli dovŕtiť, prečo mal Babiš záujem o tento podnik, vtedy ešte pod názvom Západoslovenské hydínarske závody Cifer. Cieľom bola likvidácia konkurencie. Budova bývalého neskorobarokového kaštieľa z 18. storočia, kde sídlilo vedenie, a anglický park so vzácnym sekvojovcom mamutím v 3. stupni ochrany prírody zostali opustené. Nehnutelnosti vlastníla spoločnosť Istrochem

Obec Cifer dostala späť do svojho majetkového portfólia kaštieľ a plánuje ho opraviť a otvoriť verejnosti aj park pri ňom.

Cíferský kaštieľ sa opäť prebúda

reality, ktorá tiež patrí do skupiny firiem Andreja Babiša. Momentálne je už vlastníkom obec Cifer, ktorá plánuje opraviť kaštieľ a verejnosti sprístupniť park. V máji sa po šesťhektárovom pozemku prvýkrát prešli návštevníci zo širokého okolia...

Podnik bol od vzniku v roku 1945 najväčším v Československu. Od roka 1958 vyrábala dve tony peria denne, liaheň mala kapacitu šesťdesiatdvoch kusov, ročne produkovala státisíce kurčiat a tisícdeväťsto ton hydiny – nielen hrabavej, ale aj vodnej. Denne spracovali štyridsaťpäťtisíc chladených a mrazených kusov. Na trh dodávali aj hydínové jaterničky, mäso z divej zveriny, čerstvé i konzervované vajíčka. Pojomom bola cíferská tatárska omáčka. Menej sa vie, že súčasťou hydínárni bola aj pekárňa s kapacitou tisícdeväťsto rožkov a deväťsto bagiet.

Príklad cíferskej hydínárne je smutnou ukážkou podnikov, ktoré ich noví majitelia po roku 1989 lacno kúpili, doslova vyplienili a opustili. S ekologickými záťažami, dlhmi a neraz neznámym vlastníckym pozadím. Na Slovensku chýba zákon, ktorý by účinne umožňoval postihovať bývalých majiteľov, ktorým sa investície vrátili predaním všetkého, čo malo cenu. Opustené budovy teraz zachraňujú obce alebo súkromné osoby.

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Tisíc maratónskych tratí inžiniera Jána KAŠU z Čeloviec Na babete po všetkých slovenských sídlach

Už len pamätníkom niečo hovorí meno Juraja Puciho, diaľkového chodca, ktorý – ak by sa zráťali všetky jeho prechodené trasy – päťkrát prešiel okolo zemegule. Ešte ako sedemdesiatročný vytvoril svetový rekord diaľkovým pochodom naprieč celou bývalou republikou, ktorý trval 365 dní, teda celý kalendárny rok!

Málokto totiž vie, že tento „Pražák“, ktorý začal pri Vltave v roku 1948 študovať novinársku fakultu a zamestnal sa v rozhlase ako hlásateľ, pričom spolupráca s redakciami sa mu stala celoživotnou záľubou, pochádzal z Kozuchova v okrese Trebišov, kde sa narodil 15. apríla 1929. Tento obdivuhodný rekordman, ktorý sa riadil heslom Na svete sme preto, aby sme chodili!, zomrel v Prahe 17. augusta 2013 vo veku osemdesiatštyri rokov...

Rovnakou nevšednou rekordmanskou osobnosťou je aj inžinier Ján Kaša, ktorý sa narodil 7. 6. 1927 v Čelovciach, tiež v okrese Trebišov. Aj keď na sklonku života nežil v rodisku, dušou i srdcom zostal Čelovčanom. Aj na neho si mnohí starší občania spomenú a iným ho pripomína pamätná tabuľa na budove obecného úradu. Do kroniky života sa zapísal ako cestovateľ s výnimočnou cestovateľskou vášňou. Na svojom motocykli značky Babeta sa podujal navštíviť všetky mestá a obce na Slovensku. Z Čeloviec vyrazil prvého júla 1988. Za desať rokov navštívil všetky slovenské sídla – 4 190 obcí, miest, dedín, osád. Najazdil 42 194 kilometrov (tisíc maratónskych tratí). Odvážnu cestu po celej vlasti ukončil začiatkom roka 1998

Inžinier Ján KAŠA sa s „babetou“ zapísal medzi nevšedných rekordérov, keď na tomto malom motocykli navštívil všetky sídla na Slovensku.

neďaleko Košíc na kopci zvanom Chvála Bohu. Inžinier Kaša umrel onedlho 27. marca 1998, pochovaný je v rodisku. Hlbokým vyznaním cestovateľa, ktorý skutočne miloval svoju domovinu, je jeho kniha Po Slovensku na babete veselo i vážne. Za tento výnimočný čin ho v roku 1998 poctili cenou mesta Košice in memoriam.

Pamätnú tabuľu v Čelovciach na budove obecného úradu, ktorá pripomína tohto nevšedného človeka, mu odhalili pri príležitosti nedožitých osemdesiatich narodenín začiatkom júna 2007. Uctiť si pamiatku svojho rodáka a cestovateľa Jána Kašu prišlo na spomienkovú slávnosť niekoľko desiatok Čelovčanov vrátane rodiny a starostu obce.

Vytrvalostný chodec Juraj Puci také šťastie nemal. S rodnými končinami na dolnom Zemplíne sa rozlúčil ako osemdesiatročný dvadsaťštyrihodinovým pochodom, počas ktorého prešiel 122 kilometrov. Skonal o štyri roky neskôr po dlhšej chorobe v pražskej nemocnici. Slovákom ho pripomína len kniha žurnalistu Štefana Mičeka Ročný pochod zdravia, ktorá vyšla v apríli 1999 po završení tohto unikátneho rekordu a dovršení 233-tisíc kilometrov „per pedes“ – po vlastných...

(am) – Foto: internet

Matovič ako ochranca rodiny

Roman MICHELKO

V ostatných dňoch sa koalícia znova dostala na hranu svojej funkčnosti. Nominálne je to dôsledkom dlhodobého sporu medzi Igorom Matovičom a Richardom Sulíkom, ale v skutočnosti je to spor oveľa hlbší. Navonok ide o červenú čiaru strany SaS, ktorá z princípu vetuje nekompenzované zvyšovanie akýchkoľvek daní. Napriek skutočnosti, že daňovú brzdu fixovanú ústavným zákonom stále nemáme schválenú, no pokiaľ je strana SaS v koalícii, tento ideologický konštrukt platí v plnej miere.

Toto je ideologická rovina sporu. Osobná je oveľa viditeľnejšia. Jej prejavy sú veľakrát otravné až ohavné. Osobný a neférový útok Matovičovo priateľa poslancu Gyimesiho na Sulíka bol už v značnej miere vysvetlený, žije si však svojím životom. Po sérii tlačoviek sa totiž ukázalo, že všetko bolo trocha inak, ako to pre-

zentoval. Tak predovšetkým, Richard Sulík a naša veľvyslankyňa v Bruseli veľmi intenzívne rokovali a upravovali slovenskú pozíciu. Nakoniec aj vďaka principiálnemu postojú Maďarska bola vyrokovaná trvalá výnimka pre ruskú ropu dopravujúcu sa potrubím, teda ropovodmi. Cenou za to bolo obmedzenie predaja produktov do zahraničia len na osem mesiacov a na ďalších osem ich bolo možné vyvážať iba do Česka. Tým by sa Slovaft dostal na spodnú hranu svojich produkčných kapacít – podľa rôznych zdrojov na šesťdesiat až sedemdesiat percent svojej produkčnej kapacity. To by potom logicky vyústilo do toho, že by Slovaft produkoval so stratou. Na masívnu investíciu do technológie na spracovanie ľahkej, teda neruškej ropy by zase potreboval dva až štyri roky. Takže pôvodný scenár tri roky bol ako-tak prijateľný. Ako dnes vieme, Sulík mal informá-

cie zo Slovaftu, že osem mesiacov „bude problém“, a bezodkladne o tom informoval premiéra Hegera. Sulík ho zároveň žiadal, aby teda vyrokoval pôvodnú pozíciu. Oportunistický premiér však chcel byť na samite lídrov „za pekného“ a povedal Sulí-

KOMENTÁR

kovi, že on bojovať nebude, ale spoľieha sa na to, že to vybojujú Česi a Maďari. O tom všetkom sú jasné dôkazy. Sulík na tlačovke ukazoval SMS komunikáciu, ktorá jeho verziu príbehu jasne potvrdzuje. Následne ešte volal s českým premiérom Petrom Fialom a požiadal ho o obhajobu slovenských pozícií. Ako to nakoniec dopadlo, všetci vieme. Zatiaľ je rozhodnutie samitu Európskej únie pre nás veľmi nevýhodné a je otáznou, či sa to ešte ďalšími rokovaniami bude dať zvrátiť. Vo svetle týchto sku-

točností by tak mal byť hlavný útok Gyimesiho vedený práve na svojho premiéra, a nie na ministra hospodárstva. Asi si myslel, že Richard Sulík sa nebude brániť. Je to, samozrejme, aj skrytý útok na premiéra Hegera, ktorému stúpa dôveryhodnosť medzi občanmi.

Každopádne, opozičná strana Smer využila Gyimesiho nahrávku na smeč a aj vďaka jeho tlačovke bude táto kauza rezultovať do odvolania ministra hospodárstva Sulíka v parlamente. V stave, v akom sa koalícia nachádza, môže takéto odvolávanie dopadnúť všelijako. Stačí, ak relevantná časť OĽaNO, možno len tretina či štvrtina klubu, podporí tajné hlasovanie a bude vymaľované. To však nebude ojedinelý incident. Nastane reťazová reakcia, ktorá by mohla viesť k novej verzii Remišovej pexesa, samozrejme, teraz už s tvármi svojich koalíčných kolegov.

Celé toto koalíčné divadlo má však možno ešte jeden rozmer. Chváliť Igora Matoviča z hlbších strategických úvah nie je namieste, ale nedá sa mu uprieť akýsi prirodzený politický inštinkt, ktorým dosiaľ veľmi dobre vycítil a nakoniec ako politický trendsetter presadil tému volieb, na vlnu ktorej sa nakoniec víťazne zvie-

zol. Po vyše dvoch rokoch pochopil, že hrať protikorupčnou stranou, ak má vo vláde také ikony, ako je minister vnútra Mikulec, a oháňať sa „zástavou“ transparentnosti pri podivnom nákupe testov cez neznámu trnavskú firmu či po alokovaní dvoch miliónov eur na spoločnosť, ktorá ozvučovala ich povolebný míting a zrazu mala mať na starosti manažment utečencov na ukrajinskej hranici, nie je uveriteľné. Tak hľadá novú politickú agendu. A zdá sa, že ju už našiel. Pochopil, že liberálnych voličov definitívne stratil, tak sa zrazu z Matoviča bojovníka proti korupcii stáva Matovič bojovník za rodinu a tradičné hodnoty. A naozaj sa v ostatnom čase viac vymedzuje voči progresivistickej prezidentke Čaputovej, neoliberalom zo strany SaS, ako aj voči arcidiablom zo Smeru.

Otázne je, či mu túto novú rolu voliči uveria. Niektorí áno, aj keď počas svojho politického pôsobenia „poskytol“ množstvo dôkazov o opaku, a keď mu to vyhovovalo, skutočne konzervatívne osobnosti, akým bol Škripek, likvidoval na úkor liberálov, keďže vtedy výsledky prieskumov hovorili, že väčšia voľičov OĽaNO je orientovaná skôr liberálne než konzervatívne.

Buď si nám oddaný, alebo...

Ivan BROŽÍK

Môže byť vlasť nevlastná? Zjavne môže. Ak sa v takej vlasti ustaluje premisa, že jej moc má svojich občanov (voľičov) a potom tých ostatných, trochu trpených, často netrpených, ohrdnutých a akosi viac trestaných ako tých „oddaných moci“.

Abby nedošlo k omylu, touto poznámkou je myslené volebné obdobie vo vlasti a spôsob jeho výkonu zvolenou mocou. V prípade parlamentu, ktorý by mal byť zvrchovaný, vyjadrujúci vôľu občanov a mal by byť zároveň právne nadradený vládnej moci, teda ministrom a ich úradníkom bez ohľadu na ich stranickú príslušnosť, ide na Slovensku o štvorročné obdobie. Ak dochádza k tomu, že časť obyvateľstva a jeho nielen potrieb, názorov a myslenia nie je totožná s tým, čo konvenuje moci, mal by takúto moc v jej rozhodnutiach korigovať podľa Ústavy Slovenskej republiky parlament. Lenže, čo ak je parlament iba

výkonnou slúžkou moci? S tým, že je tu akýsi „mandát“? Že je tu akási stranická parlamentná a občas možno aj ústavná väčšina, hoci aj z poslancov strán, ktoré neprešli voľbami, teda...?

Igor Matovič použil nápadne podobnú úvahu, keď „nahodil“, že

POZNÁMKA

vyjadrovať sa v médiách by mali mať právo iba tí, ktorých stranickí zástupcovia prešli výberom vo voľbách. Do chodu štátu ich okrem odvádzania daní na jeho financovanie nič! Ani do štátu, ani do jeho rozhodovania. Ako deckám od macochy? Alebo voliči v nevlastnej vlasti. Tam choď za neposlušnosť k moci kľačať na polienko do kúta, tam v decembri po jahody alebo – občas „preplesk“ a zavri ústa. Buď si náš, alebo, najradšej, okrem tých daní, keby si nebol. Prinajmenej neotravuj moc

v jej rozmachu, zámeroch a ich praktickým naplňaní. Aj keď práve to znižuje kvalitu tvojho života priam exponenciálne. Občania sú akcionári štátu. Štát či vlasť je akýsi výkonný orgán, ktorý by mal svojim akcionárom za dobré gazdovanie vyplácať dividendy, teda odmeny zo zisku štátu. Lenže tie si väčšinou necháva pre seba v zastúpení politických strán a ich predstaviteľov, ktorí sú aktuálne pri moci. V tejto hre je občan, ak nie je práve fanatický až sektársky straník, úplne mimo mantinely ihriska.

Jedným v poslednom čase najrozpornejším príkladom obmedzenia demokracie u nás je likvidácia slobody slova. Zámienky na to sa našli. O tie však nejde. Zámienky na čokoľvek sa vždy ľahko nájdu tam, kde farby demokracie stanovuje štátna, teda mocenská propaganda bez toho, aby ju v takomto rozleťe brzdiel parlament. „Pre demokraciu je životne nevyhnutné, aby sa

v nej mohli slobodne šíriť informácie, myšlienky a názory. Sloboda slova, sloboda prejavu zabezpečuje, že verejnosť dostane k dispozícii všetky nevyhnutné informácie, aby mohla vzniknúť široká diskusia o veciach verejného záujmu. Sloboda prejavu umožňuje, aby verejná diskusia bola kvalifikovaná a viedla sa so znalosťou veci. Táto sloboda je dôležitá pre každého občana demokratického a právneho štátu.“ Bolo povedané kýmisi dôležitým nedávno na akejsi konferencii o demokracii a slobodnom štáte. „Bojovať s nepravdou či vedomou lžou práve tak ako so štátnou propagandou je vždy nerovný boj. Lenže iba pravda nám dáva slobodu. Zároveň nás ale neuchráni stretnutiu s krutou nepravdou a klamstvom. S vedomým a účelovým klamstvom, ktoré nevieme ovplyvniť. Neplatí, že ak ja pôjdem čisto, moja cesta bude čistá. Je to možno zvláštna skúška, ktorú všetci podstupujeme – dôverovať princípu, hodnote a usilovať sa ho žiť len pre hodnotu samotnú. I keď to nič zlé nepriháša, skôr, naopak, odberá. Problémom je, že sloboda prejavu dnes nie je len o pravde a hľadaní jej odleskov. A nie je ani o témach, ktorými spoločnosť žije a ktoré potrebuje riešiť.“ Zaznelo na tej istej konferencii na Slovensku.

SPOZA OPONY

Slovenské národné noviny majú skvelú príležitosť vracať sa k Romanovi Kaliskému, jednému z rozhodujúcich svojich zakladateľov po roku 1989. Upozornil na to v minulom vydaní SNN Peter Štrelinger, jeho výrazný súpútnik z čias, keď vznikali matičné noviny ako súčasť pohybu k vzniku Slovenskej republiky. Teda oných pozoruhodných čias, keď sa robila, ale aj rodila politika na Slovensku.

Dvaja dôslední autori Jozef Leikert a Mária Macková s vedecskou presnosťou dali dovedna šesťstostranovú ojedinelú publikáciu pod názvom Roman Kaliský – cesta búrlivým storčím. Vďaka impulzu jednej z Kaliského dcér novinárky Gabriely vzniklo dielo, aké o nijakej novinárskej osobnosti nemáme. Dielo, ktoré zaplňa biele miesta našich dejín, dejín žurnalistiky, biele miesta atmosféry doby. Je na rozhraní niekoľkých vedeckých odborov. Zhradeným množstvom dobových materiálov, textov a aj výpovedí, ktoré autori ako prví vyniesli

z archívov, je nielen svedectvom o Kaliskom. Je najmä o podobe rôzne sa meniacich československých pomerov a Slováka v nich. Monografia je i bohatým dokumentárnym dielom nielen o premenách doby a človeka, ale tiež o mimo-

nost' vnímať ich ako každodennú súčasť jestvovania verejne činnej osobnosti, novinára, sú bez preháňania, bez zveličovania životodárnym zdrojom. Jedným z príkladov je, že v kľúčovej chvíli Kaliský vedel povedať onú strhujúcu his-

v dobe plnej neistôt a výrazného nesebavedomia, obáv a aj strachu. Ved' medzinárodne skúsený český politik ešte v predvečer vzniku dvoch štátov o Slovensku tvrdil, že „nicotný štáteček nedosáhne plného medzinárodného uznání“.

Týchto niekoľko poznámok chce najmä upozorniť na to, že kniha o Kaliskom je užitočným zdrojom poznania o SNN a Matici slovenskej, ale najmä dodnes o význame národného sebavedomia verejne činných osobností, novinárov.

V knihe máme však po prvý raz možnosť plnohodnotne spoznať profil Kaliského aj ako dlhoročného poslancu československého parlamentu; je to výnimočný súhrn z čias, keď o. i. boli odsúdení alebo vo väzbe Clementis či Husák. Kniha kriticky hodnotí a cituje z textov vystúpení tak v Slovenskej národnej rade v Bratislave, ako aj v Národnom zhromaždení v Prahe. Je to dôležitá faktografia. Aj z nej môžeme usúdiť neskoršie motivácie celoživotných postojov Kaliského vrátane dvoch desaťročí, ktoré prežil po roku 1968. Prežil ich ako kvalifikovaný murár, keďže si urobil učňovské skúšky. Môžeme tak vidieť i zdroje toho, prečo v slovenskom predjari, hlboko pred rokom 1968, niekoľko slovenských generácií sa usilovalo napraviť chyby spáchané nielen v päťdesiatych rokoch, ale aj predtým.

Prečo hovoriť o Romanovi Kaliskom

Dušan D. KERNÝ

riadnej schopnosti generácie, ktorá zažila vojnu, naprávať chyby, zbrať sa politické hlúhny práve tak ako aj novinárskej. Je najmä o schopnosti chápať potrebu slovenských dejín a v historickej chvíli vedieť urobiť skutočne historické rozhodnutie.

Chronologicky zozbierané a prehľadne zoradené texty si zasluhujú trvalú kritickú pozornosť. Pre Slovenské národné noviny, a matičiarov osobitne, je kniha podnetná poukazovaním na to, ako národné dejiny a schop-

torickú vetu o pokojnom, ba priateľskom rozchode československej federácie, akú kedysi povedal Hlinka o nevydarenom manželstve s Maďarmi a potrebe odchodu z monarchie do republiky.

Kaliský dobre vedel, že matičiar a Matica potrebujú noviny. Jeho životná skúsenosť, podporená energiou a pracovitnosťou Drahoša Machalu a Petra Štrelingera, urobila z bratislavskej filiálky SNN centrálu. Redakcia priťahovala desiatky osobností, dávala im priestor, ako i smer a pevnú pôdu pod nohami

Kaliský nebol obľúbencom vedenia Maticy, najmä nie po kritike a zlyhaniach matičného fondu, dodnes priam učebnicového textu analýzy, ktorá rozbíja na prach pokus slovami zakryť dramatický podnikateľský neúspech. Nakoniec to bola, pravda po rokoch, Matica, ktorá preda len ocenila Kaliského – to veľkolepé ocenenie potrebovala Matica väčšími ako Kaliský. Medzitým si Kaliský našiel priestor pre skvelé analýzy pápežských encyklik, osobitne Jána Pavla II.

SEBAOBHRANA

Začiatkom mája uplynuli tri mesiace od účinnosti novely o strelných zbraniach a strelive. Medzi najvýraznejšie zmeny, ktoré novela zákona priniesla, patrí povinnosť pre občanov, fyzické osoby – podnikateľov alebo podnikateľské subjekty – nahlásiť polícii držbu strelných zbraní, ktoré predtým patrili medzi zbrane patriace do inej kategórie, resp. nepodliehali evidenčnej povinnosti.

Vlastnite zbraň?

Túto povinnosť majú splniť do konca júna 2022. Je preto potrebné skontrolovať strelné zbrane, ak ich máte doma a môžu patriť do skupiny zbraní, ktoré treba nahlásiť. Všeobecne môžeme tieto zbrane označiť ako zbrane, ktoré vznikli úpravou zo samočinných zbraní, zo zbraní patriacich (pred úpravou) medzi zbrane kategórie A, samonabíjacie zbrane skrátene bez použitia náradia a zbrane, ktorých výbavou je nadlimitný zásobník. Popri týchto zbraniach je povinné označovať aj držbu nadlimitných zásobníkov (pričom kapacitný limit je pre zásobníky do krátkej zbrane 20 nábojov a do dlhej 10 nábojov). Nahlasovací povinnosť treba splniť prostredníctvom tlačiva NOVÉ_Oznámenie o držbe zbrane kategórie A (na odkaze: Zbrane a strelivo, Ministerstvo vnútra SR – Polícia (<https://www.minv.sk/?zbrane-a-strelivo>) na príslušnom oddelení dokladov okresného riaditeľstva PZ v mieste pobytu. V prípade, ak majiteľ nie je držiteľom zbrojného preukazu a zbraň si chce ponechať v držbe, môže v termíne do 31. januára 2023 požiadať o vydanie príslušnej skupiny zbrojného preukazu, ktorá ho oprávňuje na nadobudnutie a držbu takejto zbrane, pričom sa považuje za osobu, ktorej výnimka potrebná na držbu tejto zbrane bola udelená. V prípade, ak majiteľ zbrane uvedenú povinnosť nespĺní v zákonom stanovenom termíne, bude to posudzované ako priestupok na úseku zbraní a streliva, za ktorý mu môže byť uložená pokuta v správnom konaní až do 663 eur, v rozkazovom konaní do 400 eur a v blokovom konaní do 200 eur. Výnimky na nadobudnutie vlastníctva a na držanie zbrane kategórie A, ktoré boli vydané pred prvým februárom 2022, stratili platnosť dňom 31. marca 2022, teda už držiteľ nič neopravňuje na nadobúdanie ďalších zbraní kategórie A. Na držbu zbraní uvedenej kategórie, ktoré boli evidované do 31. marca 2022, je takáto výnimka aj naďalej platná. Zdravotná spôsobilosť žiadateľa o vydanie zbrojného preukazu a držiteľa zbrojného preukazu držať alebo nosiť zbraň a strelivo sa preukazuje lekárskeho posudkom o zdravotnej spôsobilosti. Psychická spôsobilosť posudkom o psychickej spôsobilosti. Odborná spôsobilosť držať alebo nosiť zbraň a strelivo je súhrn vedomostí a praktických schopností, ktoré preukazuje žiadateľ o vydanie zbrojného preukazu pred jeho vydaním skúšobnej komisii.

Ján ČERNÝ

Stretnutie inteligencie na Donovaloch je míľnik v dejinách národa

Slováci vzali osud do vlastných rúk

Zhovárал sa Maroš SMOLEC – Foto: archív SNN

Slovenský spisovateľ Miroslav PIUS sa narodil v Novej Vsi nad Žitavou, okres Nitra. Pôsobil ako učiteľ základnej školy v Starom Tekove. Počas štúdia sa aktívne zapojil do boja „za socializmus s ľudskou tvárou“, čo sa prejavilo založením tajného „Historického krúžku“ a článkami v študentskom časopise Echo. Po skončení štúdia nastúpil ako redaktor do literárnej redakcie Československého rozhlasu v Bratislave. Tu ho zastihol aj 21. august 1968. Aktívne sa podieľal na ilegálnom vysielaní proti okupačným vojskám v improvizovaných štúdiách Mesto na Dunaji a Mesto obilia. V roku 1970 počas normalizácie bol prinútený ako „protisocialistický, protistranický a protisovietsky živel“ z rozhlasu nedobrovoľne odísť. Mal zákaz publikovania. Po 17. novembri 1989 sa aktívne zapojil do hnutia VPN. V roku 1990 bol plne rehabilitovaný. Od roka 1990 vykonával funkciu riaditeľa Školskej správy, Bratislava VII. Od roka 1996 funkciu generálneho riaditeľa Národného osvetového centra v Bratislave. Za knihy Pyrománia, Dobrodružstvá obra Zubra a Chlapec na bielom koni dostal ceny vydavateľstiev. V roku 2002 mu Ministerstvo kultúry SR udelilo Medailu D. G. Licharda, v roku 2010 MŠ SR Veľkú medailu sv. Gorazda, v roku 2008 Pamätný list predsedu vlády SR. Od roka 2012 žije a tvorí v Nemčiňanoch pri Zlatých Moravciach.

Spoločná snímka z pamätného a prelomového stretnutia slovenskej inteligencie na Donovaloch z 30. mája 1992, na ktorej v prvom rade je aj Miroslav PIUS.

• **Koncom mája 1992 sa konalo významné stretnutie slovenskej inteligencie na Donovaloch, ktoré de facto začalo cestu k slovenskej štátnosti, ktorá vyvrcholila vznikom samostatnej Slovenskej republiky prvého januára 1993. Ako si spomínate na toto stretnutie pred tridsiatimi rokmi?**

Niektoré zážitky nám ostávajú v pamäti po celý náš život. Pamätám si, ako som plný očakávania išiel 30. mája 1992 na svojej starej embéčke na Donovaly. Asi tak na pol ceste medzi Banskou Bystricou a Donovalmi mi v chladíci vyvrela voda. Dostal som strach, že stretnutie nestihnem. Ale zastalo pri mne auto a úplne neznámy muž mi nezištne pomohol nalialiť do chladíča dve fľaše destilovanej vody. Tak som stihol aj začiatok stretnutia, ktoré malo názov Kongres slovenskej inteligencie. Treba zdôrazniť fakt, že toto stretnutie na Donovaloch nebolo individuálnym, jednorazovým stretnutím, na ktorom významnou osobnosťou nášho kultúrneho, politického a ekonomického života spontánne vyjadrili svoju vôľu a odhodlanie vytvoriť

vlastnú štátnosť. Nie je zbytočné si jednotlivé udalosti, ktoré sa po roku 1989 začali valiť ako kamene, pripomenúť. Bola tu obnovená a znovuzrodená Matica slovenská, viaceré občianske združenia a spolky, ktoré rovnako naliehavo na svojich stretnutiach žiadali samostatnosť. V roku

INTERVIEW

1990 sa v Ružomberku pri príležitosti osláv Andreja Hlinku účastníci jasne a deklamačne prihlásili k samostatnosti. V októbri 1990 Matica slovenská zvolala do Bratislavy celonárodné zhromaždenie, na ktorom to taktiež bolo povedané úplne jasne. A tridsiateho októbra 1990 tridsať popredných slovenských intelektuálov prijalo dokument 60 rokov k slovenskej identite.

Bola tu spoločnosť Slovenské korene, Štúrov spolok a ďalšie, ktoré sa na svojich stretnutiach vyjadrovali rovnako, 17. júla 1992 sa uskutočnilo hlasovanie o zvrchovanosti vtedajšej Slovenskej národnej rady a 1. septembra 1992 bola prijatá Ústava Slovenskej republiky.

• **V čom tkvie hlavný odkaz stretnutia na Donovaloch?**

Predstavitelia slovenskej inteligencie sa jednoznačne postavili za vznik nového, nezávislého slovenského štátu. Bolo to po prvýkrát v takomto rozsahu a v takejto sile, keď sa silné vážené osobnosti takto jednoznačne vyslovili, že chceme vlastný štát. Najvýznamnejšie prejavy zazneli z úst Romana Kaliského, Vladimíra Mináča, Imricha Kružliaka, Mariána Tkáča či Drahoslava Machalu... Odcitujem krátku pasáž, ktorú som si zapísal do notesa z prejavu Pavla Števdčka: „Treba už konečne prelomiť bludný kruh nerozhodnosti a vziať osud do vlastných rúk. Je to v tomto čase tá najprincípiálnejšia a zároveň najťažšia úloha.“ Donovaly boli tým povestným posledným krokom, ktorý nás doviedol k vlastnej štátnosti. Aj po tridsiatich rokoch si pamätám, ako sa v predvečer kongresu vo Ville Tereze zišli Roman Kaliský, Imro Kružliak, Vlado Mináč, Gustáv Valach, Drahoš Machala, Peter Štelinger, aby skoncipovali

MEDZI NAMI

V Česku vyvolalo ostrú názorovú konfrontáciu stiahnutie Čajkovského opery Črievičky z repertoáru Národného divadla. V liste umelecký riaditeľ tejto českej reprezentatívnej inštitúcie Per Boye Hansen (Nór) uvádza, že v čase imperiálnych nárokov Ruska sa „historický kontext Čajkovského opery stáva citlivou témou“. Kritici Hanzenovho rozhodnutia hovoria, že onen „historický kontext“ spočíva vlastne len v tom, že hrdinovi opery ukrajinskému kováčovi pomôže v ťažkostiach ruská cárovná...

Paradox, nad ktorým zostáva rozum stáť, je v tom, že autor poviedky, podľa ktorej opera vznikla, bol ukrajinský vlastenec Nikolaj Vasilievič Gogol, kritik ruského impéria, narodený v ukrajinskom Soročinci v roku 1809. Ďalšou zvláštnosťou tohto trápneho protiruského gesta na pôde českého divadla je aj fakt, že svetoznámy ruský skladateľ Piotr Iljič Čajkovskij mal po jednej línii ukrajinské korene.

V reakcii na zrušenie opery napísal analytik Štěpán Kotrba, že „trestať Čajkovského za napadnutie Ukrajiny je rovnako úchylné ako súčasné vedenie Národného divadla“. Adam Komers, bývalý komentátor Českej televízie,

k veci poznamenal: „Typické čecháckovství, resp. prvotřídní ubožárna, která, kdyby nebyla k pláči, tak je totálně směšná.“ Kladam hodnotenia prípadu „nežiaducej ruskej opery“ nie je to, že kritika vedenia Národného divadla zo strany verejných činiteľov vysoko prevažuje nad politickými pritakávkami, ale významný je najmä fakt, že sa v médiách o veci diskutuje otvorene.

Koniec zdravého rozumu

Ludovít ŠTEVKO

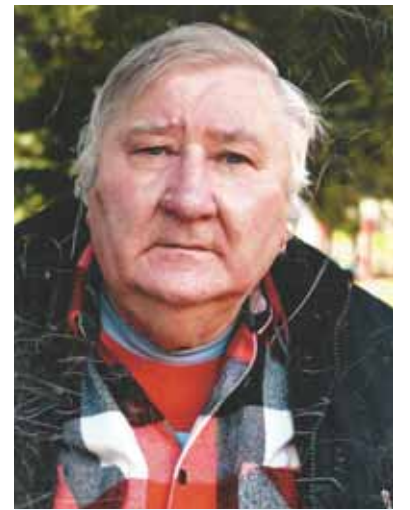
Žiaľ, na Slovensku sa diskusia vo verejnom priestore, v televízii a mainstreamových médiách o podobných témach nevedú. Pravda, môžete vysloviť iný ako oficiálny názor na alternatívnych weboch alebo disidentských printoch, lenže s rizikom, že vás zakážu či vypnú.

Český vojenský analytik a diplomat Martin Koller, ktorý v ČT šokuje svojimi názormi na rusko-ukrajinský konflikt bez ujmy na zdraví, by na Slovensku spôsobil odvolanie riaditeľa RTVS a na dvere by mu pravdepodobne „zaklopala“ NAKA a obvinila ho z terorizmu

a zo zosnovania zločineckej skupiny. Len si spomeňme na nedávny prípad, keď redaktor verejnoprávnej televízie z dôvodu objektivity, aby vyvážil výpovede vládnych politológov, zaradil do spravodajského šotu aj stručné vyjadrenia analytikov na indexe Romana Michelka a Jána Čarnogurského. Vyvolalo to búrku protestov koalíčných politikov a slovenských

mediálnych trasoritok. Zodpovedný riaditeľ spravodajstva a publicistiky RTVS Varham Čugurian musel odísť. Damoklov meč nad slobodou slova nielenže visí nad každým, kto vysloví iný ako oficiálny politický názor, ale ten meč sa už ťasí, aby skollil názorových nepriateľov.

Potrebujeme ešte viac? Vyšetřovateľ NAKA preveruje známy Klub 500, združujúci slovenských podnikateľov a vlastníkov spoločností, ktoré zamestnávajú vyše päťsto zamestnancov. Dôvod – podozrenie zo spáchania trestného činu financovania terorizmu a trestného činu založenia, zosnova-

S jubilujúcim historikom a básnikom Miroslavom PIUSOM spomíname na dramatické chvíle vyhlásenia samostatnej SR pred štvrtstoročím.

Vyhlásenie, ktoré na druhý deň kongres schválil.

• **Ako ste vy osobne vnímali rokovanie slovenskej inteligencie a jej schválené závery?**

Dovoliť si odcitovať kúsok z môjho príspevku, ktorý bol uverejnený v zborníku Rozhovory o štátnosti (2002): „V najbližšom období, teda už zajtra, by sme všetci spolu mali dokončiť to, čo sme pred desiatimi rokmi začali. Dokončiť a odovzdať našim deťom dobre vykonanú robotu. Boli sme to práve my, ktorí mali to šťastie, že práve my môžeme dokončiť a realizovať snaženie celého dejinného reťazca slovenských osvietených hláv a mozgov. Na medzinárodnú scénu by sme nemali vstupovať ako chudobný študentik na premiéru, ale ako suverénny národ, hrdý a sebedovomý.“ Nie všetci naši rovesníci zdieľali naše presvedčenie o nutnosti zavŕšiť vlastnú bytostnú sebarealizáciu do štátnosti. Už pred rokom 1993 sa slovenskí intelektuáli začali deliť. Boli tu skupiny, ktoré nechceli rozdelenie štátu na dva samostatné štátne útvary. Trochu ironicky sme ich nazývali „neočechoslovakisti“ a oni nám to vracali, keď nás volali hejslováci alebo aj „preskakovači vatiere...“ Dnes po tridsiatich rokoch si myslím, že tí, ktorí sa aktívne postavili proti rozdeleniu, neverili v silu národa vládnúť si sám, neverili v jeho schopnosti usporiadať nový štát demokratickým spôsobom. Na svojej ceste za štátnosťou sme museli prekonávať veľa prekážok, urobili sme veľa chýb, ktoré nemuseli byť, ale... vždy sme zodvihli hlavu, poučili sme sa, a aj keď často kľukatými cestami kráčame do našej vlastnej budúcnosti.

nia a podporovania zločineckej skupiny podľa § 296 Trestného zákona. „Teroristický čin financovania terorizmu“ spáchali členovia Klubu 500 pravdepodobne tým, keď na tlačových konferenciách tvrdili, že naplnenie požiadavky vypnúť ruský plyn bude znamenať kolaps slovenskej ekonomiky. Okrem toho predseda klubu Vladimír Soták a tajomník Tibor Gregor sa nesúhlasne vyjadrili o téze, že platením za ruský plyn podporujeme ruskú vojnu na Ukrajine. Podľa nich je to čudná logika, lebo potrubie s ruským plynom stále vedie cez Ukrajinu a Ukrajinci za to inkasujú od Rusov milióny dolárov. Vari Ukrajinci tým podporujú ruskú vojnu proti sebe?

Nedá sa presne odhadnúť, kto stojí za absurdnosťou podozrení policajných zložiek. Môžeme to iba tušiť. V každom prípade je to zlé, veľmi zlé predtucha konca slobody prejavu a demokracie na Slovensku. Francúzsky osvietený filozof a spisovateľ Voltaire, ktorý v osemdesiatom storočí perom aj osobne bránil nespravodlivo stíhaných, nastávil i slovenskému dnešku zrkadlo v diele Myšlienky alebo Rozum podľa abecedy: „Každý jednotlivec, ktorý prenasleduje iného človeka, svojho brata, pretože je iného názoru, je monštrum.“

Matica odhalila bustu národovcovi Štefanovi Markovi DAXNEROVI Architekt prvého politického programu

Matej MINDÁR – Foto: Ján SEMAN

Siedmeho júna 2022 počas matičného podujatia Štúrovci v súradniciach národných dejín vedenie ustanovizne za prítomnosti predsedu NR SR, parlamentných poslancov a ďalších vzácných hostí slávnostne odhalilo v Aleji národných dejateľov pred druhou matičnou budovou bustu Štefana Marka DAXNERA. Ako člen štúrovskej generácie a autor Memoranda národa slovenského sa významným spôsobom zaslúžil o prvý ucelený národno-politický program Slovákov v 19. storočí.

Pred hlavnou časťou programu si návštevníci v rámci otvorených dverí mohli prezrieť sídelnú budovu ustanovizne. Okrem vystavených originálnych Stanov Matice slovenskej z roka 1863 matiční organizátori pripravili aj vernisáž výstavy Odkaz štúrovskej generácie. Na slávnostnom odhalení busty Štefana Marka Daxnera sa spolu s predsedom Národnej rady SR Borisom Kollárom zúčastnili aj poslanci NR SR Miloš Švrček, Tomáš Taraba a Romana Tabak. Po úvodnom zaspievaní hymnickej piesne Ponad Tatru blýska mužským spevokom Dr. Samuela Daxnera z Tisovca moderátor Peter Schvantner privítal všetkých prítomných. Potom dostal priestor docent Pavol Parenička, vedecký pracovník Slovenského literárneho ústavu MS, ktorý bližšie predstavil život tohto významného člena štúrovskej generácie.

■ ZBRAŇ PRÁVA

Predseda Národnej rady SR Boris Kollár v príhovore pripomenul, že Štefan Marko Daxner sa ako dobrovoľník po boku ďalších štúrovcov tiež zapojil do revolúcie v roku 1848 – 1849, aby spolu s ďalšími asi dvadsiatimi tisícami slovenských dobrovoľníkov demonštroval vôľu slovenského národa žiť ako rovnoprávny národ v rodine európskych demokratických národov.

„Bol právnik a jeho hlavnou zbraňou pri obhajobe slovenských národných záujmov bolo právo. Bol hlavným autorom Memoranda národa slovenského, v ktorom Slováci žiadali o rovnoprávne postavenie vo vtedajšom Uhorskom kráľovstve. Vypracoval aj tzv. Privilégium pre Slovenské Okolie, v ktorom bola zahrnutá slovenská predstava o slovenskom území

Aleja dejateľov pred 2. budovou Matice slovenskej sa naplnila študentmi i matičiarmi z celého Slovenska. Prišli aj slovenski politici.

a slovenskej samosprávy. Požiadavky Memoranda národa slovenského boli základným politickým programom všetkých slovenských politických strán a hnutí, ktorých cieľom bolo dosiahnutie slovenskej samosprávy. Musím povedať, že program memoranda sa naplnil až pred tridsiatimi rokmi vyhlásením slobodnej a suverénnej Slovenskej republiky,” zaznelo v prejave Borisa Kollára.

■ ŽIVÝ ODKAZ

Predseda Matice slovenskej Marián Gešper poznamenal, že odkaz slávnej štúrovskej generácie

je v slovenskom národe stále živý. „Štúrovci v 19. storočí reprezentovali Slovákov v čase národnostného útlaku a tvrdých perzekúcií, keď za slová o zlepšení národnej, sociálnej a vzdelanostnej úrovne končili mnohé naše osobnosti vo väzení.”

Marián Gešper zároveň pripomenul, že v tomto období Slovensko nemalo administratívne hranice. „Keď generácia štúrovcov postupne končila svoju životnú púť, existovali už v podstate všetky základné atribúty osobitnej slovenskej kultúry a politiky.” Dodal tiež, že ich dedičstvom sa stali inštitúcie, ktoré

spoločne založili, a mnohé z nich dodnes existujú v našej zvrchovanej demokratickej štátnosti. „Venovaním aktuálneho roka 2022 odkazu štúrovcov im prejavujeme vďaka aj za to, že ako moderný a emancipovaný národ Európy sme dosiahli život v slobodnej, samostatnej a demokratickej Slovenskej republike,” zdôraznil predseda MS.

■ ÚCTA RODISKA

Na slávnostnom zhromaždení vystúpil aj vedúci oddelenia kultúry a športu pri MsÚ v Tisovci Michal Stejskal. „Som nesmierne rád, že mi je umožnené, vystúpiť na tomto významnom podujatí ako zástupcov mesta Tisovec, ktoré je historicky späté s takými osobnosťami, akými boli a sú August Horislav Škultéty, Bohuslav Nosák-Nezabudov, Dr. Pavol Jozeffy, Dr. Vladimír Clementis, Gustáv Lojko-Hostivít Tisovský, Ján Vansa, Jonatán Dobroslav Čipka, Matej Hrebenda, Terézia Vansová, Dr. Samo Daxner a, samozrejme, Štefan Marko Daxner.” Na adresu tisovského rodáka tiež poznamenal, že bol aj jedným z tých, ktorí v roku 1848 na Hlavnom námestí v Rimavskej Sobote vysvetľovali obsah i nedostatky marcových zákonov. „Rovnako mal veľký podiel na koncipovaní Žiadostí národa slovenského i Memoranda národa slovenského a tiež sa pričínal o založenie slovenského evanjelického gymnázia v Revúcej.”

■ SLÁVNOSTNÉ CHVÍLE

Portrétnu bustu Štefana Marka Daxnera spoločne odhalili predseda MS Marián Gešper s predsedom Národnej rady SR Borisom Kollárom. Na záver hlavného programu odznela hymnická pieseň Kto za pravdu horí. Oficiálny program pokračoval alegorickým sprievodom mestom Martin na Národný cintorín.

Nasledovať bude hlavný bod programu – slávnostné odhalenie busty Štefana Marka Daxnera o 14.30 h v aleji národných dejateľov na nádvorí. Následne sa zhromaždenie presunie v alegorickom sprievode mestom na Národný cintorín, kde delegácie z obcí pôvodu štúrovcov položia vence na ich hroby pri príležitosti dvojstého výročia ich narodenia.

Prezidentka Zuzana Čaputová medzitým vrátila parlamentu na opätovné prerokovanie protiinflačný balík. Vetovala ho v častiach týkajúcich sa opatrení, ktoré by mali byť účinné od januára 2023. Nesplňajú podľa nej dôvody na skrátené legislatívne konanie. Svoje rozhodnutie oznámila počas utorkového vyhlásenia v Prezidentskom paláci. V prípade prelomenia veta sa obráti na Ústavný súd SR. Minister financií Igor Matovič čakal od prezidentky SR Zuzany Čaputovej, že bude vetovať protiinflačný balík. „Veľmi ma to mrzí, na druhej strane som to čakal,” komentoval Matovič rozhodnutie hlavy štátu v prípade protiinflačného balíka. Tieto dni boli podľa neho zlomové z toho pohľadu, keď „chceme vidieť, kto za koho kope”. Tvrdí, že prezidentka je „progressívna liberálka”, pričom on sám stojí na úplne opačnom brehu a považuje sa za „prorodinného konzervatíva”.

■ NEDOSTAL ANI MINÚTU

„Za dvanásť dní dala obrovský priestor ľuďom, ktorí bojovali proti pomoci rodinám. Mne ako obhajcovi pomoci rodinám a predkladateľovi tohto návrhu nedala ani jednu minútu,” podotkol minister financií v súvislosti s rokovaniaми prezidentky o protiinflačnom balíku. Podľa Matoviča tak „odoprela právo na obhajobu” rodín s deťmi. Tvrdí, že Prezidentský palác bol za posledné dni plný ľudí bojujúcich proti pomoci rodinám a až celkom na záver si Čaputová pozvala prorodinnú organizáciu. „Obávam sa, že to bolo len také symbolické, naoko, aby sa nepovedalo,” myslí si Matovič.

Po zmyslupnej spolupráci niet už ani stopy, bojuje každý s každým Slovensko – koalíčná opozícia v praxi

Ivan BROŽIČ

Koalíčné dohody medzi vládncami stranami sa spravidla končia spustením volebnej kampane krátko pred parlamentnými voľbami. Vlode Igora Matoviča s premiérom Eduardom Hegerom sa podarilo koalíciu rozpuštiť už krátko po polovici volebného obdobia. Vladdnu moc drží pohromade už iba tá samotná moc a jej príchuť. Opozícia predstavila definitívne znenie referendovej otázky a začala zber podpisov za vyhlásenie referenda, ktoré by malo viesť k predčasným parlamentným voľbám. Vyhlásil to líder Smeru-SD Robert Fico.

Spomenul rokovania predstaviteľov Smeru-SD s mimoparlamentnými stranami Hlas-SD, SNS a Republika. Tieto strany podľa Fica deklarovali politickú podporu referendu.

■ DVE OTÁZKY

1. Súhlasíte s tým, že vláda SR má bezodkladne podať demisiu? (Podľa nálezu Ústavného súdu SR by odpoveď mala silu ústavného zákona.)

2. Či ľudia súhlasia s tým, že volebné obdobie možno skrátiť referendom a uznesením (76) NR SR.

Referendum by sa teda mohlo po splnení potrebného počtu vyzbieraných hlasov konať v deň komunálnych volieb – 29. októbra. Referendom chcú jeho organizátori a aktivisti podľa Roberta Fica dosiahnuť pád vlády aj zmenu Ústavy SR, ktorá by garantovala ústavnú možnosť skrátiť volebné obdobie parlamentu. „Výsledkom referenda musí byť pád vlády, aby sa predčasné parlamentné voľby konali najneskôr v roku 2023,” povedal Robert Fico. Podpisy chcú vyzbierať

do konca júla. Potrebných je minimálne tristo päťdesiat tisíc podpisov. Až po uzávierke tohto vydania SNN sa uskutočnila mimoriadna schôdza NR SR s jediným bodom programu – návrhom opozície na odvolanie podpredsedu vlády a ministra hospodárstva Richarda Sulíka. Výsledok rokovania parlamentu sme v čase uzávierky nepoznali, ale predpoklad, že by padol, bol viac-menej málo pravdepodobný. Dôvodom

POD POKRIEVKOU

bola podľa nej blamáž s ruskou ropou a poškodenie záujmov obyvateľov Slovenska. Okrem Sulíka sú zodpovední podľa Fica aj šéf slovenskej diplomacie Ivan Korčok (nominant SaS) a premiér Eduard Heger (OLaNO). Robert Fico hovoril dokonca o ekonomickej vlastizrade, všetci traja podľa neho úmyselne poškodili ekonomicke záujmy Slovákov. Smer-SD si myslí, že najväčšiu mieru zodpovednosti má Sulík. Smer tiež dlhodobo kritizuje, že Sulík neriešil zvyšovanie cien. Premiér Heger vyzval poslan-

cov, aby nepodporili podľa neho „lacné divadlo” pri odvolávaní R. Sulíka.

OLaNO verí, že strana SaS prestane robiť obštrukcie a vráti sa k rokovaciemu stolu. Vyhlásil to predseda poslaneckého klubu OLaNO Michal Šipoš v reakcii na rozhodnutie liberálov nezúčastňovať sa na koalíčných radách.

■ ROPA ROZDELUJE

Ak premiér Eduard Heger (OLaNO) odmietol rokovať o lepších podmienkach pre Slovensko pri rope, nemá morálne právo zostať vo funkcii. Myslí si to mimoparlamentná strana Hlas-SD. „Podľa komunikácie, ktorú zverejnil Richard Sulík, mu mal Eduard Heger napísať, že na samite nebude bojovať za lepšie podmienky pre Slovensko a necháva to na premiéroch Česka a Maďarska. Ak sa toto Hegerovo vyjadrenie potvrdí, mal by okamžite podať demisiu, pretože neospravedlňuje ignorovať základné národnostné záujmy Slovenskej republiky,” vyhlásil líder Hlasu – SD Peter Pellegrini.

NA MARGO

Aktuálne spoločnosťou rezonuje téma učiteľských plátov. Tie sú viac ako čokoľvek iné zrkadlom diania a vzťahov v koalícii. V súčasnosti v nej vladdnu čudné pomery. SaS sa urazila a vyhlásila, že sa nebude zúčastňovať na koalíčných radách. Podľa Richarda Sulíka nie je jasné, kedy sa vráti k rokovaciemu stolu. Vraj až keď sa situácia upokojí, čo však nemusí nastať... Učiteľia už roky frflú, že platy sa im nezvyšujú. Niet sa čo čudovať, skutočne sa im nezvyšujú. Prítomné životné náklady stúpajú priamoúmerne s infláciou. A zrazu minister financií Igor Matovič zacítil krivdu a ozval sa. Slúbil im valorizáciu.

Platy učiteľov hýbu politikou

No nie hneď, až potom keď sa zvýšia niektoré dane z ruskej ropy, cigariet, alkoholu či hazardu. A vtedy sa rozsvietilo pomyselné červené svetlo SaS a vyhlásili bojkot vlastnej koalíčnej rade. Matovič sa vyjadril, že ministrom školstva nezáleží na učiteľoch. Ten oponoval, že štát finančné rezervy na 10-percentú valorizáciu plátov v školstve štát má. Do toho napokon vstúpil navyše minister sociálnych vecí Krajniak a chce, aby sa platy zvyšovali aj pracovníkom v sociálnych službách. Vraj si svoje užili počas pandémie ochorenia COVID-19. Každý z nich má pravdu a v podstate navrhuje správne riešenia. Preto sa natíska otázka, prečo sa koalícia o to vlastne sporí. Jej život je popretkávaný neustálymi spormi a problémami. Upokojí sa situácia v koalícii natoľko, aby sa k rokovaciemu stolu SaS vrátila? Lebo v podstate bez funkčnosti koalíčnej rady vladdny štvorlístok nedokáže spoločne presadzovať vlastné programy. A preto sa teda hádajú. Predbiehajú sa v tom, kto predloží najlepšie riešenie na splnenie spoločného cieľa, ktorým by malo byť konečné navýšenie plátov učiteľov.

Môžeme možno byť pokojní. Podľa ministra obrany Naďa, ktorý nemá s touto témou nič spoločné, táto vláda do roka 2024 dovladdne. Asi vie, o čom hovorí. A všetko je to potom len politické divadlo alebo len upokojuje situáciu. Igor Matovič ešte nemá vyhratý boj ani o „rodinný balíček”. Zabrzdila ho prezidentka. Odkázal jej, že „tie rodiny to nakoniec vyhrajú”. Zato minister školstva Gröhling sa podľa Veroniky Remišovej pri učiteľských platoch veruje o zem neháďže. Zaujímava vôbec v tomto chaosu niekoho, že platy učiteľov za tejto vlády zaznamenajú najväčší pokles – v reálnej hodnote – od prvej polovice deväťdesiatych rokov?

Kvalita školstva je prítom takmer priamoúmerná kvalite učiteľov. Návrh zákona Igora Matoviča sám minister financií vopred odsúdil na neúspech. Vedel o odpore liberálov, čo sa týka témy zvyšovania daní. Spomeňte si na to, milí učiteľia, niekedy v budúcnosti. Napríklad pri voľbách. Lídri učiteľských odborov prišli so štrajkom. Právom. Dva roky počujú len sľuby. Politické strany, ktoré sú v koalícii, vo svojich predvolebných programoch sľubovali školstvu, ako aj iným odvetviám národohospodárstva priam zázraky. OLaNO malo dokonca v programe zvýšenie plátov učiteľov o desať percent každý rok. S týmto ich občania volili...

Ludovít KUSAL

Nie do Ríma, ale do Kyjeva a cez Kyjev vedú teraz všetky cesty

Ropovod Družba bez náznaku družby

Dušan D. KERNÝ – Foto: pixabay.com

V súčasnej európskej politike ako keby všetky cesty viedli do Kyjeva alebo cez Kyjev. Prejavilo sa to aj pri schvaľovaní šiesteho sankčného balíka opatrení, ktorý má zasiahnuť Rusko na najcitlivejšom mieste – pripraviť ho o miliardové príjmy z vývozu ropy. Ako sa to týka Slovenska, slovenskej politiky a politiky na Slovensku?

V embargu na dovoz ruskej ropy Urals sme sa ocitli ako doteraz málokedy v dejinách v jednom vreci s maďarskou politikou, menovite s vrcholným neobľúbencom Bruselu Viktorom Orbánom. Pokiaľ ide o túto vládu, je to úplne výnimočná situácia, keď zhody záujmu ekonomík oboch štátov sa viac-menej prelínajú, ale postoje v domácej politike sú úplne protichodné, rozporné a plné nevidaných vzájomných osočovaní vrcholných ústavných politikov priam z vlastizrady slovenských národných záujmov.

Nie sú to jediné a osamotené silné slová. V rámci Európskej únie bol týždeň vystavovaný kritike Viktor

GEOPOLITIKA

Orbán ako predstaviteľ štátu, ktorý stavil v energetickej politike na Moskvu a brzdi jednotný postup Európskej únie proti Rusku. A Vyšehradská štvorka, teda aj Slovensko, si to odniesla, lebo V4 je trójsky kôň ruských záujmov, vyhovuje záujmom Kremla a Putina v úsilí rozbíjať jednotu Európy.

Pritom za oponou prikrých slov sa skrýva jednoduchá situácia – štáty EÚ sa rozhodli vzdať sa dovozu ruského plynu a do konca roka ruskej ropy. Je to opatrenie, ktoré má posilniť oficiálny smer politiky Európskej komisie vyslovený predsedníčkou Ursulou von der Leyenovou, že Ukrajina musí túto vojnu s Putinovým Ruskom vyhrať. Teda strategicky by

Ropovody a plynovody sa z Ruska stavajú už smerom na východ. Rusom začínajú byť ázijské trhy zaujímavejšie ako európske.

okrem USA mala získať aj EÚ. Jedno je však politická direktíva, druhé je ekonomická realita.

■ ROPA BEZ DRUŽBY

Pohľad na mapu ukazuje, že nielen Maďarsko, ale aj Slovensko je priamo napojené na ropovod s pozoruhodným názvom Družba. Ťažko možno v krátkom čase vymedzenom politickým rozhodnutím presedlať z ruskej ropy a z ropovodu Družba na iný ropovod a technicky na inú ropu a technológiu jej spracovania.

Za niekoľko týždňov sa rozhorela jedna z vojen súčasnosti – informačná

vojna. Sprevdza vojnu ekonomických záujmov. Nám laikom to ukazuje technológiu prijímania rozhodnutí v Bruseli. Prípravná skupina pri podkladoch pre odtrhnutie od ruskej ropy musela vedieť, že spomínaný ropovod ústi rovno na Slovensku, a to nemá nijakú možnosť odtrhnúť sa od ruskej ropy tak ako iné západné štáty Únie. Minister hospodárstva a podpredseda vlády SR to vysvetľoval skoro úpenlivo v nemeckom rozhlase – nie sme proti sankciám, nie sme proti Bruselu, ale potrebujeme čas technicky sa prispôsobiť tak v otázke plynu, ako aj ropy. V tom sa zásadne líšil od svojho pred-

chodcu Mikloša, ktorý sa na bratislavskom námestí prihovárал za čo najskoršie odtrhnutie od ruských palív. Maďarský premiér Orbán si obrúsok pred ústa nekládol – uskutočniť rozhodnutie Bruselu znamená pre maďarskú ekonomiku toľko ako výbuch atómovej bomby.

■ VOJNOVÉ MILIARDY?

Nejde o nevedomosť Bruselu, ale o nátlak. Čím viac ruskej ropy prúdi k „nám“, teda do Slovnaftu a do jeho materskej maďarskej rafinérie MOL v Százhalombatte, tým väčšie sú miliardové zisky. Pochádzajú z nákupu lacnej ruskej ropy a jej predaja po spracovaní za svetové ceny. Marža, teda rozdiel, je v normálnych časoch do troch dolárov za barel (159 litrov). V terajšej kríze stúpla v marci na 33 a v apríli na 55 dolárov za barel. Každý, kto je napojený na ropovod Družba, zarába. Súkromná spoločnosť Slovnaft a jej materský maďarský MOL nielen zarábajú, ale štátny MOL zabezpečuje daňové zisky maďarskému štátu, doslova umožňuje upchávať diery v štátnom rozpočte, ktoré spôsobili veľkorýse dary Orbánovej vlády, ktoré mu zabezpečili znovuzvolenie.

Energetický politický poker má mnoho rozmerov. Budapešť kontrovala pri konečnom spracovaní textu, okrem výnimiek pre Slovensko a Česko má pre prípad havárie ropovodu možnosti dovážať ruskú ropu núdzovo po mori, oznámil maďarský minister zahraničných vecí po rokovaniach v Chorvátsku. Tamojší ropovod Adria, stavaný z Rieky v roku 1962 a obnovený v roku 1980, teraz v núdzovej situácii, zabezpečí prepravu ropy pre Maďarsko a Slovensko.

■ ZMENA AZIMUTU

Novú kartu ukázala opäť Ursula von der Leyenová – dva štáty EÚ Poľsko a Maďarsko čelia výhradám, pokiaľ ide o dodržiavanie noriem právneho štátu. Preto im Brusel zadr-

žiava niekoľkomiliardovú pomoc, kým nedôjde k náprave. Predsedníčka EK Leyenová však prišla do Varšavy so zadržanými miliardami s tým, že Poľsko urobilo ústretové kroky a bude pod trvalou kontrolou. Nech už sa to zdôvodňuje akokoľvek, jasný je aj zámer EÚ oddeliť Poľsko od spoločného postupu s Maďarskom, izolovať tak v EÚ osamotené Orbánovo Maďarsko. Vzástol tým pochopiteľne aj význam Poľska a ukázal, že rozsiahla pomoc Poľska v ukrajinskej kríze je určujúca. Nepoukazuje to len na význam Poľska v kríze, vo všestrannej podpore Ukrajiny. Je zrejme, že sa posúva aj ťažisko Európskej únie ako takej. Zo situácie, keď rozhodujúca bola os Berlín – Paríž, keď kľúčové smery udával francúzsky prezident a nemecký kancelár, sa politický azimut mení. A to v situácii, keď je Nemecko najväčšou demokraciou v Európe.

Ťažisko Únie sa posunulo na východ. Je to čitateľné v európskej, ako aj slovenskej politike. V zhode a spojení s USA, pokiaľ ide o vojenskú a politickú podporu Ukrajiny, postupujú európske štáty, medzi nimi veľmi ústretovo i Slovensko.

■ ŠTÁTÚT UKRAJINE

Nielen podporujeme, ale v rámci EÚ propagujeme udelenie Ukrajine štatútu kandidátskeho štátu. To sa dá jasne vyčítať z vyhlásení prezidentky Čaputovej či už pri jej návšteve v Kyjeve, alebo na konferencii Globsec v Bratislave za prítomnosti Ursuly von der Leyenovej, autorky onej kľúčovej vety, že Ukrajina musí túto vojnu vyhrať.

Ťažisko EÚ sa teda mení, čoraz viac je tých štátov na východe, okrem Poľska v Pobaltí, ktoré odmietajú akokoľvek iné riešenie s Ruskom ako vojenské a ekonomické, ako strategickú porážku Ruska a ostro kritizujú tak francúzskeho prezidenta, ako aj nemeckého kancelára, že tak nerobia.

Ruská ropa v súčasnosti už expanzívne smeruje do ázijských krajín

Sankčná vojna proti Kremlu pokračuje

Radoslav ŽGRADA – Kariatúra: Andrej MIŠANEK

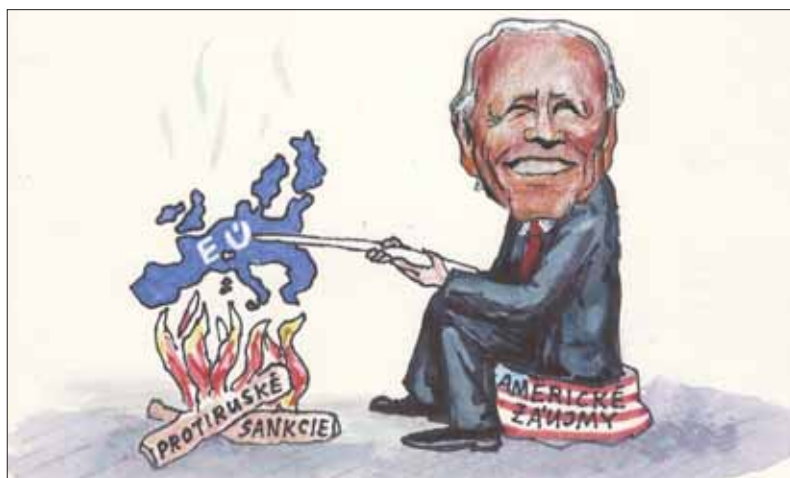
Začiatkom júna Európska únia schválila dlho chystaný šiesty balík sankcií proti Ruskej federácii za jej vojenskú účasť na Ukrajine. Hlavná sila má smerovať na ruský energetický sektor, konkrétne zavádza rozsiahle embargo na nákup ruskej ropy, navyše prináša opatrenia proti bankám a štátnym médiám tejto krajiny. Proces schvaľovania sa naťahoval pre nesúhlas predovšetkým Maďarska. Naša vláda sankcie plne podporuje.

V oznámení v Úradnom vestníku EÚ sa uvádza, že nákup, dovoz a transfer ropy z Ruska do štátov Únie bude postupne ukončený v priebehu šiestich mesiacov. V prípade určitých ropných produktov to bude do ôsmich mesiacov. Dočasnú výnimku budú mať vnútrozemské krajiny ako Maďarsko, Česko a Slovensko, ktoré vzhľadom na svoju polohu sú závislé od ruskej ropy a nemajú k nej reálne alternatívne možnosti. Spolu so susednými krajinami je nám dovolené v prechodnom období dovážať surovinu cez ropovod Družba.

■ ROPNÉ EMBARGO

Dočasne odložené uplatňovanie časti zo zákazu dovozu budú mať aj Bulharsko a Chorvátsko. Podľa lídrov EÚ bude embargo znamenať, že do konca roka bude zablokovaných približne deväťdesiat percent ruského ropného exportu do Únie. EÚ dováža z Ruska približne dvadsaťsedem percent svojej spotreby suroviny.

Proti Ruskej federácii boli takto uvalené bezprecedentné sankcie, aké neboli doteraz použité na nijakú krajinu. Od roka 2014 bolo proti Rusku zavedených vyše 10 100 sankcií. Pred začiatkom „špeciálnej vojenskej operácie“ na Ukrajine 2 754, po začatí operácie vyše 7 300 a iste ešte mnohé sankcie pribudnú. Efekt týchto reštrikcií je otázny. Nezdá

sa, že by sa Kreml akokoľvek chystal zmeniť svoje smerovanie a začal poslúchať želania a priania západných metropol.

Prebytok bežného účtu platobnej bilancie krajiny za tri mesiace len od januára do marca 2022 dosiahol 58,2 miliardy dolára (53,39 miliardy eura), uviedla ruská centrálna banka. Agentúra Bloomberg s odkazom na posledné správy IEA uvádza, že ruské výnosy z ropy tohto roku porástli viac než dvakrát v porovnaní s prebytkom 22,5 miliardy dolára, zaznamenaným v prvom štvrtroku

2021, a to i po obchodných reštrikciách po invázii na Ukrajinu. Prebytok na ruskom národohospodárskom bežnom účte sa dostal najvyššie od začiatku zaznamenávania údajov, a to od roka 1994. Závažnejší rozdiel naznačuje konečná bilancia operácií so službami a s tovarom – 106 miliárd dolárov, čo je trikrát viac ako rovnaký ukazovateľ v minulom roku, vyplýva zo záverov analytikov. Do konca roka odborníci očakávajú prebytok 250 miliárd dolárov. Takáto suma môže pokryť objem aktív Centrálny banky Ruskej federácie, zmrazených po začatí špeciálnej vojenskej operácie na Ukrajine.

■ EURÓPSKA INFLÁCIA

Európska únia uvedomujúci si tento fakt sa rozhodla priškrtiť tieto príjmy spôsobom, ktorému chýba elementárna logika a škodí európskym krajinám viac ako samotnému Rusku. Akékoľvek nové sankcie na energetické nosiče okamžite spôsobia nárast cien na svetových trhoch a Ruská federácia aj za menší vývoz získa približne rovnakú, ak nie vyššiu sumu. Samotný proces v konečnom dôsledku spôsobí len ďalšie poškodzovanie spotrebiteľov v Únii a raketový rast inflácie. Sankčnú politiku európskych lídrov proti Rusku v oblasti vývozu nevyhnutných komodít – či už potravín alebo energií – pomenoval podpredseda Bezpečnostnej rady Ruskej federácie Dmitrij Medvedev ako „kozmičský kreténizmus“. Ruská federácia si v prípade ropy ľahko nájde náhradu na dopytovej strane. Len jeden konkrétny príklad: objem dovozu ruskej ropy do Indie dosiahol v apríli približne 277 000 barelov denne. V marci objem indického dovozu z Ruska predstavoval zhruba 66 000 barelov denne. Ide o štvornásobný medzimesačný nárast vývozu. Analytici zároveň očakávajú, že objem ruského dovozu do Indie bude rásť aj v ďalších mesiacoch. Podľa údajov v apríli po prvý raz Ázia predbehla Európou ako najväčšieho dovozcu ruskej ropy a tento rozdiel sa v máji ďalej zväčšil. Zároveň rastie tranzit ruských surovín po mori: posledný májový týždeň previezli tankery od 74 miliónov do 79 miliónov barelov ropy. Po zákaze dovozu surovín z Ruska objem ropy na mori sa vďaka rastu obchodu Ruska s Áziou zvýši o ďalších 45 – 60 miliónov barelov, predpovedajú odborníci z poradenskej spoločnosti „FGE“, špecializujúcej sa na energetický trh. Ropu, i keď za vyššiu cenu, primorské krajiny EÚ sčasti dokážu nahradiť, uvidíme, ako sa im tento postupný proces podarí, strácajú však svoju konkurencieschop-

nosť na svetových trhoch pre zdraženie energetických vstupov prevažne voči Číne a Indii, ktoré horúčkovo nakupujú energie od Ruska za diskontné sumy oproti spotovým cenám na svetových trhoch.

Výstižne to vyjadril bývalý francúzsky veľvyslanec v Rusku Jean de Glinasty v mesačníku French Journal of National Defense: „Sankcie proti Rusku zaťažujú najmä Európsku úniu, sú prospešné pre Čínu a nič nestoja USA.“ Na pozadí sankčnej vojny čaká Európu ťažké obdobie. Sankcie nezastavia vojnu na Ukrajine, nespôsobia zmenu vedenia v Kremli a pri súčasných rastúcich cenách na svetových trhoch ani škody ruskému štátnemu rozpočtu, naopak, vyženú svetové ceny tak vysoko, že Moskva na vojne zarobí. Samotnej Ukrajine to uškodí najviac. Po zničení rafinárskej sústavy raketovými útokmi je odkázaná na dovoz z EÚ a tá nebude schopná, pomáhať ešte aj jej. Šéf Medzinárodnej agentúry pre energetiku (IEA) Fatih Birol pred krízou väčšou ako ropný šok v sedemdesiatych rokoch minulého storočia.

■ KONIEC SLOVNAFTU?

Sankcie sa tvrdo dotknú aj Slovenska. Príznačne to demonštruje vyjadrenie hovorca Slovnaftu Antona Molnára, zástupcu jedinej rafinérie v republike a jednej z najväčších v strednej Európe: „Po ôsmich mesiacoch od nadobudnutia účinnosti sankcií nebudeme schopní garantovať dodávky na trh v stredo-európskom regióne,“ povedal. Spoločnosť podľa neho nebude môcť vyvážať kľúčové produkty na svoje tradičné trhy – do Česka, Rakúska a Poľska. Molnár zároveň zdôraznil, že závod bude musieť v budúcnosti znížiť rafináciu ropy pod úroveň technologického minima a podnik nebude vedieť zaručiť, že bude schopný zásobovať ropnými produktmi aj domáci trh.

V každom vojnovom konflikte ako prvá zomiera pravda

Sto dní vojny na Ukrajine

Radoslav ŽGRADA – Ilustračné foto: REUTERS

Vojna na Ukrajine trvá už vyše sto dní. Tak ako v každej vojne prvá zomiera pravda. Na celom Západe, teda aj u nás, mienkotvorné médiá prinášajú skreslené informácie, nekriticky preberajú vyhlásenia jedine z ukrajinskej strany. Je prirodzené, že Ukrajina svoje informačné pole prispôbuje na zvýšenie bojového ducha a odhodlania armádnych jednotiek, domáceho obyvateľstva, ako aj na udržanie podpory západných spojencov. Reálna situácia však môže byť na bojisku diametrálne odlišná.

Aby sme mali predstavu o súčasnom stave, nutná je doterajšia rekapitulácia. Ruská federácia 24. februára rozvinula útokom na svojho západného suseda „špeciálnu vojenskú operáciu“. Rusko zaútočilo v troch smeroch – z územia Bieloruska na severe, z juhu z polostrova Krym a z východu. Kremľ hneď na začiatku deklaroval, že nehodlá okupovať Ukrajinu, že mu ide o „demilitarizáciu a denacifikáciu“ krajiny, ale nikdy nešpecifikoval, aké územné zisky chce dosiahnuť. Viac však naznačuje samotný priebeh operácie.

■ OBROVSKÁ PREVAHA

Rusko začalo svoju „špeciálnu operáciu“ s vážnym nedostatkom živej sily (i keď s gigantickou prevahou modernej techniky), s asi 200 000 útočníkmi na približne 600 000 obrancov (alebo viac). Vo všetkých vojenských učebniciach sa uvádza, že útočník musí mať minimálne trojnásobnú presilu nad obrancom, ak chce uspieť, tu to bolo obrátene. Klasický konflikt, ktorý ráta s vyčerpaním protivníka, nikdy neprichádzal do úvahy, nie v prvej fáze operácie. Vojenské víťazstvo útočiacej strany si preto vyžadovalo manéver. Rusi potrebovali formovať bojové pole vo svoj prospech. Aby to dosiahli, potrebovali kontrolovať, ako Ukrajina využíva svoje sily, ktoré ich značne prevyšovali (na Donbase navyše silno opevnené), a zároveň rozprestrieť svoju menšiu bojovú silu na čo najlepšie dosiahnutie tohto cieľa. Strategicky, aby sa uľahčilo manévrovanie medzi južným, stredným a severným frontom, Rusko potrebovalo zabezpečiť pozemný most medzi Krymom a Ruskom. Kľúčové pre toto úsilie bolo obsadenie pobrežného mesta Mariupol. Zatiaľ čo sa táto zložitá operácia rozvíjala, Rusko potrebovalo zabrániť

Ukrajine, aby manévrovala svojimi početne nadradenými silami takým spôsobom, ktorý by narušil operáciu Mariupol a v „druhej fáze“ operáciu Donbas. To si vyžadovalo použitie niekoľkých strategických podporných operácií, fixačné operácie a hlboký útok. Ruský fixačný útok zovrel hlavnú ukrajinskú koncentráciu síl na východe a zatlačil ich preč od Mariupola, ktorý bol obkľúčený a následne dobytý, posledné jednotky, ktoré sa uchýlili do podzemia závodu Azovstal, sa vzdali 20. mája.

■ ROZBITIE AZOVA

Tu trochu odbočíme v súvislosti so zajatím príslušníkov Azova. Naši novinári si urobili hanbu akceptovaním rétorickej kľučky, ktorá mala otupiť aspoň verbálne tento fakt, keď uvádzali zjemňujúci termín používaný ukrajinskou stranou, a teda že príslušníci Azova boli „evakuovaní“. Padli do ruského zajatia a boli prevezení do väzenia na území Doneckej ľudovej republiky, kde aj budú súdení za vojnové zločiny a kde im hrozí najvyšší trest (v DLR na rozdiel od ostatných krajín Európy sa vykonáva trest smrti).

Simulovaním útoku na Charkov a Kyjev sa zredukovali manévrovacie možnosti Ukrajiny. Podpora operácií z Krymu proti Chersonu rozšírila ruský pozemný most. Táto „prvá fáza“ je teraz dokončená. Tento v konečnom dôsledku pre Rusko úspešný taktický manéver mu priniesol aj vysoké straty na živej sile. Rovnako ako západní vojenski pozorovatelia ani samotní Rusi nečakali taký húževnatý a odvážny odpor Ukrajincov. Posledné údaje ruskej strany hovoria o 1 500 padlých z prvej fázy vojny; ukrajinské odhady strát útočníka majú len propagandistický charakter a vyvolávajú skôr úsmev, ťažko sa môžu vnímať ako relevantné údaje.

Práve silný odpor Ukrajincov a predĺžovanie bojov podnietil krajiny Západu na rozšírenie vojenskej pomoci, ktorú sa na začiatku konfliktu zdráhali poskytnúť. Domnievame sa, že s prichádzajúcimi informáciami o ďalších a ďalších porážkach ukrajinských vojsk táto pomoc sa bude pomaly obmedzovať (pre efekt nenávratnej pôžičky).

■ NIČIA LOGISTIKU

Súčasne sa v priebehu operácie na dobytí Mariupola ruské vzdušné a kozmické sily zapojili do kampane strategického hlbokého útoku, ktorého cieľom bolo narušiť a zničiť ukrajinskú logistiku, velenie a riadenie, letectvo, palebnú podporu na dlhé vzdialenosti, zničenie vojensko-priemyselného komplexu Ukrajiny a infraštruktúru na výrobu pohonných hmôt, čo v „druhej fáze“ umožnilo plne sa sústrediť na obsadenie Donbasu.

Ruská strana deklaruje po sto dňoch bojov zničenie 186 lietadiel, 129 vrtulníkov, 1 087 bezpilotných lietadiel, 328 protiletadlových raketových systémov, 3 386 tankov a iných obrnených bojových vozidiel, 462 raketometov, 1 760 jednotiek poľného delostrelectva a minometov, ako aj 3 376 špeciálnych vojenských vozidiel ukrajinskej armády. Horúčkavité úsilie Kyjeva na čele s pre-

zidentom Zelenským o ďalšie a ďalšie zvyšovanie dodávok zbraní od Západu len dokazuje, že tieto údaje môžu byť pravdivé. Útoky a ničenie „vojenskej pomoci“ Ukrajine z pohľadu Rusov naďalej úspešne pokračuje každým dňom, ťažko odhadnúť, aké percento dodávok arzenálu sa tak dostane na front.

■ PÁD MARIUPOLA

Po dobytí Mariupola sa začala druhá fáza vojny, teda obsadenie Donbasu. Rusko presunulo niektoré zo svojich popredných jednotiek z miest, kde boli zapojené do fingovaných operácií na severe Kyjeva, do oblastí, kde môžu podporiť ďalšiu fázu operácie, a to zničenie hlavných ukrajinských síl na východe. Rusko teraz drží Ukrajinu na severe a juhu, zatiaľ čo jeho hlavné sily, posilnené severnými jednotkami, námornou pechotou a silami uvoľnenými dobytím Mariupola, sa teraz usilujú zničiť 60- až 100-tisíc ukrajinských vojakov v kotloch na donbaskom fronte. Podotýkame, že ide o najviac bojaschopnú časť ukrajinskej armády. Sťahovanie jednotiek útočníka na úlohy „druhej fázy vojny“ využila ukrajinská strana na vytvorenie dojmu oslobodzovania územia a otvorila si tak okno na zvýšenie pomoci zo zahraničia, ktoré možno aspoň mediálne na chvíľu uverilo vo víťazstvo ukrajinskej strany, čo dokazujú aj výroky viacerých predstaviteľov EÚ či Spojených štátov amerických.

Realita je však taká, že ruský parný valec sa možno pomaly, ale s desivou silou posúva vpred, vytvára malé kotly, ktoré postupne čistí. Ukrajine dochádza palivo a munícia, nemôže koordinovať manévre a nemá už nijaké akcieschopné letectvo. Vyjadril to sám prezident Zelenský v rozhovore pre televíziu stanicu Newsmax začiatkom júna: „Najťažšia situácia je na východe Ukrajiny... Situácia je veľmi zložitá, denne strácame 60 až 100 vojakov zabitých v boji a asi 500 zranených.“ V tomto možno viac veriť ruskej strane, ktorá uvádza troj- až štvornásobne vyššie straty. Morálka ukrajinskej armády je podlomená, v čase písania príspevku Rusi už obsadili mesto Severodoneck a rysuje sa vytvorenie najväčšieho kotla v tejto konfrontácii v oblasti mesta Avdejevka a Slavjansk-Kramatorsk. Po strate najbojaschopnejšej časti armády na Donbase nebude Ukrajina schopná sa efektívne brániť na ďalších smeroch postupu ruských jednotiek.

z hľadiska preplácania nie sú organizácie zabezpečené.

Spomínané príspevky určite prispievajú k udržaniu životnej úrovne tých najchudobnejších, čo sa môže prejavovať aj na konečnej spotrebe domácností, ktorá podľa Štatistického úradu aj najviac prispela v prvom štvrťroku tohto roku k rastu slovenskej ekonomiky. Naďalej sa počíta s pokračovaním terajšej úrovne inflácie, a teda aj s vyššími príjmami do verejných rozpočtov. Z uvedeného vyplýva, že protiinflačným balíčkom sa peniaze budú pohybovať „zo štátneho rozpočtu na účty domácností a po ich minúti späť do štátneho rozpočtu“. Jeho podstatou je kompenzovať vyššie výdavky domácností s deťmi, ktoré spôsobila narastajúca inflácia. Medzi koalíčnymi partnermi zatiaľ nedošlo k dohode o zdanení vyššieho zisku z lacnej ruskej ropy. S balíčkom nie sú určite spokojné samosprávne rozpočty, pretože z dôvodu daňového bonusu klesne daň zamestnancov, čo predstavuje ich najväčšiu príjmovú položku.

■ VÝDAVKOVÉ LIMITY

Doterajším vládam sa nepodarilo, a to aj napriek ekonomickému rastu, zaviesť výdavkové limity, ktoré sa pokladajú za najúčinnější nástroj udržania vyrovnaného štátneho rozpočtu. S ich uplatnením ráta terajšia koalíčná vláda od januára budúceho roku.

NA OKRAJ

Štatistický úrad SR hlási medziročný nárast cien nehnuteľností o vyše 14 percent. Nové sa zvýšili o 16 a staršie o 13 percent. Radosť z toho majú predovšetkým finančné banky, ale nie Národná banka Slovenska. Zatiaľ sa teda zdražovanie hypoték v priemere o 0,5 percenta ani pokles príjmu domácností z dôvodu vysokej inflácie nepremietli do poklesu cien bytov. Domácnosti sú podľa všetkého o vývoji na trhu bývania informované, a tak doterajší hypotekárni klienti zvyšujú obdobie fixácie úrokov na vyše päť rokov a počítajú so spríšuňovaním podmienok čerpania hypoték podľa všetkého už od októbra tohto roka.

Nehnuteľnosti, úroky a hypotéky

Ďalšou príčinou zvyšovania cien bývania je, že ponuka nových nehnuteľností zaostáva za dopytom. Tento rozdiel by mal vyriešiť doteraz neschválený nový stavebný zákon, ktorý predpokladá zrýchlenie a zefektívnenie stavebného konania, ako aj už schválený zákon týkajúci sa výstavby nájomných bytov.

Vyššie ceny nehnuteľností si vyžadujú čerpanie vyššieho objemu hypotekárnych úverov, ktorých splácanie sa pri vyššom veku žiadateľa predlžuje až do obdobia dôchodkového veku, keď príjem budúceho dôchodcu je výrazne nižší. Podľa údajov z centrálnych banky až polovica z hypotekárnych dlžníkov vo veku nad štyridsať rokov bude hypotéku splácať až do dôchodku. Národná banka Slovenska sa preto rozhodla od októbra tohto roku zmeniť parameter, ktorý určuje, koľko peňazí si klient môže od komerčnej banky požičať na hypotéku, aby jeho záväzky boli splatené pred odchodom na dôchodok. Doteraz sa objem poskytnutých peňazí vypočítal ako osemnásobok ročného príjmu, u mladšieho klienta až devätnásobok jeho ročného príjmu. Tento parameter sa od októbra zmení tak, aby nikto nespľácal hypotéku dlhšie ako do veku 64 rokov. Znamená to, že pokiaľ dnes si klient mohol požičať peniaze do už spomínaného násobku, tak ten sa po novom bude ročne znižovať o 0,25-násobok ročného príjmu. Žiadateľom nad štyridsať rokov so splatnosťou úveru do dôchodkového veku sa tak bude postupne znižovať maximálny podiel dlhu k príjmom. Ziska hypotéku s nižším objemom peňazí, a keď si teda bude chcieť kúpiť vlastné bývanie, potrebuje mať aj viac vlastných usparených peňazí.

Podľa názoru centrálnych banky bude mať uvedené opatrenie vplyv na zníženie tempa úverovania, čo je však dôležitejšie, výška dlhu bude viac v súlade s príjmom žiadateľa, ktorý svoj záväzok nebude splácať počas poberania dôchodku. Z hľadiska centrálnych banky tak ide o opatrenie podporujúce systém obozretného podnikania, čo obmedzí aj počet záujemcov o refinančné úvery, ktorí sa v tomto roku dostávajú výrazne podielali na objeme novo poskytnutých hypoték, presahujúcich až dve miliardy eur mesačne v tomto roku.

Róbert HÖLCZ

Parlament schválil protiinflačný balíček, ale s proinflačným dosahom

Výrazne zasiahne rozpočty samospráv

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Na protiinflačný vládny sociálny balíček, ktorý schválil parlament, treba nazerať ako na jednu z možností ako znížiť dosah narastajúcej inflácie na životnú úroveň najviac postihnutých spoluobčanov. Pred schválením vládneho materiálu v NR SR bolo niekoľko alternatívnych návrhov – na stropy cien pohonných hmôt, zníženie sadzby nepriamych daní či na zvýšenie daní monopolným a lukratívnym firmám. Ich zoznam však nikto nevidel...

Spoločným menovateľom spomínaných návrhov boli – ako napokon vždy – peniaze, a to nielen pokiaľ ide o ich objem, ale aj účtov, z ktorých by sa mali zaplatiť. Jeden z nich je však nespochybniteľný – a síce z vyšších príjmov zo štátneho rozpočtu, ktoré sú dôsledkom vyšších cien a ich súčasťou je vyššia DPH a spotrebné dane, ako aj vyššia daň zo zisku tých spoločností, ktoré na terajšej geopolitickej situácii „zarobili viac“, tiež aj vyššia daň zo mzdy zamestnancov, ktorým sa zvyšovali platy.

■ ZÁPAS O SPOTREBU

Vládny protiinflačný balíček v objeme 1,2 miliardy eura s účinnosťou od júla tohto roka a od januára budúceho roka sa týka zvýšených prídavkov na deti, daňového bonusu a príspevku na krúžky. Rodinný prídavok sa od júla zvyšuje na 30 eur mesačne a od budúceho roka na

40 eur. Zvyšuje sa suma daňového bonusu na dieťa v závislosti od počtu vyživovaných detí od 20 do 55 per-

cent. Od januára budúceho roku bude príspevok 60 eur mesačne na krúžky ako voľnočasové aktivity. Tie však

GLOSA

S veľkou pompou v máji uskutočnilo Ministerstvo kultúry SR konferenciu na tému Kultúra a náš svet. O tom, v akom stave je kultúra, svedčí fakt, že účastníci rokovali v novej budove Slovenského národného divadla, ktorej sôlísti opery dostali výpovede. Výkladná skriňa nášho divadelníctva, historická budova, je od mája minulého roka uzatvorená pre divadelníkov, od mája tohto roka pre všetky činnosti. Výsledkom konferencie má byť Stratégia kultúry a kreatívneho priemyslu Slovenskej republiky do roka 2030. Nuž, stratégií v oblasti kultúry má za sebou Slovensko dosť.

Kultúrny bič – a teraz nič!

V roku 2007 napríklad vznikla koncepcia rozvoja miestnej a regionálnej kultúry. Nenaplnila sa. V júli 2013 začalo Ministerstvo kultúry SR prípravu Stratégie rozvoja kultúry SR na roky 2014 – 2020. Uskutočnila sa analýza aktuálneho stavu kultúry na Slovensku, ktorá slúžila ako podklad pre tvorbu strategických priorít. Po zapracovaní výsledkov z nich vznikol druhý návrh stratégie, ktorý bol prediskutovaný v rámci – ako inak na konferencii. Výsledok neznámy.

Za súčasnej vlády, treba povedať že aj s príspevom chaotickej opatrení proti ochoreniu COVID-19, prišlo takmer k totálnej demontáži kultúry. Málokto sa stará, z čoho vyžijú zamestnanci kreatívneho a kultúrneho priemyslu a ich rodiny. Vznikli apely ako manifestácia Spolu za kultúru, Nebudeme ticho a ďalšie. Urobilo sa veľa chýb. Napríklad dotačná výzva, ktorou chcelo Ministerstvo kultúry SR pomôcť ľuďom pracujúcim v kultúre, bola nastavená tak prísne, že namiesto očakávaných tisícok ju splnilo len 270 umelcov.

Od čias Miroslava Válka nemalo Slovensko šťastie na ministrov kultúry. Taký František Tóth napríklad vážne navrhol, aby hlavným kritériom pri prideľovaní prostriedkov z rozpočtu kultúrnym inštitúciám bola návštevnosť podujatí. Daniel Krajcer sa postaral o zánik Domu slovenských spisovateľov v Budmericiach. Marek Madarič presadzoval povinný podiel slovenskej hudby v rádiách. Kvôli nezájmu Milana Kňažka po druhýkrát emigroval zo Slovenska svetoznámy mim – profesor Milan Sládek. Pod petíciu odvolat Ľubicu Laššákovú sa podpísali stovky umeleckých osobností. Najnovšia ministerka Natália Milanová na jeseň 2020 tvrdila, že ministerstvo vie presne, koľko ľudí pôsobí v kultúre, a neskôr priznala, že ministerstvo nemá nijaké údaje.

Slovensko v súčasnosti nepotrebuje neviditeľných ministrov kultúry a prázdnych stratégií, ktoré sa menia každé štyri roky. Teda v tom lepšom prípade. Ministerka Milanová hovorí o najnovšom zameraní kultúry do roka 2030, že bude ako „bič na ministra“, ktorý príde po nej. Ministerstvo kultúry SR ju plánuje predložiť vláde v konečnej forme do konca tohto roka. Počkáme si, aký bude jej osud potom.

Ivan KRAJČOVIČ

Spevák Allan MIKUŠEK pôsobí na profesionálnej scéne už tridsať rokov

Stojím pevne nohami na zemi

Zhovárať sa Ivan KRAJČOVIČ – Foto: Peter PRAW

Na konci osemdesiatych rokov začal v skupine Podkova. Prelomový bol pre neho rok 1992, keď nahral debutový album pod názvom ALLAN. Bol prvým sólovým country albumom na Slovensku. V rámci Slovenskej asociácie hudby country sa Podkova stala skupinou roka a Allan vokalistom roka. O rok sa vydal na profesionálnu dráhu. Už o päť rokov nato si ho osobne vyžiadala na svojom pražskom koncerte najväčšia hviezda svetovej country hudby Johnny Cash...

• **To je slušný začiatok kariéry. Čo stálo za myšlienkou žiť v country hudbou?**

Som vyučený nástrojár, aj keď som sa tým dlho neživil. Pracoval som v kovárni Trnavských automobilových závodov. Keď znižovali stavy a nepočítali so mnou, dali mi na výber – odchod na dohodu bez odstúpeného alebo prestúpiť do ťažkej lisovne. Tam však asi mesiac predtým jeden pracovník zomrel za desivých okolností. Tak som povedal toto nie, radšej sa živ niečím, pri čom ti hrozí menej nebezpečenstva...

• **Pochádzaš z muzikantskej rodiny...**

Moji príbuzní z otcovej aj matkinej strany boli hudobne nadaní. František Sedláček, to bol môj starý otec z matkinej strany, bol kapelníkom trnavského orchestra, to boli ešte dvadsiate a tridsiate roky minulého storočia. Osobne sa poznal a spolupracoval aj so skladateľom Mikulášom Schneiderom Trnavským. Aj otec hrával v jednej skupine.

• **Kto ti v začiatkoch najviac pomohol?**

Postupne som sa zoznamoval s mnohými vplyvnými ľuďmi. Prvý album mi vydal Trnavčan Tibor Gruber. Zoznámil ma s Vašom Patejdlom, odvtedy som nahrával albumy iba u neho kvôli vynikajúcemu zvukárovi Jožovi Krajčovičovi. Vašo ma zase zoznámil s ostatnými elánistami, tí Tiborovi pomohli zastrešiť prvý album. Po rokoch mi v slabej chvíľke Jožo Ráž hovorí: „Viac ako na tebe som ešte neprerobil.“ (Smiech) Album sa veľmi nepredával, ale mňa vystrelil do rádií a hralo sa z neho takmer všetko. Pafo Habera sa ma vtedy opýtal, ako sa pesničky hrajú. Keď som mu povedal, že ich z albumu púšťajú asi desať, tak mi nechcel veriť...

• **Na tvojom druhom albume, ktorý si vydal už v Vaša Patejdla, bol aj duet s Michalom Tučným...**

Michala som si prizval na nahrávanie svojho albumu Stále hrám, kde sme si zaspievali pieseň Len chcieť – vždyť viš a bola úplne poslednou pesničkou, ktorú naspieval v štúdiu. Michal ťažko niesol, že ho nútia stále spievať jeho hity. Na jeho posledný album Šťastné staré slunce som s ním naspieval duet svojej piesne Dážd. Ďalší chcel posunúť úplne inam, mal sa nahrávať v štúdiu u Vaša Patejdlu a ja som tam mal figurovať ako producent, skladateľ, aranžér a muzikant. Hovoril mi smutne: „Viš, Allane, mē už ty kovbojariny moc nebavěj.“ Naposledy sme sa spolu videli na mojom koncerte počas trnavského jarmoku, kde mi v septembri 1994 hosťoval. Asi mal nejakú predtuchu, lebo mi hovoril, že tu už dlho nebude, ale že mi bude pomáhať, ako len bude môcť. V marci o rok na to aj zomrel, ale jeho hudba je tu stále.

• **Country hudba však na Slovensku nepatrí k žánrom, ktoré majú pevné miesto v komerčných rádiách.**

Neviem sa, slušne povedané, vtriat do priazne. Stojím pevne nohami na zemi. Chcem robiť vlastné veci po svojom a nehrať to, čo chce komercia, rádiá a stredný prúd. Na albumoch mám výlučne svoje pesničky. Na koncertoch som občas zaspieval niečo prebraté. S Karlom Zichom som napríklad naspieval pieseň Black and White. Nechcem však

Aj známeho country speváka Alana MIKUŠEKA minulé roky, keď kultúrne podujatia dostali kovidový direkt, postavili pred otázky o ďalšej existencii a štátna pomoc mu nepomohla dať odpoveď.

zarabať na cudzích veciach, iba na svojich.

• **Napriek tomu nebola zriedkavosť, že si mával aj tri koncerty denne. Spomínaš na tie časy?**

Boli pekné, bavilo ma to. Jedna príhoda. Mal som v roku 2008 jedno poobedie koncert na námestí v Trnave. Hneď po skončení som sadol do auta a letel na stredné Slovensko do Tisovca. Eňa Vacvalová tam dostávala Čestné občianstvo, nahrávala sa tam relácia s Jankom Snopkom, Rastom Piškom, ja som tam zaspieval pár pesničiek. Na konci jej potichu mimo mikrofónov na javisku hovorím: „Eňa, ja musím byť do polnoci v Nitre.“ A ona tiež potichu: „Tak sa nelúč a chod.“ V Nitre som bol po polnoci, bol tam festival, ja som sa dostal na javisko až o pol druhej. Diváci chceli pomalú pieseň Dážd, ešte si hovorím, len to nie, veď zaspím! Napokon som to zaspieval, je v nej taká päťsekundová medzihra a ja som v nej dostal na javisku mikrosprávok. Ešteže som sa prebral...

• **Potom prišlo obdobie, keď si nemal dosť ponúk na koncertovanie. Ako si riešil finančné problémy?**

Manažérka len pokrčila plecami a odporučila mi, aby som bral hudbu ako koničku a zamestnal sa... Urobil som si skúšky na sadrokartón a systémy Rigips, neskôr na zatepovanie budov. Deväť mesiacov som robil u kamaráta v stavebnej firme. Ďalej to nešlo. Robili tam jeho traja synovia, ja som bol najstarší a nestíhal som. Aj som si vytkol členok. Našťastie ruky ostali celé. Hrával som aj po kluboch za malý honorár, ale musel som sa nejakou užiť. A je tu ešte finančný problém. Organizátori si namiesto mňa radšej pozývajú amatérov. I keď nerád, musím niekedy vystúpiť sám bez kapely, lebo by to bolo pre organizátora drahé. Doba je zlá.

• **Covidové obdobie naozaj živým vystúpeniam neprišlo. Ty si však dokázal fanúšikom ponúknuť živé koncerty aj tak. S akým výsledkom?**

Pripravil som ponuku sledovať koncert prostredníctvom platených streamov. Nazval som to Z izby do izby. Najprv som bol sám, potom som prizval aj dobristu Heňa Nováka. Zozačiatku to bolo platené, neskôr som to nechal na dobrovoľnosť. Dvojhodinový koncert pozeralo niekoľko sto ľudí, ale finančne ho podporilo tak priemerne dvadsať.

Vysielali sme z hlohovského planetária, celá príprava trvala štrnásť hodín. Bol som sklamaný. A to ešte z tých dvadsiatich boli dve tretiny známi, u ktorých nemám problém vyťahovať gitaru a zahrať im aj zadarmo.

• **Nežiadal si o dotáciu ministerstva kultúry?**

Ale hej, podal som si žiadosť. Prišli mi nejaké drobné. Vďaka, pomohli, ale za to by nikto nešiel do bežnej práce... Nejaké tantiémy mi posielali SOZA, ale toto obdobie nie je pre umelcov dobré. Kultúra je u nás na okraji záujmu. V tomto čase sa to naplno prejavilo. Pre opatrenia sa nedalo žiť tým, čo viem najlepšie. Namiesto toho som sa stretol s „radou“ – no a čo, tak robte niečo iné.

• **Posledný radový album Šesť strún ti vyšiel v roku 2001. Nechceš využiť toto obdobie na prípravu nového?**

Pripravujem nový album, hovorím to síce už dvadsaťjeden rokov... (Smiech). To je dlhý čas. Vydal som nejaké single, koncertoval som, chodil na festivaly, hosťoval som na CD Spovedaj ma zo spomienok u Vaša Patejdlu. Hudobného materiálu mám dosť, treba to otestovať a nahráť. Ale v tomto roku bude tridsať rokov, čo som sa profesionalizoval, tak si zaslužím, i moji priaznivci, nejaký darček. Pravdepodobne by som vydal aj nejaký Best of v takej komornejšej verzii, takže všetko nahrám ešte raz.

• **Vydáš ho ešte v tomto roku?**

Musím... Už nie som ani najmladší a nemôžem všetko odkladať. Chcem hrať a spievať, pokým to bude možné. Na dôchodok sa nechystám, vyžil by som z neho tak dva dni... (Smiech) Otázka je, či ešte budem mať hlas. Po tom, čo som odspieval ako predskokan svoje piesne pred koncertom Johnnyho Casha, tak sme sa, prirodzene, boli na neho pozrieť. Už bol poznačený chorobou, nebol to taký mohutný hlas ako kedysi.

• **S Beatou Dubasovou si naspieval vianočný duet Ježiško je v každom z nás a viem, že ste priatelia. Na koho sa vo svojom živote ešte spoliehaš?**

V prvom rade na svoju rodinu, deti, obecenstvo, kolegov. Určite na Vaša Patejdla, ak by som ho nestretol, neviem, ako by sa mi hudobný život uberal, rozumiem si aj s Palim Drápákom, aj s Michalom Davidom. Ale mám vynikajúcich priateľov aj mimo muzi-

kantskej branže. Pozná sa dobre už s takmer deväťdesiatročným hercom a humoristom Jarom Ďuričkom, pochádza od Trnavy z Bukovej, alebo s rodákmi z Trnavy Karolom Čálikom, to sú také moje krvné skupiny na dobrú náladu. Ja mám k humoru blízko, preto pôsobím v Mužstve futbalových zázrakov v tíme MUFUZA.

• **Miro Žbirka si splnil sen nahráť album v Abbey Road, kde nahrávali Beatles. Nemal si nikdy chuť nahráť niečo v mekke country hudby v americkom Nashville?**

Rád by som sa tam raz na týždeň pozrel, ale nikdy som nemal ambíciu ísť tam a ukázať sa. Pozná pritom mnoho amerických country hviezd. S Jamesom Deanom Hicksom som aj napísal pieseň The Reason I Dreamed. A on mi raz hovorí – nič v zlom, si veľmi dobrý. Ale v Nashville máme takých tisíce na každom rohu. Mám pritom v USA v Muskegone v štáte Michigan aj rodinu. Mal som v pláne, že tentoraz prídem na návštevu ja k nim, doteraz chodili oni k nám na Slovensko. Bol som v New Yorku v roku 2001 i s Věrou Martinovou, hercom Mišom Hudákom, ktorý hrá aj na mandolínu v blues-grassovej kapele Žobráci, a Honzom Vyčítalom z českej kapely Greenhorns. No ale písal sa 11. september... Videli sme pád Dvojčiek a potom zatvorili nebo, lietali už len F-16... Som rád, že som odletel domov.

• **Zabrdol si aj do iných žánrov. Naspieval si dva single s raperom menom Diam a v roku 2015 si predstavil pieseň a videoklip Košeľa. To bola skôr rocková pieseň.**

Keď som ju urobil, volal som známemu do rádia a ponúkol som mu ju. On si ju vypočul a hovorí mi, Allan, rozhovor môžeme pustiť, ale túto pesničku hrať nebudeme. Ostal som prekvapený – prečo, veď to nie je country pesnička, ale taký príjemný popík. A on že to je pravda, ale ty si country. Takto to na Slovensku chodí. Aj keby som naspieval hardrockový pecku, nebudú ma hrať, lebo som zaškatulkovaný. Slovenská náštúra je taká, že všetko zvonka je dobré a doma zlé. Pokojne pustia country speváčku z Nashville Taylor Swift, ale mňa nie.

• **Zaškatulkovanie nie dobré...**

V jednom období som nenosil stetson, ale čiapku bejzbalku. Potom som znova začal nosiť klobúk. Stalo sa mi, že ma zavolali na festival a pýtam sa ich, čo tak zrazu? Minulý rok ste zabudli? A oni že minulý rok si nosil čapicu... V USA takéto veci neriešia, na festivaly chodia speváci aj v kraťasoch. U nás sa predáva to, ako človek vyzerá, nie čo dokáže.

• **Ale tvoja hudba je to, čomu sa hovorí moderná americká country.**

Raz som bol v jednom rádiu, bol to „živák“, a redaktor ma uviedol: „Allan, slovenský country spevák.“ Ja som sa zamyslel a hovorím mu: „Keď tak premýšľam, ja nie som country spevák.“ On sa na mňa pozerá a myslí si, že som sa v priamom prenose zbláznil. „A čo teda hráte?“ Hovorím mu, že robím rockovú, popovú, občas folkovú muziku v štýle country. Ja síce nosím na vystúpeniach stetson, čižmy s opätkami, a dokonca roky vlastným aj koňa menom Tornádo, ale nespievam o Arizone a kone spomínam, tuším, v dvoch piesňach. Ak by na Slovensko prišli koncertovať americké megahviezdy country ako Tim McGraw alebo Garth Brooks, tak na nich nikto okrem pár skalných nepríde.

• **Istý čas si spieval aj s dcérou Natáliou. Už to neplatí?**

V roku 1994, keď mala päť rokov, som s ňou na môj album Stále hrám zaradil pieseň Deduško sen. Potom spievala so mnou v jednom projekte Allan Mikúšek and Grass Country a neskôr aj v mojej kapele. Ako šli roky, vyštudovala psychológiu a otvorila si prax, takže nemá čas na spev. Ale v kapele je bubeníkom môj syn Peter.

Slovenská inteligencia hýbala pred tridsiatimi rokmi Slovenskom

Mílniky našej štátnosti – 3. časť

Marián TKÁČ – Foto: internet, SITA

Atmosfera roka 1990 i v rokoch nasledujúcich bola nezičlivá voči Slovensku. Všetko sa to začalo už veľmi skoro po novembri 1989. Ako prezradil G. Soroš, okolo Vianoc prišiel do Prahy a stretol sa s Havlom, ktorý sa práve od neho dozvedel, že bude prezidentom... A stretol sa aj s Mariánom Čalfom, predsedom vlády, ktorý mu oznámil, že má dosť kompetencií na to, aby to presadil. Možno si dostatočne neuvedomujeme, že predtým, pred príchodom Soroša, námestia v celom štáte volali „Dubček na Hrad!“ a náhle – na Hrad sa jednomyselným hlasovaním komunistami ovládaného Federálneho zhromaždenia dostal Havel. A bol to aj určitý trň do päty slovensko-českých vzťahov.

Čoskoro sa začali na stránkach novín objavovať dovtedy nevidané texty: „Český penězovod na Slovensko“, „Doplňajú Česi na Slovákov či Slováci na Čechov?“, „Sme svojbytným národom, neprosme“. Stačí listovať vo vtedajšej tlači a postoje Slovákov sa dajú vysledovať. Mali viac obranný ako útočný charakter, čo je napokon dedičstvo našich dejín. A brániť sa bolo treba. Veď dokonca aj federálny „Slovák“, spomínaný Marián Čalfa, dnes už občan Česka, vyhlásil, že po osamostatnení bude slovenská mena trojnásobne na tom horšie ako česká...

JASNÁ MATEMATIKA

O peňazie vždy ide až na prvom mieste. Štvrtého mája 1990 uverejnil Literárny týždenník obsahy rozhovor Milana Ferka s autorom tohto textu Samostatnosť a financie. Na otázku: „Ako by vyzeralo samostatné hospodárstvo SR v porovnaní s ČR?“ zaznela odpoveď: „Máme na ekonomickú zvrchovanosť a môžeme k nej pristúpiť.“ Autor patril medzi nevelkú skupinu ekonómov, ktorí vyčíslovali možnosť a schopnosť Slovákov hospodáriť samých pre seba. Písal a rozprával o týchto veciach nanajvýš otvorene, a ako ukázala budúcnosť aj pravdivo. Číslo hovorilo jasne: takzvaný presun či transfer peňazí z Česka na Slovensko nebol nič iné ako dôsledok deformovaných cien a daňovo-rozpočtových vzťahov. Ako protipoložka za lacno ocenené slovenské tovary a služby putujúce do Čiech. Nemal pravdu Anton Hrnko, keď sa spýtal, prečo sa Česi držia Slovákov, ak na nich doplácajú?

DEJINNÁ ŠANCA

Zatiaľ čo sa doma rozhorieval zápas za samostatnosť najmä s tými, ktorí slovenské osamostatnenie považovali za drastický zásah do priateľských, často i rodinných vzťahov s Čechmi, povzbudivé boli aktivity Slovákov spoza západných hraníc, ktoré nás poháňali dopredu. Slovenská delegácia sa napríklad v roku 1990 zúčastnila na tradičnom turistickom stretnutí Slovákov vo švajčiarskom Dulikene, kde boli biskupi Hrušovský a Kalata, Kružliak, Braxator starší i mladší, Brandibur, Marián Šťastný, Rydlo a iní blízki spolupracovníci Štefana Romana, zakladateľa a predsedu svetového Kongresu slovenskej inteligencie.

Áno, odvaha najmä spočiatku nebola nazvyš. Viacerí sa začali „okúňať“, a to napriek tomu, že slovenské dejiny k nej prirodzene smerovali. A že, ako povedal Augustín M. Húska, akurát bolo „prajné veľmocenské vákuum, kde jedna veľmoc, ZSSR, opúšťala svoje postavenie a iní hegemoni si ešte nestačili rozdeliť sféry vplyvu“. Nechceli sme prepásť poslednú šancu; veď neskôr sa to už nepodarilo ani Kataláncom, ani Baskom, ani Škótom...

OTÁZKA: AKO ĎALEJ?

Slovenská spoločnosť v odpovediach na základnú otázku ako ďalej sa začala štiepiť už pred prvými „slobodnými“ voľbami 8. a 9. júna 1990. Väčšina sa beznádejne bála čo i len zvrchovanosti, a tobôž už samostatnosti. Aj keď tesne pred voľbami pápež Ján Pavol II. pokľakol na vajnorskom letisku – na plášť, ktorý rozprestrel práve Ján Čarnogurský,

a pobozkal slovenskú zem, čím ju uznal za zvrchovanú. S programom konfederácie išla vtedy do volieb Strana slobody na čele s Jozefom Širotnákom (a do parlamentu sa nedostala) a Slovenská národná strana (SNS) s akýmsi náznakom samostatnosti: „Prácu, chlieb a slo-

štátach i osamostatňovanie Slovinska a Chorvátska. Pre históriu treba zaznamenať, že muži z týchto iniciatív – zhruba dvesto z nich – boli zapísaní na zozname tajnej polície v Prahe.

V čase hladovky za slovenčinu vznikla iniciatíva Za zvrchované

bodou slovenskému národu! Je pritom historickou pravdou, že Čarnogurského Kresťansko-demokratické hnutie (KDH) už na svojom ustanovujúcom sneme v januári 1990 (!) v Nitre otvorilo otázku samostatnosti. Potom však od nej neuveriteľne cúvlo, resp. časovo ju stavalo až na prelom tisícročí, keď pri vstupe Slovenska do európskych štruktúr mali sme získať „samostatnú hviezdičku a stoličku“. Dôvody strachu či vyčkávania boli aj sebecké: nebudeme sa mať horšie, ak nám prestanú z Prahy „darovať“ každoročne desať či dvadsať miliárd korún? Máme dostatok odborníkov, ktorí by vedeli riadiť samostatný štát, nebude lepšie sa viezť na českom voze?

ODVÁŽNA MATICA

Po voľbách vznikla vláda zložená z predstaviteľov víťaznej Verejnosti proti násiliu (VPN) s predsedom Vladimírom Mečiarom, KDH, reprezentovaným prvým podpredsedom Čarnogurským, Demokratickej strany a Maďarskej nezávislej iniciatívy. Ako sa čoskoro ukázalo, táto vláda skôr patrila tým občanom Slovenska, ktorí sa báli odpovede na otázku – čo potom? To napokon viedlo k rozštiepeniu VPN i KDH na „federálne“ a „národné“ krídla: 27. apríla 1991 vzniklo Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS) a 7. marca 1992 Slovenské KDH.

Postupne vznikali aj „pronárodné“ občianske združenia. Ešte v polovici decembra 1989 ustanovili na pôde Slovenského zväzu výrobných družstiev Nezávislé združenie ekonómov Slovenska (NEZES), v ktorom sa angažovali Hvezdov Kočtúch, Viliam Pavlenda, Ladislav Lysák i autor tohto textu, vznikla Spoločnosť slovenskej inteligencie KORENE (Viliam Hornáček a Jozef Magala), Syntéza 90, Štúrova spoločnosť a iné.

Odvážne konala aj Matica slovenská na čele s Jozefom Markušom, Romanom Kaliským či so Stanislavom Bajaničom. Organizovala masové zhromaždenia za jazyk, suverenitu a štátnosť, založila projekt Stoly národnej dohody, na ktorých sa stretávali predstavitelia relevantných parlamentných strán. Tito všetci presviedčali Slovákov, že na samostatnosť máme. Ich úsiliu napomáhal vývoj v pobaltských

mali byť vyhodení z miest, ktoré zastávali, iní sa nedostali na plánované miesta (Mamojka), podaktorí od memoranda odstúpili (Michal Baránik).

O rozložení síl v spoločnosti svedčí aj udalosť zo 14. marca 1991. V deň 52. výročia vzniku prvej Slovenskej republiky zhromažďila sa na námestí SNP skupina ľudí. Keď sa Václav Havel v sprievode „svojich“ svetoobčanov k tejto skupine nečakane priblížil, Mečiarova ochranka mala čo robiť, aby ho v bezpečí pred lietajúcimi vajčkami odvieďa do pristavenej limuzíny. To isté sa prihodilo aj na bratislavskom mítingu pri príležitosti vzniku Česko-Slovenska 28. októbra 1991. Havel po čase vyhlásil, že vajčka sú predsa len lepšie ako kamene...

ZDVÍHANIE MOCI

V apríli 1991 padla vláda Vladimíra Mečiara a 6. mája „zdvihlo moc zo zeme“ KDH a novým predsedom vlády sa stal Ján Čarnogurský. Po abdikácii ministra financií Michala Kováča 4. mája oslovil predsa vlády a zároveň KDH autora tohto textu, aby sa na zasadaní rady uchádzal o kandidatúru na post ministra financií. Už neskoro večer autor kadehákov nesklamal ani priznaním, že bol v komunistickej strane, lebo po tom, čo im oznámil svoj finančný program, jednoznačne ho posunuli do pozície najväznejšieho kandidáta na ministra za KDH. Ale ministrom sa nestal. V jeden májový večer sa konal hiring v centrále VPN na Ventúrskej ulici a tam dostal zrejme rozhodujúcu otázku od demokrata Brndiara: „Akýsi Tkáč sa podpísal pod 61 krokov...“ po ktorej sa priznal: „To som ja.“ Na to sa vtedy demokrat, predtým poradca predsedu Matice slovenskej Igor Rintel, potom predsa Židovskej náboženskej obce spýtal, ako si predstavuje vzťahy s Českom, na čo počul návrh na uzavretie hospodárskej, menovej a colnej únie s Českom. Na druhý deň oznámil médiám vtedajší podpredsa vlády Anton Vavro, že ministrom financií sa od 14. júna stane Jozef Dančo, lebo s tým súhlasila aj česká strana. Také to boli časy: slovenský minister financií musel vyhovovať – Čechom.

DELENIE ŠTÁTU

Čarnogurského vláda – aké paralely so súčasnosťou! – hľvela, ešte ani na jar 1992 nepripravovala scenár na osamostatnenie. Zatiaľ čo Česi sa na rozdelenie štátu chystali, vtedajšia slovenská vláda mu chcela zabrániť. Česi sa síce oficiálne obávali toho, že budú „v Bílých Karpatech úradovať celníci“, no na rozdelenie štátu sa začali pripravovať najneskôr 2. marca 1992, keď ich vláda prerokovala scenár pod názvom Informace o základných hospodárskych vzťahoch medzi republikovými subjektmi v prípade nevyhnutnosti prijíť mimořádných opatření v souvislosti s možným rozpadem ČR a SR. Podobný dokument vypracovala aj vtedajšia bratislavská vláda pod vedením jej podpredsedu Vavra; tu však išlo o dokument, ktorý sa pokúšal vyčíslit „katastrofické“ následky rozdelenia štátu (výsledkom bola suma 15 miliárd, ktorá by Slovensku mala chýbať). Lenže oficiálna príprava na nové štátoprávne pomery absentovala. Pritom v mimovládnych kruhoch sa veci hýbali, český historik Jan Rychlík si všimol, že „ekonom Marián Tkáč v listopadu 1991 otvoreně žádal, aby Slovensko zřídilo samostatnou emisní banku, která by prováděla vlastní měnovou politiku. Slovensko mělo mít dále právo uřčovat výši daní a provádět samostatnou celní politiku“.

FEDERÁCIA A DVOJDOMČEK

Na prelome rokov 1991/1a992 vrcholili rokovania medzi SNR a ČR o budúcnosti „spoločného štátu“. Slovenskú delegáciu vie-

dol František Mikloško a delegáciu Českej národnej rady Dagmar Burešová. Rozhovory smerovali buď k federácii (identickej, rovnoprávnej, autentickej a všelijako inak pomenovanej), alebo minimálne ku konfederácii (česko-slovenskému „dvojdomčeku“). Posledné rokovanie sa uskutočnilo v Mílovách (v okrese Žďár nad Sázavou). Známe „milovské dohody“ však odmietla presná polovica Predsedníctva SNR na čele s podpredsedom Jánom Klepáčom. Muži „Milov“ si zaslúžia, aby sme si ich mená zapamätali: ďalej to boli Anton Hykisch, Anton Kmet, František Javorský, Milan Ftáčnik, Marián Anđel, Jozef Prokeš, Milan Zemko, Ján Sečánsky a Ivan Lupták. A tak sa ďalej nerozkvala a čakalo sa na voľby, ktoré sa mali konať dva roky po prvých „slobodných“ – v júni 1992.

AKTIVITY INTELIGENCIE

Voľbám predchádzali viaceré aktivity slovenskej inteligencie. Na Luciu, 13. decembra 1991, zorganizovala redakcia SNN vianočné stretnutie slovenskej inteligencie na Krahuliach. Medzi polstovku účastníkov prišiel aj Vladimír Mečiar. Redakcia SNN bola vôbec v tých časoch veľmi agilná – Roman Kaliský, Drahoš Machala a Peter Štrelinger priam „hýrili“ nápadmi. Lebo bolo treba „dačo robiť“! Tak aj za účasti Ivana Hudeca vznikla myšlienka zvolať rozhodujúce stretnutie slovenskej inteligencie. Niektoré generácie majú šťastie, že sú priamymi účastníkmi prevratných historických udalostí, my sme mali okolo štyridsať rokov a boli sme plní nadšenia a hľadania cesticiek ako na to. Dnes, a to najmä teraz, keď Slovensku vládnu tí, ktorí vládnu (či aspoň sa tak tvária) a Slovensku škodia, visí vo vzduchu otázka, či to stálo za to: „Načo je štát, ktorý sa nechce postarať o svojich občanov a stará sa o iných?“ Áno, táto vládnuca garnitúra slúži Slovákom, ak vôbec, až na poslednom mieste. Ale koniec všetkých časov ešte zďaleka nie je...

KONGRES NA DONOVALOCH

Týždeň pred voľbami, 30. mája 1992, zišiel sa teda na Donovaloch v podnikovom hoteli žiar-skej hliníkárne Almet Kongres slovenskej inteligencie (KSI). S jeho organizovaním pomohli sponzori – krajanja, najmä však vtedajší generálny riaditeľ hliníkárne Ludovít Černák. Na Donovaly prišiel skutočný výkvet slovenskej inteligencie. Politici, podnikatelia, ekonómovia, právnici, novinári, lekári, herci, učítelia, ľavičiar i pravíčiari, dovedna okolo dvesto účastníkov. Prítomní boli predstavitelia všetkých „zamestnaní“, okrem Černáka aj riaditeľ Podbrezovských železníc Soták. „Hýbateľmi“ boli Kaliský, Kružliak, Mináč, Gustáv Valach, Matúš Kučera, Drahoš Machala, Igor Uhrík, Milan Izák a ďalší.

ODSTRÁNILI TABUĽU

KSI prijal výzvu: „Naším cieľom je slovenská štátna samostatnosť, ako to vyplýva zo zmyslu slovenských národných dejín... Vyzývame SNR, ktorá vzíde z nových volieb, aby bez otáľania vyhlásila štátnu suverenitu Slovenskej republiky a prijala plnú slovenskú ústavu. Nechceme spoločný štát s vierolomným partnerom, chceme štát vlastný! S vlastným prezidentom, s vlastnou diplomaciou, s vlastnou ekonomickou politikou a s vlastnou armádou.“ Nuž, „vierolomný partner“ spôsobil, že budúci vlastník žiar-skej budovy na Donovaloch, český privatizér, odstránil z nej pamätnú tabuľu...

A o týždeň prišli voľby.

Vysídlenie Slovákov sprevádzali násilenstvá, straty majetku aj vraždy Stovky bolestných exulantských osudov

Ludovít GUNČAGA – Ilustračné foto: archív

My Slováci máme rovnakú ľudskú dôstojnosť ako iné národy okolo nás a máme právo a povinnosť zachovávať svoju historickú pamäť a chrániť tak svoju identitu a štátnosť. Základom národnej sebaúcty je poznanie pravdy o našej minulosti, o vnútornej sile a hodnotách našich predkov. Slovensko je zahalené do veľkej tmy, lebo informácie o dejinách nášho národa nám v súčasnosti väčšinová mediálna scéna ponúka značne selektovaným spôsobom. Formou výberovej manipulácie s ľudským utrpením je nám vštepovaný pocit, že Slováci boli tí, ktorí v dejinách netrpeli, ale ubližovali.

A tak naše národné rany, pohnuté osudy a utrpenia, ktoré sú súčasťou duchovnej pokladnice slovenského národa, ostávajú skryté kdesi v útrobách slovenskej duše spolu s vnútorným pocitom krivdy či podvedomej národnej menejcnosti.

■ NÁSILNÉ VYSÍDLENIE

Rozsiahlou a málo poznanou bolestou, ktorá kde-tu presakuje na povrch, je násilné vysídlenie vyše stotisíc Slovákov po Viedenskom arbitrážnom rozsudku z 2. novembra 1938, keď veľmoci fašistické Taliansko a nacistické Nemecko rozhodli o okyptení (česko)slovenských štátnych hraníc. Z odtrhnutého územia južného Slovenska bolo len v priebehu prvých dvoch mesiacov – novembra a decembra 1938 – takto vysídlených päťdesiat tisíc Slovákov. Títo Slováci denne po stovkách, vo dne aj v noci sa zachraňovali útekem na slovenské územie. Ich vysídlenie bolo sprevádzané okradaním, bitím, mučením, stratou celého majetku, vyskytli sa aj znásilnenia a vraždy.

S úsilím o vyváženú a rovnocennú informovanosť budeme sa venovať konkrétnym osudom Slovákov z tohto obdobia (1938 – 1945), aby sme im takýmto spôsobom vzdali úctu a prejavili presvedčenie, že ich utrpenie nebolo nezmyselné. Týchto bolestných osudov sú zdokladované stovky formou písomných výpovedí na slovenských žandárskych stanicích po prekročení hraníc.

■ KTO KOMU KRIVDIL?

Nasledujúce svedectvo troch slovenských roľníkov bolo zverejnené v roku 1940. Prinášame ho nie s cieľom vyvolávania protimaďarských národnostných vášní. Práve naopak, naším cieľom je vzájomné priblíženie a zmierenie. Toto je v súčasnosti v politickej rovine sťažené jednostrannými deklaráciami o krivdách voči Maďarom od niektorých osôb, aktívnych v politickej sfére. Toto svedectvo je rovnocennou súčasťou našich dejín a to, čo chceme, je rovnocenný pohľad na ľudskú dôstojnosť.

• Mučenie Vendelína MOŇÁKA, Jána VYRVU a Jozefa OŠKVARKA maďarskými žandármi a vojakmi

Admirál bez loďstva, ale zato „na bielom koni“ – fatálne okamihy vojnových Košíc, keď Miklós HORTHY a jeho fašistické jednotky po viedenskom arbitrážnom rozhodnutí začali začiatkom novembra 1938 okupovať južné oblasti Slovenska a od 11. novembra 1938 aj metropolu východného Slovenska.

Postup maďarských vojakov slovenským Lučencom

Kancelária Národnej rady v Bratislave, 3. januára 1939 Vendelín Moňák, narodený 23. júna 1893 v Hornej Zubrici pri Trstenej, Ján Vyrva, narodený 22. mája 1896 v Jablonke, okres Trstená, Jozef Oškvarek, narodený 10. decembra 1897 v Pekelníku, okres Trstená, všetci bývajúci v obci Slávikovo (pozn.: dnes Orávka) v okrese Feleďince (pozn.: dnes Jesenské – okres Rimavská Sobota)

Všetci traja sú zo Slávikova a udávajú vo svojej výpovedi toto:

Dňa 5. októbra 1938 vtrhlo maďarské vojsko do obce Slávikovo, ktorá

ležala na území čsl. štátu. Po jednohodinovej bitke čsl. vojsko (pod velením poručíka Večeru), četníctvo a miestne obyvateľstvo (hlavne kolonisti) vyhnalo maďarské vojsko za čsl. hranice. Na bitke sa zúčastnili kolonisti Moňák, Vyrva, Oškvarek a iní miestni kolonisti. 8. novembra po pripojení obce k Maďarsku populovno asi o 16. hod. prišiel do Moňákovho bytu jeden maď. dôstojník so 6 vojakmi a zatkol Moňáka, jeho ženu, dcéru, zaťa a dvoch sluhov. Ešte v ten večer nás troch (Vyrva, Oškvarek, Moňák) odviekli maďarskí žandári do Rimavskej Seči na žandár-

sku stanicu, kde nás za prítomnosti prisázného vypočuli. 10. novembra asi o 9. hod. predpoludniu žandárstvo nás odovzdalo tamojišiemu maďarskému vojsku, kde už boli: Emília Nováková, manželka kom. majstra z Rim. Seče, Molnár, kominársky majster od Jelšavy, jeho otec a 13-ročný syn. Keď nás vojaci prevzali od žandárov, poviazali nás všetkých 7 a bili nás od 10. hod. asi do 15. hod. Popoludní. Bili nás povrazmi a kopali čizmami. Po 5-hodinovom mučení prišiel do miestnosti, kde nás bili, vojenský lekár, ktorý vidiac, že sme dobití až do krvi, zakázal vojakom, aby nás ďalej bili. Dali nám vodu, aby sme zmyli krv z tela.

Až do 14. novembra boli sme stále v tej miestnosti, kde nás bili. 14. novembra odviekli nás maďarskí vojaci na vozoch do Feleďince na vojenské okresné veliteľstvo, odtiaľ do Rimavskej Soboty, kde sme boli zavretí do väznice krajského súdu. Tu sme boli do 27. novembra 1938, odkiaľ maďarskí žandári prevzali Moňáka, Vyrvu a Oškvarka a odviekli nás do Feleďince na okresné vojenské veliteľstvo. To bolo okolo 17. hod. večer. Hneď nás predviekli k jednému majorovi, ktorý nás vypočul. Chcel sa od nás dozvedieť, kto z občanov strieľal na maďarské vojsko. Najskôr vypočul Vendelína Moňáka. Keď tento nechcel prezradiť svojich spoluobčanov, ale hovoril len to, že strieľali len čsl. vojaci, odovzdal ho dvom žandárom a dvom vojakom so slovami „aby sa mu vrazil jazyk rozviazali“.

Títo žandári a vojaci priviazali ho (Vendelína Moňáka) na jednu lavicu, kde ho bili po holých chodidlách. Potom ho vzali do drevárne, kde ho vyviazali tak, že mu nohy nedosiahli na zem. Keď ani po polhodinovom vyviazaní neoddel, pridali mu na plec jeden klát, na ktorom sa drevo seká, pričom ho bili rukami po ústach, po tvári, po hlave a kopali čizmami do celého tela. Potom ho odviekli a odviekli späť k majorovi, pričom ho bili kolbou. Major ho znova začal vyslušať, a keď nič nového nepovedal, vyhrazal mu, že ho ďalej nechá biť. Moňák prosil majora, aby ho radšej zabil alebo obesil a nemučil ďalej, keďže on nič nevie, len to, čo už povedal. Major vidiac, že sa od neho nič nedozvie, nechal ho a dal ho odvieť späť do väznice. Potom začali vyslušať Jána Oškvarka, ktorého tiež veľmi bili a kopali, ale jeho už nevyviazali. Ani tento nič nepovedal. Potom ich zavreli do jednej izby, kde ležali na doskách až do 20. decembra 1938. Za ten čas im liečil rany jeden civilný lekár. 20. decembra odviekli ich od žandárov do Budapešti, hoci Vendelín Moňák mal podľa zistenia civilného lekára 40-stupňovú horúčku.

■ VO VOJENSKEJ TRESTNICI

V Budapešti ich zavliekli do vojenskej trestnice na Margitkört. Do Budapešti ich vliekli okutých. 20.

decembra sa hlásil Moňák za nemocného. Vyšetril ho jeden vojenský lekár. Spýtal sa ho, že z čoho má tie rany na nohách. Keď mu Moňák povedal, že ho maďarskí žandári dobili, krútil hlavou a poslal ho do väzenskej nemocnice, kde bol do 30. decembra 1938. Tu ho síce ošetrovali, ale nedostával lieky, ktoré lekár predpísal. Lekár nariadil, aby stále ležal, ale podriadený personál v nemocnici ho nenechal ležať, ale musel zametať izbu, vynášať nočníky a podobné práce konať, čo mu bolo veľmi ťažko, keďže dobité nohy ho veľmi boleli. 30. decembra prišiel do nemocnice najvyšší lekár tejto nemocnice na prehladku. Prišiel aj k Moňákovi a pýtal sa ho, čo mu je. Moňák odpovedal, že ho zuby boľia. že ho boľia preto, že ho maďarskí žandári bili po ústach, sa bál povedať. Lekár sa opýtal prítomného strážmajstra, že prečo nechodí Moňák na zubné liečenie. Strážmajster odpovedal, že nemôže, lebo má nohy dokaličené. Lekár na to odišiel. Strážmajster sa vrátil a kričal na Moňáka, že prečo sa opovážil žalovať lekárovi. Vyhrazil sa mu, že ho obesia a i on bude svedčiť na neho.

■ Z OKOV NA AMNESTIU

Za jeho pobytu v nemocnici prišiel k nemu jeden deň (nepamätá sa, kedy to bolo) vojenský sudca či štátny zástupca, prečítal mu obžalobný spis, v ktorom bol obvinený, že vraždil maď. vojakov. Podľa obžalobného spisu svedčili proti nemu Cigáni z obce Harmac, okres Feleďince. Nakoniec mi povedal, že budem obesený. 30. decembra prišiel ku mne môj bratanec, najal mi advokáta, aby ma bránil pred súdom. 30. decembra 1938 Moňáka okovaného autom previezli do X. vojenskej trestnice na Margitkört, kde boli Vyrva, Oškvarek a ostatní Slováci väznení, spolu 29 osôb. Tu sme prenocovali všetci na podlahe, potom ráno odviekli nás poviazaných na stanicu, odkiaľ pricestovali sme do Nových Zámok a ďalej do Galanty. V Galante nás odviekli a odovzdali nás čsl. komisii, ktorá prišla po nás. Dostali sme totiž na základe česko-slovensko-maďarskej dohody amnestiu. Tu sme presadli do vlaku, v ktorom šli do Maďarska Maďari, za ktorých sme boli vymenení. Od Galanty sme išli do Serede, potom do Trnavy, odtiaľ do Bratislavy, kde sme prišli 1. januára 1939.

V Bratislave 3. januára 1939.

Zapísal: P. Kešiar, Vendelín Moňák, v. r., Ján Vyrva, v. r., Jozef Oškvarek, v. r.

Zdroj: prof. Jozef M. Kirschbaum: Krvácajúca hranica, vyd. Matica slovenská, Prievidza 2003 (s. 234, Doklad č. 2)

Od návratu Slovákov do vlasti predkov uplynulo sedemdesiatpäť rokov Keď sa Slovák preč do sveta uberal...

Anna PILÁRIKOVÁ, predsedníčka Spolku Slovákov z Maďarska

My Slováci máme rovnakú ľudskú dôstojnosť ako iné národy okolo nás a máme právo a povinnosť zachovávať svoju historickú pamäť a chrániť tak svoju identitu a štátnosť. Základom národnej sebaúcty je poznanie pravdy o našej minulosti, o vnútornej sile a hodnotách našich predkov. Slovensko je zahalené do veľkej tmy, lebo informácie o dejinách nášho národa nám v súčasnosti väčšinová mediálna scéna ponúka značne selektovaným spôsobom. Formou výberovej manipulácie s ľudským utrpením je nám vštepovaný pocit, že Slováci boli tí, ktorí v dejinách netrpeli, ale ubližovali.

Spolok Slovákov z Maďarska spoločne s Domom Matice slovenskej v Galante a finančnou podporou mesta Galanta pripravili v minulých dňoch

v priestoroch galantského Domu Matice slovenskej pod názvom 75. rokov od návratu Slovákov do vlasti svojich predkov – ako dôkaz, že „Čas nezastaví... – kultúrno-spoločenské, najmä však spomienkové podujatie, ktoré po dlhšom čase pandemických obmedzení dýchalo pohodou, emóciami a duchovnou prítomnosťou účastníkov, ktorí v hojnom počte zaplnili všetky jeho priestory.

Stretnutie osobnou účasťou podporila Alžbeta Hollerová-Ráčková, predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, ktorá vo svojom vystúpení zdôraznila významné a prospešné osobné vzťahy medzi obyvateľmi historicky prepojenými na obidvoch stranách Dunaja, o čom svedčia aj oficiálne

partnerské vzťahy medzi Galantou a Slovenským Komlôšom aj ich širší inštitucionálny charakter. Veľkým obohatením akcie bola prítomnosť publicistu Ing. Jána Jančovica, ktorý vo svojej tvorbe vytrvalo reflektuje problematiku presídlencov, tiež zástupcu Spolku Slovákov z Rumunska, bývalej Juhoslávie a Bulharska Mgr. Martina Štrbku. Prítomný bol aj Ing. Ľubomír Kmeť, predseda MO MS v Galante a vedúci združenia Genealogického výskumu dolnozemskej Slovákov.

Úlohou spomienkového stretnutia nebolo robiť hlboké prierezové analýzy obdobia, ktoré viedlo k rozsiahlym politickým a spoločenským zmenám. Tak ako to zdôraznila predsedníčka Spolku PaedDr. Anna

Na krajskom stretnutí v Galante tiež uviedli do života novú knihu publicistu Jána Jančovica s výrečným titulom Každý pošiel svojou stranou.

Piláriková, faktom zostáva, že po druhej svetovej vojne víťazstvom nad fašizmom vzniklo odlišné postavenie Maďarska a Československa v medzinárodnej politike. Základným problémom, ktorý zatažil vzťahy obidvoch krajín, bola národnostná otázka. Ing. Michal Hronec v príhovore zdôraznil komplikované následky dohody o výmene obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom. Šperkom spomienkového stretnutia sa stala prezentácia tvorby inžiniera J. Jan-

čovica a jeho publikácie Každý pošiel svojou stranou. Položením vencov k pamätníku vzdali účastníci stretnutia úctu a vďaka svojim predkom za pozoruhodné činy a odvážne kroky pri reemigrácii. Vystúpením dychového orchestra Trubadúri a vstupnou piesňou Keď sa Slovák preč do sveta uberal... sa atmosféra stretnutia ešte umocnila a pokračovala ďalšími známymi piesňami. Stretnutie vyvrcholilo hymnou Slovákov v Maďarsku Daj, Boh, šťastia tejto zemi...

Bezprostredne prežívame jeden z najväčších historických paradoxov

Vzostup a pád ideológie liberalizmu

Lukáš PERNÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Pri diskusii s aktivistom a nezávislým novinárom Tomášom Bókom zaznelo, že každá ideológia sa môže zvrhnúť na totalitárnu, a je úplne jedno, či je to patriotizmus, komunizmus, konzervativizmus či liberalizmus. Pri poslednom zmienom smere ide o jeden z najväčších historických paradoxov, ktorých sme svedkami práve v dobe, ktorú žijeme.

Slovo liberalizmus pochádza od slova liberté (fr.) či liberty (ang.), teda slova, ktoré znamená slobodu či voľnosť. Liberté bolo zároveň jedným z troch hesiel francúzskej revolúcie popri rovnosti a bratstve (égalité, fraternité)...

■ OBSAH POJMU

Podľa anglickej Wikipédie je liberalizmus politickou a morálnou filozofiou založenou na individuálnych právach, slobode, súhlasu ľudu s legitimitou a autoritou vlády iba na základe slobodných volieb a slobody pred zákonom. Súčasťou liberálnych hodnôt by podľa anglickej Wikipédie, ktorá by mala predstavovať celosvetový konsenzus o tomto termíne, je podpora individuálnych práv (občianskych a ľudských), ale taktiež sekularizmus, vláda práva, politické slobody, sloboda slova, sloboda tlače, sloboda vierovyznania, súkromné vlastníctvo a trhová ekonomika. Tieto idey by sme mohli nájsť u filozofov J. Locka, J. S. Milla, A. Smitha, J. Benthamu, Voltaira, Montesquieua a ďalších. Otázkou je, či tieto názory nepredstavujú skôr radikálny demokratizmus spojený s emancipáciou, ale to by bolo na ďalšiu esej. Z nejakých dôvodov k synonymám liberalizmu na Wikipédii zaradili aj liberálnu demokraciu, čo je v podstate (aj podľa filozofa M. Hausera) ideologická nadstavba liberalizmu (podobne ako kultúrna nadstavba v Gramsciovi rozšírení marxizmu). Podľa iných definícií liberalizmus predstavuje zhovievavosť, zmierlivosť, toleranciu voči iným názorom a ideológiám či sústavu politických a ekonomických názorov spojených s myšlienkou pokroku. A tu sme pri zásadnom probléme, a to je osvietená, filozoficko-dejinná predstava pokroku, ktorá predstavuje v podstate ideu spoločenského napredovania k akýmisi vyšším etapám ľudského bytia.

Prv než sa pustíme do komparácie pôvodných myšlienok liberalizmu s ich zmutovanou podobou v podobe tzv. progresivizmu, zastavme sa pri samotnom slove progresivizmus, resp. progres. Znamená dejinné napredovanie civilizácie, predstavu lineárneho alebo špirálového vývoja; je v podstate myšlienka, ktorá vyšla viac-menej z osvietenstva.

■ ZMUTOVANÝ PROGRES

Hneď na úvod si treba ozrejmiť, či by sme „progresivcov“ nemali nazývať iným, zmyslupnejším termínom, keďže je otázka, či ideológia, ktorú presadzujú, skutočne znamená pokrok a či nedeňujeme samotnú ideu pokroku tým, že progresivcom toto slovo priznávame. Nuž, ale ako to pri slovíčkach a termínoch býva, tak aj iné slová, ktoré označovali pôvodne niečo vznešené, zmutovali a v praxi z vulgarizovali do podoby pejorativu.

Politológ Eduard Chmelár používa termín „extrémny centrizmus“. Tento termín je síce presný, keďže skutočne ide o fanatických byrokratov udržiavajúcich status quo, na strane druhej termínu chýba razancia a je pre väčšinu národa nezrozumiteľný. Neskôr sa začali v súvislosti s praktikami progresivcov (ako napr. cenzurovanie, udávanie, šikovanie a ostrakizovanie názorových oponentov) používať termíny ako liberálny fašizmus, na čo kritici reagovali, že ide o oxymoron. Ak by sme súdili prísne vedecky, politologicky tak áno, nemožno uvažovať o ideológii založenej na slobode s aplikovaním totalitárnych praktík. Na strane druhej liberalizmus zmutoval v podobe „progresívnej nadstavby“ do takej podoby, že po týchto praktikách skutočne siahol (cenzúra, ostrakizácia,

násilie namiesto diskusie v prípade pouličných stretov a vrchol je otvorená podpora fašizmu alebo jeho bagatelizovanie v kontexte antikomunizmu alebo cieleného šovinizmu). Môžeme ho teda nazývať liberálnym fašizmom? Iba ak by sme pripustili vyššie uvedené tézu, že každá ideológia môže sklznúť do fašizmu, totalitárnych praktík.

■ KTO JE PRAVDOLÁSKAR

Iným známym pomenovaním je „pravdoláskár“ (ironické označenie viazané na Havlov prevzatý citát od Gándhiho, ktorý sa stal paródiou po bombardovaní Juhoslávie, čím výstižne opísal pokrytectvo tejto skupiny ľudí). Na Slovensku sa najviac rozšírilo pomenovanie „slniečkar“, ktoré vzniklo pôvodne u našich susedov. Slovo slniečkar má odkazovať na extrémne šialený idealizmus fanatických aktivistov, ktorí vnímajú svet čierno-bielo a nie sú schopní prijať kritiku či iné názory. Slovo poukazuje na odpojenosť od reality, pokrytectvo, ľahostajnosť a najmä selektívny súcit, ktorý táto skupina praktizuje.

Žiaľ, aj toto slovo nie je výstižné, keďže jeho dôsledkom môže byť, že sa skutoční idealisti nebudú dať oddeliť od falošných „idealistov“. Nedávno som použil ironické pomenovanie „farizejský utopizmus“, teda utopizmus, ktorý je falošný, nedôveryhodný a najmä pokrytecký. Ale aj takéto slovo nemožno použiť v odbornom texte, ale iba v žurnalistike. Nuž, a tak sme sa dostali do situácie, že nemáme adekvátne pomenovanie na fanatizmus, ktorý sa evidujeme. Docent Pavlík písal o akomsi liberálnom internacionalizme, ja by som skôr písal o radikálnom kozmopolitizme, ktorý sa prejavuje v ideológii priaznivcov euroatlantickej integrácie a multikulturalizmu. V USA tento smer reprezentuje demokratická strana, v Európskej únii väčšina centristických strán (tak falošne favicových, ako aj pravícových) reprezentujúcich záujmy tzv. liberálneho kapitalizmu s globalizujúcimi tendenciami. Lenže ako som už vyššie písal, sporné je aj označenie liberálny, tak ako aj progresívny. A to je azda najväčší paradox toho, o čom je tento článok.

■ ZÁMORSKÝ IMPORT

Taktiež existuje termín libertariánizmus, ktorý je v podstate synonymom neoliberalizmu (reprezentujú ho v podstate tí istí predstavitelia ako Hayek, Randová, Nozick, Friedmann Rothbard) a stavia sa do pozície nasledovníka pôvodného ekonomického liberalizmu. Používa sa najmä v Amerike. V politickej praxi neoliberalizmus reprezentujú ľudia ako Reagan či Thatcherová a najmä v Amerike sa miešal tiež s konzervativizmom. Na Slovensku boli typickými politickými predstaviteľmi tohto smeru politici ako Mikloš, Dzurinda či Kaník a priamo súvisí s privatizáciou, dereguláciou trhu, odstránením sociálneho štátu atď. Tento smer v podstate usiluje o absolútnu dereguláciu

Citujme samotného Poppera: „Aby demokracia mohla s totalitarizmom bojovať, musí napodobniť jeho metódy a tak sa sama stať totalitnou.“

Možno to pán Popper myslel s ľudstvom dobre a chcel predísť extrémom, no jeho fanatickí nasledovatelia v poslednom čase páchajú to isté, čo pokrivení nasledovníci Marxa (napríklad byrokrati a centralisti z československých päťdesiatych rokov, maoisti počas kultúrnej revolúcie v Číne alebo fanatici z Kambodže) či pokrivení nasledovníci Ježiša Krista, ktorí v histórii zneužili peknú ideu kresťanstva na lynčovanie, mučenie a zabíjanie, čo sám Kristus principiálne odmietal. Tak sa idea otvorenej spoločnosti môže zvrhnúť na rovnakú totalitu, voči akej sa vyhraňuje.

■ V OSÍDLACH PROTIREČENÍ

S matičným historikom Radoslavom Žgradom sme prišli na nový termín – spreneverený liberalizmus, teda liberalizmus, ktorý sa spreneveril vlastným ideovým východiskám. Problémom však je, že každá ideológia sa v podstate môže vlastným dialektickým vývojom spreneveriť sama sebe, ale to je zase na inú úvahu. Aj argumenty predstaviteľov sprenevereného liberalizmu podliehajú určitému dialektickému protirečivému vývoju. Kým okolo roka 2015 aktivisti, ako trebárs Juraj Smatana v diskusiách zameraných na ostrakizáciu ideových oponentov, argumentovali, že máme slobodu slova, nikto sa nám nevyhráza, nikto nás necenzuruje a že práve toto by nebolo možné v neliberálnych spoločnostiach, tak dnes ospravedlňujú boj proti slobode slova v mene boja proti tzv. dezinformáciám či hoaxom. Nikto nespochybnuje, že v časoch slobodného internetu skutočne vznikajú aj dezinformácie a hoaxy, lenže problémom je, že sa k tejto téme pristupuje selektívne a v presnom súlade s ideológiou otvorenej spoločnosti (teda so zámerom likvidácie ideových oponentov).

Obľúbeným „argumentom“ predstaviteľov sprenevereného liberalizmu je tzv. whataboutism. Tiež často používajú argument, v ktorom poukazujú na obmedzovanie slobody v neliberálnych spoločnostiach. Zámerne však odmietajú prijať fakt, že neliberálne spoločnosti slobodu slova negarantujú, kým „liberálne“ spoločnosti vznikli (a získali historickú legitimitu) práve na základe viery v slobodu slova. Celý rok 1989 nebol v podstate o ničom inom než o volaní po pluralite a slobode slova. Logicky sa tak dostávame do situácie, keď sa spreneverený liberalizmus dostal do osídľových vlastných protirečení. Slovo liberalizmus dostáva nespravodlivým spôsobom neadekvátny kontext.

Záverom treba dodať, že spreneverený liberalizmus, pseudoliberalizmus, fejkový liberalizmus, progresivizmus alebo extrémny centrizmus je až extrémistickou a pre spoločnosť nebezpečnou ideológiou. Prejavuje sa prakticky vo všetkých sférach spoločnosti a azda najviac škodí kultúre, ktorú robí uniformnou. V budúcnosti sa „progresivizmus“ môže stať zdrojom šialeného despotizmu, čoho postupne začíname byť všetci svedkami. Títo ľudia sú v mene politickej korektnosti schopní vypáliť celú planétu v jadrovej vojne a považovať to za morálny akt, ako napokon uviedol istý finančník, filantrop a ideológ G. Schwarz: „Väčšina z nás akceptuje myšlienku, že nakoniec musíme zomrieť, ale považujeme za samozrejmosť, že naša civilizácia prežije. V kontexte tohto konfliktu to tak nemusí byť.“

A tak sme sa dostali k podstate extrémnosti tejto ideológie – je schopná zničiť celú planétu v mene svojej angažovanosti. Ak by sme hľadali slovenských predstaviteľov tejto ideológie, stačí si pozrieť zoznam ľudí, ktorí bojovali proti prideleniu finančných dotácií pre Maticu slovenskú a sledovať, kto v spoločnosti zúrivo presadzuje protinárodné, protisociálne, militantné a neprirodzene fanatické názory na budúce smerovanie spoločnosti.

BESEDNICA

Matica slovenská si v rámci Roka štúrovcov pripomenula Štefana Marka Daxnera odhalením jeho busty v matičnej aleji. Osobnosti štúrovskej a postštúrovskej generácie, ktoré stáli pri Memorande národa slovenského a zakladaní Maticy slovenskej, tvoria základný kameň slovenskej demokratickej štátnosti, ale aj slovenskej kultúry. Napriek tomu, že slovenskí politici majú plné ústa slova demokracia, ignorujú historické osobnosti, ktoré vizionársky predpovedali volebné právo, slobodu slova a tlače, používanie národného jazyka či vznik slovenských politických, kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií, ktoré dnes reálne existujú.

Uznanie patrí všetkým ústavným činiteľom, ale aj regi-

Štúrovci boli vizionármi doby

onálnym politikom, ktorí sa na tomto podujatí zúčastnili alebo poslali kondolenčný list. Bohužiaľ, bolo ich žalostne málo. Zlyhali ústredné štátne orgány, ktoré toto podujatie ignorovali. Najvyššia ústavná činiteľka neposlala ani čestnú stráž, ktorá je symbolom vojenskej tradície štúrovcov. Symbolicky odetá stráž v modrých hurbanovských uniformách z roku 1848 mimochodom chýbala v Martine, ale aj pri príležitosti 200. výročia kapitána slovenských dobrovoľníkov Jána Francisciho v meste Hnúšťa 3. júna 2022. Hurbanova busta zakladateľa Slovenskej národnej rady, je umiestnená hneď pri vstupe do NR SR, napriek tomu slovenskí politici, česť výnimkám, ignorujú naše kultúrno-historické dedičstvo. Nie je to však len obžaloba politikov, ale, žiaľ, aj kultúrnej verejnosti, ktorá si neuvedomuje, že základy slovenskej národnej kultúry položili práve štúrovci a postštúrovci. Či už to bol geniálny dramatik Palárik, básnik Král, Botto, Sládkovič, Chalupka, ale aj ďalšie osobnosti ako Kalinčiak, Hurban Hodža a ďalší. V slovenskej kultúrnej stavbe im patrí čestné miesto. A nie je to práve kultúra, ktorá dáva človeku viac než len naplnenie základných biologických potrieb? Bez kultúry je človek len pudovým zvieratom, ktoré si neuvedomuje vyšší duchovný zmysel svojej vlastnej existencie. Na záver uvediem citát veľkého Vladimíra Clementisa, ktorý pochádzal z Tisovca tak ako Štefan Marko Daxner. Ako pripomína Vladimír Mináč, Clementis prejavoval Daxnerovi veľkú úctu, čo iba dokazuje určitú historickú kontinuitu medzi národnými buditeľmi 19. a 20. storočia. „Dajte si POZOR na slovenského politika, ktorý ani nerecituje, ani necituje, ba ani sa len neodvoláva na slovenských básnikov,“ povedal Clementis.

Lukáš PERNÝ

Matičný alegorický sprievod v martinských uliciach

Človek z horného Novohradu vo vojnovej kolaji a v zápiskoch kroník Aj kraje na okraji poznačila vojna

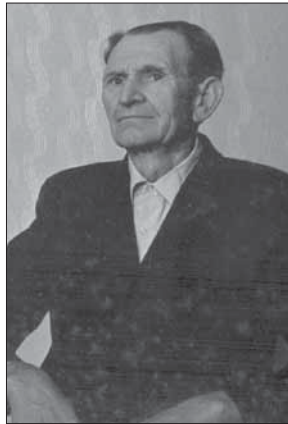
Július LOMENČÍK – Fotodokumentácia autor

Pri písaní o človeku z horného Novohradu, kraja úplne nepoznaného pre väčšinu Slovenska, keď čelil nástrahám konca druhej svetovej vojny, sa opieram o autentické zápisy z obecných kroník a zo spomienok priamych aktérov vojnových udalostí – vojakov, partizánov, dospelých mužov i žien, niektorých vtedy vo veku detí. Je v nich zachytené konanie, správanie a motívy tzv. obyčajných ľudí „z kraja na okraji“, ktorí rôznym spôsobom boli priamo alebo nepriamo zainteresovaní na sklonku druhej svetovej vojny do vojnových udalostí.

Zápisy kroník sú v podstate až minuciózne podanou „oral history“, čím sa stávajú zaujímavým zdrojom informácií nielen pre historikov, ale aj pre bežných ľudí (laikov), najmä z obcí daného regiónu. V pamäti slova sú v nich autentickými očami zachytené nielen podmienky každodenného života ľudí v čase reálnych bojových akcií.

OBRAZ DOBY

Autor – pamätník udalostí – určil priestorové a časové vzťahy podľa vlastného (subjektívneho) precitovania udalostí, zachytených, uložených v „pamäti – schopnosti spomienky“. Je to určitý indikátor, ktorý umožňuje vnímať obraz doby a človeka v nej zachytenej „očami autenticity“ priamych účastníkov, ich vlastným podaním, analyzovaním a interpretovaním vidných reálnych skutočností cez všetky s tým spojené klady i záporny, miery subjektivity a objektivity. Takýto obraz niekedy stiera často ideologicky zamerané výpovedné hodnotenia historiografie. Pred sebou nemáme čierno-biely svet udalostí, ale pestrosť správania a konania človeka v existenciálne vyhrtenej situácii, a to v ohrození života. Zápisy z obecných kroník sú dôkazom toho, že naši predchodcovia svoju dobu nielen prežili, ale aj precitili a vedeli o tom zanechať presvedčivú správu s miestami osobitou a tvorivo svojskou pridanou hodnotou. Stáva sa svedectvom doby človeka (kronikára a pamätníka udalostí) o človekovi (ako prírodnej, sociálnej a duchovnej) bytosti daného kraja v čase oslobodzovacích bojov pre človeka (napríklad aj človeka súčasnosti, ktorý vojnové udalosti fyzicky neprežil, ale ako bytosť sociálna a duchovná to môže „prežiť“ práve zo zachovaných zápisov obecných

Originálnym štýlom opisal vojnové udalosti v obci Hradište svojrázny kronikár beletrista Martin ŽILÁK – roľník len so základným vzdelaním, ktorý prispieval aj do vtedajšej tlače, a dokonca napísal aj divadelnú hru.

kronikárov a záznamov vtedajších priamych účastníkov).

Niektorí kronikári však mimoriadne zaujímavu a pútavo písali obecnú kroniku, a tak sa tu nachádzajú aj osobné zážitky z vojnového obdobia, ktoré na kronikára silne zapôsobili, a časť obecnej kroniky je potom venovaná epizodám, ktoré sa netýkajú obce, ale aj osoby jej kronikára.

SVOJSKÝ KRONIKÁR

Veľmi svojským spôsobom písal o udalostiach v obci Hradište kronikár Martin Žilák (1911 – 1973), roľník so základným vzdelaním, ktorý prispieval spravodajskými článkami do vtedajších denníkov a napísal i divadelnú hru, ktorú inscenoval ochotnícky súbor. Niektoré udalosti, ktoré ho zaujali a oslovili, nezapísal štandardnou kronikárskou formou, ale ich literárne spracoval, a tak majú charakter temer „dokumentárnych poviedok“.

V pondelok 6. novembra 1944 za svitania prepadlo obec Hradište

nemecké komando SS. Život mnohých občanov a osud celej dediny visel na vlásku. Napriek tomu pri opise tejto nesmierne dramatickej udalosti – na kroniku úplne nezvyčajne – používa autor aj dialóg, a čo je ešte prekvapujúcejšie a neočakávané, uplatňuje taktiež niečo, čomu by sa dalo povedať čierny humor:

ANÁLÝ

„V záhrade Jána Válcovca bol ťažký guľomet s obsluhou. Bol namierený na zatknutých našich občanov. Začali domové prehliadky, a to u vojakov, čo boli v SNP a prišli si domov strelivo alebo zbraň. Potom každý povstalecký vojak musel ísť na vyšetrenie do Majkov k starostovi, kde vyšetřovali dôstojníci gestapa. Ako tlmočníci asistovali pán učiteľ Gejza Čizmarovič a Juraj Ozdinec Kušaj. Tých, ktorých už gestapáci vypočuli, nevrátili sa na priedomie, ale boli vo dvore veľmi prísne strážení – každý osobitne, oddelene a nesmeli medzi sebou hovoriť.“

Vypočúvaní boli len tí, čo boli v SNP, a u každého povstaleca prebehla domová prehliadka. Kým túto prehliadku doma robili, museli domáci pod strážou stáť na dvore. Medzičasom zahli aj do iných domácností, hľadali partizánov.

Na priedomí vyšetřovala jedna skupina s dôstojníkom SS a mali tlmočníka Nemca. Odpovedával som toto vyšetřovanie: „Prečo ste nastúpili do povstania?“ – „Zavolať ma tak isto ako aj vy dneska. Čo môže robiť obyčajný človek ako som ja? Vyplniť rozkaz každého. Poslúchol som tak isto ako aj vás. Čo my môžeme? A či by nebolo aj vám lepšie doma v kruhu svojej rodiny, ktorú určite máte, ako tu dupkať v blate?“ Dôstojník vypočul odpoveď a dal mu druhú otázku: „Načo ste doma skrývali dva ručné granáty. Istotne na nás Nemcov.“ – „Ja som ich našiel včera blízko cesty, bol som na drevo.“ – „Včera ste boli na drevo? Veď bola nedeľa.“ – „Nesväťím už nedeľa, pán veliteľ.“ – „Prečo ste ich neodovzdali?“ – „Ešte som bol v posteli,

keď ste sem došli.“ – „Dobre sa viete vyhovárať! Ale odpovedzte mi na moju otázku. Váš ste granáty doma skrývali, aby ste ich potom použili na nás na Nemcov.“ – „Ja vás, pán veliteľ, a nielen vás, ale všetkých, čo ste tu, vidím dnes prvýkrát. Nikdy sme nemali medzi sebou nič zlé. Preto by som mal ublížiť ja vám a vy mne? Preto sme a máme byť nepriateliami?“

Vyšetřujúci sa celkom umiernil a ešte mu dal niekoľko otázok. Náš povstalec mu na ne vedel odpovedať. Nakoniec ho Nemeck rukou ťapal po pleci, potriasol ho a povedal:

„Viete sa dobre brániť, ale predsa by ste dnu nemali ísť.“ A ten ani nešiel k vyšetřujúcemu gestapákovi do starostovej kuchyne.“

VOJNOVÉ OBAVY

Pri cítiacom približovaní frontu sa aj človeka v tomto kraji stále viac zmocňoval úplne prirodzený strach z niečoho neznámeho. Napokon človek tohto kraja v podstate nepoznal vojnu. Z frontov prvej svetovej vojny žilo len málo chlapov, ktorí by podali svedectvo. Takže vojnu poznali len z rozprávania, prípadne filmových žurnálov. V tom strachu z príchodu niečoho neznámeho s očakávaním pravdepodobne skôr tragického sa vo vedomí obyčajného človeka objavovala aj iskierka nádeje o oslobodení. Uvedené svojským spôsobom v zastrčenom kúte Slovenska zachytil perom ako vnímavý pozorovateľ kronikár s náznakom psychologického prieniku do duše človeka: „Tesne pred Vianocami, v piatok ráno, boli na východe krásne zore. Niekde v blízkom okolí juhozápadným smerom sa štrhla veľká bitka. Zem sa chvela. Ťažké detonácie bômb a delostreleckých mín hlušili jedna druhú. Bolo to pekné hrmenie. Všetci ľudia do jedného stáli na priedomí. Zvieralo nám srdcia, bola to hudba smrti. Boli sme však aj naradovaní, že sa to najhoršie, ktorého sme sa najviac obávali, už približuje, lebo na druhej strane to znamenalo naše oslobodenie. Strašná bitka ťažkých zbraní neprestávala, naopak, iba sa stupňovala. Napokon dunenie predsa len utíchlo. My sme sa z priedomia rozšli s nádejou, že sa už dočkáme vytúženej chvíle, keď si budeme môcť povedať, že už je to za nami.“

Tajomné obrady na náhorných planinách a v priepastiach Slovenského krasu Jaskyne pradávnych krvavých rituálov

Text a foto: Pavol IČO

Silická ľadnica, zhruba dvadsať kilometrov od Rožňavy, je najnižšie položenou ľadovou jaskyňou na svete. Aj preto je v zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Prvý raz sa o nej zmienil v roku 1719 evanjelický kňaz a geograf Juraj Buchholtz ml., známy svojím pátraním po drakoch. Jeho zásluhou sa o jaskyni dozvedel i polyhistor Matej Bel, ktorý ju spomenul vo svojom opise Turianskej stolice z roka 1744. Archeologický výskum v jej vnútorných priestoroch sa však začal až po roku 1931, keď sa jaskyniarovi Jánovi Majkovi a jeho spoločníkom podarilo prekopáť cez skalný zával, ktorý bránil vstupu do jej vnútorných priestorov.

Bádatelia pod vedením zakladateľa modernej československej archeológie Jaroslava Böhma našli v ľadnici množstvo pozostatkov z obdobia neolitickej bukovo-horskej kultúry (5000 – 700/3900 p. n. l.), kyjatickej kultúry (1100 – 700 p. n. l.) a z mladšej železnej, tzv. laténskej doby (400 – 10 n. l.). Medzi nálezy patria kostené dýky, črepiny, bronzová ihlica, ľudské a zvieracie kosti. V podzemných priestoroch jaskyne sa našli aj dôkazy o dávnom ľudskom osídlení týchto temných priestorov v podobe jám po koloch zasadených do zeme. Pozoruhodným nálezom bola i takmer nepoškodená ľudská kostra svedčiacia o možnej vražde, náhľadom umrtí či rituálnom obetovaní.

RITUÁLNE MIESTO

Podobnosť medzi Silickou ľadnicou a obetiskami objavenými v rôznych častiach Európy dokonca priviedla historika Pavla Dvořáka k myšlienke, že išlo o rituálne miesto

a domov nečistých síl. Pôdorys tejto jaskyne totiž silne pripomína vzhľad miest, na ktorých sa v dávnej minulosti odohrávali kruté obrady. Obrad prinášania obetí bohom a démonom, spojený s ludožrútskymi praktikami, mal podľa archeológov charakter hostiny, čo potvrdzuje množstvo črepov z mís a nádob, ako aj dôkazy o mäsitých potrave (zvyšky zvieracích kostí) nájdené na miestach rituálnych obetísk.

IMPOZANTNÝ ĽADOPÁD

Silickú ľadnicu tvorí vstupná časť prepojená pätnásťmetrový ľadopád s hlbšími časťami jaskyne, v ktorých objavili spomenuté archeologické nálezy. Podobne vyzerá napríklad aj obetisko z oblasti Horného Franska (časť nemeckého Bavorska), kde sa našli kostry tridsiatich ôsmich ľudí s porozbíjanými lebkami, a takmer rovnaký vzhľad má jaskyňa Mušja jama v Slovinsku, zložená zo vstupnej časti a štyridsať metrov hlbkej šachty, v ktorej boli rituálne spálené zbrane, šperky a pracovné nástroje. V jaskyni Silická ľadnica navyše našli minia-

Silická ľadnica je najnižšie položenou ľadovou jaskyňou na svete

sať metrov hlbkej šachty, v ktorej boli rituálne spálené zbrane, šperky a pracovné nástroje. V jaskyni Silická ľadnica navyše našli minia-

túrne bronzové nástroje, datované do čias kyjatickej kultúry, s výlučne symbolickou funkciou. Ľud kyjatickej kultúry tiež dôsledne dodržiaval žiarový rítus, čiže kremáciu, a aj táto skutočnosť podporuje domnienku, že osoby z kyjatického obdobia, ktorých ostatky sa našli v Silickej ľadnici, rituálne obetovali alebo zavraždili, a preto ich kosti nespopolnili...

OBRADNÉ PREDMETY

Neďaleko Silickej ľadnice sa tiež nachádza Majda-Hraškova jaskyňa. V podstate ide o neobývateľný krásny závrť, do ktorého možno vstúpiť len úzkou skalnou chodbou. Objavili v nej ďalšie atribúty z obdobia kyjatickej kultúry – črepy, dve keramické nádoby a kostrové pozostatky, patriace jedenástim alebo dvanástim jedincom. Sedmi z nich boli dospelí, zvyšné kosti patrili štyrom či piatim deťom. Kostrové pozostatky piatich jedincov niesli stopy po násilí. Našli sa na nich priehlbiny spôsobené

Jaskynná priepasť Babská díera

údermi tupým predmetom, ryhy po sečných a rezných ranách a niektoré prešli varom. Mýtvy sem pravdepodobne preniesli z iného miesta, kde asi prebiehali aj kanibalistické obrady. V uvedenej jaskyni sa našla i kultová maska vyhotovená z tvárovej časti ľudskej lebky dospelého muža, ktorú zrejme nosil šaman, resp. veštec pri vykonávaní rituálu. Okrem toho tu objavili druhú obradnú masku z ľudskej lebky a ďalšiu z lebky jeleňa, obe však z neznámych príčin neboli dokončené, akoby výrobca masky niečo prerušilo.

V blízkosti oboch spomenutých prírodných útvarov sa nachádza aj jaskynná priepasť Babská díera, v ktorej objavili nedokončenú obradnú masku, vyrobenú z tvárovej zhruba dvadsaťročnej ženy, a kosti dvoch dospelých osôb. I tieto nálezy patria do obdobia tajomstvom opradené kyjatickej kultúry, ktorej príslušníci žili na našom území pred vyše dva a pol tisícročiami.

Pred dvoma storočiami sa narodil Ján FRANCISCI-RIMAVSKÝ Švárný kapitán slovenských dobrovoľníkov

Lukáš PERNÝ – Foto: archív SNN

Ján Francisci-Rimavský (* 1. jún 1822 Hnúšťa – † 7. marec 1905 Martin) je známy najmä ako kapitán slovenských dobrovoľníkov z obrazu Petra Michala Bohúňa, ktorý tohto roku má tiež dvojsté výročie narodenia. Menej známe sú jeho zásluhy na poli literatúry, pri zbieraní povestí a rozprávok či jeho intenzívna spolupráca so Štefanom Markom Daxnerom v iniciovaní prvých filozoficko-právnych dokumentov slovenského národného obrodzenia, ako boli Žiadosti slovenského národa a Memorandum národa slovenského. Rádio Litera Franciscimu venovalo niekoľko relácií a Matica slovenská si jeho výročie pripomína v rámci Roka odkazu štúrovcov hneď dvakrát – konferenciou Štúrovci v Novohrade a na Honte a vedeckým podujatím v jeho rodnej obci Hnúšťa.

Narodil sa pred dvesto rokmi v Hnúšti, študoval v Ožďanoch, Levoči, Bratislave a Prešove. Na bratislavskom evanjelickom lýceu sa zoznámil so Štúrom nielen ako s vedúcou osobnosťou národného obrodzenia, ale aj ako filozofom, ktorý mu sprostredkoval Hegelovu filozofiu dejín. Na protest proti zákazu pôsobenia Štúra v lýceu demonštratívne odchádza spolu s ďalšími predstaviteľmi Štúrovej družiny. Významným spôsobom sa aktivizuje v Levoči, kde zakladá Jednotu mládeže slovenskej. Stáva sa tiež členom Tatrina. Odtiaľ odchádza do Prešova, kde študuje v slávnom evanjelickom kolégiu. Ešte viac než Štúr bol pre Francisciho Štefan Marko Daxner (takisto má dvojsté výročie), veľký ideológ národného obrodzenia a filozof práva, s ktorým inicioval lipťovsko-mikulášske zhromaždenia a Žiadosti slovenského národa.

■ SO ŠABLŔOU V RUKU

Vôbec najslávnejším obdobím Francisciho kariéry je jeho pozícia kapitána slovenských dobrovoľníkov. Tieto oddiely sa podľa Francisciho stali znakom toho, že Slováci vôbec vo svete existujú tak pred „Maďarmi ako pred Austriou“. Počas Bachovej éry pôsobil v Debrecíne, vo Veľkom Varadíne a v Budíne. Opätovne vstupuje do národných dejín ako

Ján FRANCISCI ako kapitán slovenských dobrovoľníkov na portréte Petra Michala Bohúňa, ktorého dvojsté výročie narodenia si pripomenieme v septembri tohto roka.

vedúca osobnosť Peštbudínskych vedomostí a napokon opäť s Daxnerom vystupuje ako spoluorganizátor Memoranda národa slovenského. Stáva sa tiež čestným predsedom a predsedom dočasného výboru Matice slovenskej. Tieto udalosti dokumentuje v Črtách z doby Moy-

sesovskej. Osud ho ďalej zaviedol na gymnázium do Revúcej, kde pôsobil ako dozorca a v najstaršom veku pôsobí v Martine ako predseda Knihtlačárskeho účastinárskeho spolku, čo dokumentuje aj seriál Trezor. Zomiera až v roku 1905, čiže len pár rokov pred vznikom Československa (mimochodom, najbližšie sa – spomedzi štúrovcov – k vzniku Československa priblížil Samuel Štefanovič, ktorý zomrel až v roku 1910). Francisci mal tiež deti a vnúčatá (napríklad hudobný skladateľ Miloš Francisci). Pochovaný je na Národnom cintoríne, v Hnúšti má pomník na mieste rodného domu a pri evanjelickom kostole, v Rimavskej sobote má zase pomník s M. M. Bakulíny.

■ SERIÓZNE AJ ZÁBAVNE

Vela o Franciscimu osobnosti hovorí jeho vlastný životopis, z ktorého jasne vidieť, že Francisci bol veselej povahy, rád si aj zaspieval, a to všetko popri činorodých osvetových aktivitách: „Len dosť často

podvečer poslal denného kaprála pre mňa, Daxnera, Kučeru, Bakulínyho atď. A už nás tam čakali vo vode zchlazené fľaše dobrého néveryovského vína. I zabávali sme sa obyčajne do polnoci rozličnými hovormi i o vážnych služobných a národných záležitostiach, i o lapáliách, smiechotami...“ píše Francisci. Zdôrazňuje aj význam spevu ľudových slovenských piesní, pričom sám v životopise často spomína spoločné spievanie pri stretnutiach s priateľmi. Bol tiež veľkým milovníkom. Ako je všeobecne známe, uchádzal sa – tak ako aj Pauliny-Tóth – o Aničku Jurkovičovu, ktorú si však napokon zobral Hurban. Francisci si zobral Amáliu Kasanickú, katolíčku a dcéru vážneho lesného úradníka, ktorá vyšla aj veľkolepý prebal Stanov Matice slovenskej.

■ ZBERATEĽ SLOVESNOSTI

Nemenej významný je Franciscimu význam pre slovenskú literatúru (básnická zbierka Iskry zo zaviatej pahreby či próza Janko Podhorský). Popri Jankovi Matuškovi písal prvé lyrické spevy a ako prvý veršoval v novoustanovenej slovenčine. V jeho tvorbe dominuje romantický pátos, ľudové motívy, motívy slovenskej prírody, vlastenectva a revolučného zápasu. Ako uvádzajú autori profilu o Franciscimu z Rádía Litera, Francisci svojou poéziou objavuje prvotnú naivitu, verše pripomínajú detskú riekanku a odkazujú na vnútorné spojenie s ľudovou piesňou. Pre Franciscimu je naivita spojená so všímavosťou voči podnetom, iróniu odmieta za cenu objavenia akéhosi posvätného pátosu. Azda najznámejšou je báseň Traja sokoli: „Hoj, traja sokoli! Či vám žiaľ za svetom? / Za svetom nie, ale za slobodným letom. / Hoj, traja sokoli! Žiaľ vám za životom? / Žiaľ, že sa neskončil v blesku a s rachotom...“ Vydanie Slovenských povestí ho zaraďuje

k zakladateľom tradície rozprávkových zbierok. Detským časopisom Zornička a vydaním Poviedok pre slovenské detky má tiež významné miesto v dejinách literatúry pre deti a mládež. Podľa J. Pacálovej zo SAV je vysoko pravdepodobné (z hľadiska štýlu písania), že napísal rozprávku Popolvár a priamo je podpísaný pod Ružovou Aničkou (obe rozprávky boli sfilmované).

■ NÁRODNÝ BUDITEĽ

„Vzdor, ctižiadostivosť, úspech: to je Franciscimu osobnostný vzorec... Do skutočnej veľkosti – aj politickej – mu chýbala vytrvalosť, dcéra cieľavedomosti. Ani v útlej mladosti, ani potom nevedel, čím chce a má byť...“ napísal o Franciscimu spisovateľ a predseda Matice slovenskej Vladimír Mináč. Napriek tejto kritike treba povedať, že stihnúť za jeden život napísať toľko básní a próz, zozbierať rozprávky a povesti, organizovať vojenské aktivity a do toho všetkého ešte iniciovať politické požiadavky Slovákov je hodné obdivu. Literárni vedci vyzdvihujú Franciscimu ako jedného z prvých autorov písucich v štúrovej slovenčine a nemalý prínos majú aj jeho osobné memoáre, ktoré autenticky dokumentujú priebeh národno-buditeľských aktivít. Napokon treba taktiež oceniť Franciscimu pôsobenie v martinskom knižtlačiarstve spolku, teda aktivitu, ktorá taktiež významne prispela do slovenskej kultúrnej stavby. Aj keď ho v poézii zatienil slávnejší Janko Kráľ, v zbieraní ľudovej slovesnosti Pavol Dobšinský a v politike a vo filozofii výraznejší kolegovia Štúr a Daxner, obraz švárného kapitána slovenských dobrovoľníkov sa zapísal do kolektívneho vedomia celého slovenského národa a stal sa priam symbolom slovenského romantického utopizmu 19. storočia.

Kežmarčan Vojtech ALEXANDER bol prvý röntgenológ v niekdajšom Uhorsku Lekár, čo naozaj videl do pacienta

Josef SLIACKY – Foto: archív autora

Život lekára Vojtecha ALEXANDRA je spojený najmä so starobylým rodným Kežmarkom. V tamojšom Mestskom múzeu má samostatnú expozíciu. Zaslúžene. Bol totiž prvým uhorským lekárom, ktorého zaujal vynález nemeckého lekára Wilhelma Conrada Röntgena a rozšíril ho o nové poznatky, netušiac nebezpečenstvo spojené s využitím lúčov X.

Narodil sa v rodine mešťanostu a mestského kapitána Ignáca Alexandra. Jeho aktivita v rodnom Kežmarku bola všestranná. Podarilo sa mu napríklad presadiť vybudovanie kanalizácie, a tým predísť nebezpečným epidémiám, ktoré sa šírili zo znečistenej rieky Poprad. Z jeho iniciatívy vznikol Kežmarský okráslováci spolok, ktorý okrem iného vysadil lipami, jedľami, smrekmi a borovicami tzv. Husací jarok, dnes známy ako Alexandrova aleja.

■ LEKÁR CHUDOBNÝCH

Medicínu vyštudoval na Lekárskej fakulte Univerzity Petra Pázmáňa v Budapešti, kde ho zaujímala najmä anatómia a patológia a už v druhom ročníku získal prísťžu cenu Praeparatormusei, ktorú udeľoval anatomický ústav. Na peštianskej univerzite zostal pracovať ako asistent, no už po necelom roku sa na otcovu naliehanie vrátil do rodného mestačka pod Tatrami na miesto praktického lekára. Ambulanciu, ktorá bola aj operačkou s lôžkovým oddelením pre chudobnejších pacientov, mal v priestoroch kežmarského hradu. Hoci mu nechýbala solventná klientela, poctivo sa pridŕžal Hippokratovej prísahy a sociálnym cítením si získal úctu spišského obyvateľstva, ktoré ho poctilo prívlastkom „lekár chudobných“. V roku 1897 Vojtech Alexander inicioval založenie pobočky Krajinského spolku invalidov a sociálneho zaopatrenia. Financie preň získaval organizovaním plesov, majálesov a iných kultúrno-spoločenských podujatí. Finančnými zbierkami pomohol k vzniku kežmarskej nemoc-

nice v bývalom hoteli Vincenta Meezeho. Jeho aktivita v rodnom Kežmarku bola všestranná. Podarilo sa mu napríklad presadiť vybudovanie kanalizácie, a tým predísť nebezpečným epidémiám, ktoré sa šírili zo znečistenej rieky Poprad. Z jeho iniciatívy vznikol Kežmarský okráslováci spolok, ktorý okrem iného vysadil lipami, jedľami, smrekmi a borovicami tzv. Husací jarok, dnes známy ako Alexandrova aleja.

■ TAJOMNÉ LÚČE

Správa o objave lúčov X ho zaujala do tej miery, že sa rozhodol vycestovať do nemeckého Würzburgu, aby sa osobne stretol s vynálezcom Wilhelmom Conradom Röntgenom. Po návrate presvedčil Spolok spišských lekárov a lekárníkov, aby kúpili röntgenový prístroj. Tento prvý röntgen v Uhorsku, ktorý stál 827 mariek, sa nachádza v expozícii kežmarského Mestského múzea.

Vojtech Alexander s röntgenom experimentoval a čoskoro urobil prvé snímky. Najprv išlo o kvety, mušle, krtkov, salamandry, zvieracie zárodoky... Až po nadobudnutí skúseností sa rozhodol pre röntgenovanie ľudí. Stalo sa tak prvýkrát na Tri krále v roku 1898, keď nasnímal pravú ruku svojho priateľa Pavla Stenczela. Trvalo mu to údajne päť minút. Výsledkom experimentov bola okrem iného aj prednáška Vznik röntgenových lúčov a návrh ako ich používať na pracovnom zasadnutí spišského lekárskeho spolku 12. októbra 1898 v Kežmarku. Vo výskume prišiel Vojtech Alexander na

Kežmarský lekár Vojtech Ignác ALEXANDER sa podpísal pod vznik röntgenológie.

spôsob plastického snímokovania, čím sa výrazne zapísal do vývoja tohto medicínskeho prístroja. Zachovala sa séria jeho snímok embryonálneho vývoja človeka a pľúc, ktoré kváril v tom čas jedna z najnebezpečnejších chorôb – tuberkulóza. V záujme vedy obetoval i vlastného syna. V roku 1901 manželka otehotnela a Vojtech Alexander sa rozhodol pre riskantný krok. Vyhotovil sériu snímok vývoja plodu v lone matky. Nemal tušenie o nebezpečenstve, ktoré je s tým spojené. Najmladší syn Imrich sa síce narodil, ale s vážnou duševnou poruchou.

■ NADŠENÝ PROPAGÁTOR

Informácie o výskumoch si Vojtech Alexander nenechával pre seba, ale o nich prednášal najmä na zasadaniach Spolku uhorských lekárov, kde sa prezentoval sériou snímok približujúcich osifikáciu kostí. V roku 1905 predsedal prvému zjazdu röntgenológov a o dva roky neskôr ho vymenovali za vedúceho prvého röntgenologického laboratória na peštianskej klinike a neskôr za univerzitného profesora. V roku 1907 sa stal prednostom Centrálného röntgenologického laboratória, ktoré zriadili pri lekárskej fakulte v Pešti, kde v roku 1909 založil Fakultu röntgenológie. Svoje poznatky publikoval v päťdesiatich vedeckých prácach.

S manželkou Alžbetou, ktorá mu bola celoživotnou oporou, mal Vojtech Alexander päť detí. Najstaršia dcéra Alžbeta sa stala očnou lekárkou v Budapešti, kde zomrela v roku 1964. Druhej dcéry Matilde učarovala hudba a až do konca života sa starala o slabomyseľného brata Imricha. Z tretej dcéry Agnesy sa stala akademická maliarka, ktorá sa na sklonku života vrátila z Budapešti k sestre do rodného Kežmarku. Zo syna, ktorý dostal meno po otcovi, vychoval tvrdého chlapa, vojaka, ktorého fascinovalo letectvo. Táto záľuba sa mu stala osudnou – zahynul 11. novembra 1920 pri leteckej havárii ako dvadsaťpäťročný.

■ PREDČASNÁ SMRŤ

Nový rok 1916 privítal Vojtech Alexander v zlom zdravotnom stave. Zomrel

v Budapešti pred stopiatimi rokmi 16. januára 1916, teda vo veku päťdesiatosem rokov (opäť sa objavujú aj iné dátumy: 15., resp. 9. január). Oficiálnou príčinou úmrtia bol srdcový infarkt. Pochovali ho v rodnom Kežmarku. Predpokladá sa, že pod predčasnú smrť sa podpísali jeho experimenty, na čo ho upozornili poškodenia prstov a celkovo sa zhoršujúci zdravotný stav.

Vojtech Alexander je okrem rodného Kežmarku, kde je po ňom pomenovaná nemocnica, takmer neznámou slovenskou osobnosťou. Áno, osobnosťou. Toto označenie si určite zaslúži a je smutné, že jeho meno viac znie v cudzine ako doma. V roku 1968 dali Alexandrovo meno Rádiologickému ústavu v Budapešti a Zväz maďarských röntgenológov udeľuje každý rok plaketu s portrétom Vojtecha Alexandra najúspešnejším lekárom v tejto oblasti medicíny. Jeho bustu nájdeme v Panteóne röntgenológov v Mníchove a jeho prvé snímky vyhlásili v roku 1988 za národnú kultúrnu pamiatku.

Jubilujúci folklórny súbor Chemlon ozdobou národnostného festivalu v obci Vámosújfalu

Motivujú mládež na oživenie rusínskeho jazyka

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Deďinka Vámosújfalu má 870 obyvateľov a leží neďaleko známeho maďarského zemplínskeho turistického strediska Sárospatak. Časť z nich sa hlási k rusínskej národnosti. Rusíni sem prišli ešte za panovania Mateja Korvína, neskôr sa k nim pridalo aj niekoľko rodín z Komlósky. Štvrtého júna 2022 sa tu uskutočnil už šiesty ročník folklórneho rusínskeho festivalu. Organizátori do bohatého programu zaradili aj folklórny súbor Chemlon z Humenného, kolektívneho člena Matice slovenskej, ktorý so svojou ľudovou hudbou, s tanečnou zložkou a so speváckou skupinou Hačure bol povestnou čerešničkou na torte podujatia. A aj keď pršalo, prítomných divákov hralo umelecké majstrovstvo súboru zo Slovenska. Navyše, ak vo svojom repertoári má mnohé rusínske piesne a tance.

S predsedom maďarskej národnostnej samosprávy Rusínov Viktorom Kramarenkom, ktorý na festival prišiel z Budapešti, sme najskôr sledovali program folklórneho súboru Chemlon. Po prvej pesničke v zemplínskom nárečí sa ma opýtal, či budú nasledovať aj rusínske piesne. Namiesto odpovede vzápätí zaznela zmes rusínskych piesní v podaní speváckej skupiny Hačure. Podľa informácií od predsedu maďarskej rusínskej samosprávy z posledného sčítania obyvateľstva sa k Rusínom v Maďarsku hlásilo 3 882 občanov. Najviac – vyše dvetisíc – ich žije v boršodsko-zemplínskej župe, hraničiacej so Slovenskom. Početná je tiež skupina Rusínov v Nireďháze i v samotnej Budapešti, kde majú svoje centrum, knižnicu aj tlačiareň. Tu tlačia knihy, slovníky a majú svoj rusínsky časopis.

Humenski folkloristi z populárneho súboru Chemlon už polstoročie prinášajú typický zemplínsky folklór do rôznych kútov našej vlasti, ale vo svojej bohatej kronike majú aj desiatky zápisov o vystúpeniach v zahraničí – ako nedávno na festivale vo Vámosújfalu.

■ POSTAVENIE RUSÍNŮV

O situácii rusínskej menšiny v obci Vámosújfalu sme sa pozbovali s Gáborom Vargom, predsedom národnostnej samosprávy Rusínov a zástupcom starostu obce. Uvedol, že v deväťdesiatych rokoch

sa v generácii jeho otca začalo prebúdzat národnostné povedomie Rusínov a myslieť si, že by bolo potrebné niečo v tejto veci urobiť. Už pred voľbami v roku 2002 aj 2006 ho oslovili predstavitelia regionálnej národnostnej organizácie Rusínov, ale výsledok ich

zomknutia sa ukázal až pred voľbami v roku 2010, keď v obci Vámosújfalu vznikla Rusínska národnostná samospráva. Teraz je už v treťom volebnom období jej predsedom. Na otázku, čo sa im za uplynulých desať rokov podarilo, Gábor Varga odpovedal: „Jedným

z prvých podujatí, na ktoré sme ešte nemali ani dostatočné finančné krytie, bol vianočný večer, na ktorý pricestovali betlehemci z Komlósky, ktorí predviedli rusínske vianočné tradície. Pripravovali ich s veľkým nadšením, čo malo rozhodujúci vplyv na Rusínov vo Vámosújfalu. Mám radosť, že vyvíjame činnosť, ktorú možno označiť za úsilie zachraňujúce duchovné hodnoty. Myslim na púte gréckokatolíkov do Máriapócsu a Mariacellu.“

■ SPÄŤ KU KOREŇOM

Vďaka dobrej spolupráci s predstaviteľmi gréckokatolíckej cirkvi zorganizovali cesty na Slovensko, do Poľska, Sedmohradka a na Zakarpatskú Ukrajinu, do obcí, kde žijú Rusíni, a navštívili tamojšie drevené kostolíky. Veľký význam má pre nich vzťah Rusínov k Františkovi II. Rákocimu, a preto navštívili aj miesta, ktoré sa spájajú so životom kniežata. Zapojili sa do súťaže, ktorú vyhlásilo Národné múzeum v Sárospatoku pre školákov pod názvom Gens fidelissima – Najvernejší národ Františka II. Rákociho. Zúčastňujú sa tiež na výtvarnej súťaži

Minulosť a súčasnosť Rusínov. Pre mnohých je známa činnosť rusínskeho básnika Gábor Hattingera Klebaska, o tvorbe ktorého usporiadali literárny večer. Keďže bol úspešný, rusínske literárne večery usporiadávajú každý rok. S podobným úspechom sa stretol aj program Späť ku koreňom – rusínske tradície zachovávajúce gastronomické jedlá. Z roka na rok sa im darí usporiadať aj prehliadku národnostných speváckych zborov. Jeden z nich – ženský, majú aj v obci. Teší ich najmä záujem tých rodín, ktoré sa presídlili z Komlósky, zo Zakarpatskej Ukrajiny či Vajdáciky.

■ VÄDNÚCI JAZYK

„Napriek bohatej spoločenskej činnosti máme ešte čo zlepšovať a rozvíjať. Dobré výsledky sme dosiahli na poli zachovávanía rusínskych ľudových tradícií, pri gastronomických akciách, školáci z Komlósky aj z Mucsonu pripravili hodnotné programy. Chýba nám však väčšia účasť nastupujúcej generácie pri využívaní rusínskeho jazyka v dennom živote, čo považujeme za veľmi dôležité. Budeme sa snažiť o zorganizovanie tábora so zvykoslovnými programami. Tiež by sme chceli zorganizovať rusínske jazykové kurzy aj pre dospelých. Radi by sme pokračovali v upevňovaní rusínskej identity v našom spoločenstve. Som presvedčený, že mnohí pre Rusínov existujú aj v oblasti duchovného života zapojením sa do aktivít gréckokatolíckej cirkvi. Naďalej budeme hľadať možnosti zveľadovania ľudovej kultúry a viem si predstaviť aj spôsoby vzdelávania detí i dospelých v rusínskom jazyku.“

Danuša DRAGULOVÁ-FAKTOROVÁ v novej knihe naplno popúšťa uzdu fantázii

Keď sa Riško stratí v obchodáku...

KNIIHA TÝŽDŇA

Útok nemusí byť vždy len škodlivý. V dobrej knihe môžu myšlienky zaútočiť na pozornosť a zmysly čitateľov a vyvolať u nich zvýšený záujem. Tak sa to udeje aj v novej knihe príbehov pre deti Danuše Dragulovej-Faktorovej Útok z pomaranča. Po páde tohto tropického plodu na zem vo veľkom obchodnom dome sa začína napínavé až detektívne hľadanie malého strateného chlapca Riška. Ten sa v chaotickom bludisku plnom ľudí vytrhol mame v ruky. Ak by sa práve v tom istom čase neocitli nablízku tri malinké dievčinky – hádanka Danka, riekanka Anka a ich krajanka Janka, ktoré ušli z detskej knižky, pretože túžili poznať skutočný svet ľudí, ktovie, ako by všetko dopadlo. Len tieto tri spomínané bytosti z iného sveta – z ríše kníh, mohli malého Riška zachrániť. No mali smolu, lebo nikto z dospelých nezumel ich reči. Našťastie sa v obchode objavila tinedžerka Elka, ktorá rada čítala knihy. Stala sa tlmočičkou, zároveň aj spojku medzi tromi malými dievčatkami, strateným Riško a jeho mamou...

Zábavnú a poučnú sieť navzájom prepletených príhod, obohatenú o mnohé hudobné, kvetinové, zvieracie či športové hádanky a riekanky z vydavateľstva Daxe, nájdú šesť- až osemroční čitatelia v novej knižke s reálnymi aj fantazijnými prvkami. A ilustrácie Daniely Ondreičkovej ešte viac vyburcujú ich zvedavosť.

PhDr. Danuša Dragulová-Faktorová vedie jedno z najúspešnejších vydavateľstiev pre deti na Slovensku. Za vyše dvadsať rokov jeho existencie vyšlo okrem vlastných titulov aj stotridsaťpäť kníh od iných autorov.

Anna SLÁVIKOVÁ

MEDAILÓN

Kvalitná literatúra pre deti mládež je jedným z pilierov zdravého rastu generácií, ktorých príslušníci raz – už ako dospelí – budú riadiť chod sveta. Alebo Slovenska. No a kvalitná literatúra je dielom kvalitných spisovateľov a spisovateľiek. Kto by pod Tatrami nepoznal Kláru JARUNKOVÚ (1922 Červená Skala – 2005 Bratislava)? Nie preto, že sa narodila pred sto rokmi, ale preto, že bola významnou slovenskou spisovateľkou.

Prozaičkou tvoriacou najmä pre deti a mládež počas celej druhej polovice 20. storočia. Ba jej diela patria medzi naše najprekladanejšie, veď vyšli takmer v štyroch desiatkach jazykov! Hrdinský zápisník; Deti slnka; Zlatá sieť; O jazyčku,

Spomienka na Kláru JARUNKOVÚ

ktorých nechcel hovoriť; O Tomášovi, ktorý sa nebál tmy; Tiché búrky; Obrázky z ostrova; O dievčatku, ktoré šlo hľadať rozprávku; Nizka oblačnosť... – to je doslova len „vzorka“ z jej pozoruhodného knižného diela. Z „prírodných“ detských rozprávok, povzbudivých dievčenských románov, motivujúcej náučno-poznávackej a obohacujúcej cestopisnej literatúry. Navyše knihy Jediná a Brat mlčanlivého Vlka sa vďaka mnohým desiatkam prekladov stali plnokrvnou súčasťou zlatého fondu svetovej literatúry pre deti a mládež. Klára Jarunková je stále vzorom a inšpiráciou a treba sa k jej dielu programovo vracieť. Aj preto je dobré, že BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti, pripravil literárno-hudobné popoludnie Písanie ceruzkou pri príležitosti stého výročia narodenia spisovateľky v sobotu 11. júna na Hviezdoslavovom námestí. V programe vystúpili spisovateľka, priatelia a spolupracovníci. Dcéra Daniela Zacharová, ktorá ilustrovala mnohé z maminých kníh, v spomienkach pozvala do rodiny spisovateľky. Uvideli nové vydanie knihy O psovi, ktorý mal chlapca, nechýbali viaceré úryvky z ďalších Jarunkovej kníh. Atmosféru kraja, v ktorom sa narodila, sprostredkoval Spolok pre obnovu dediny, ktorý na Horehroní dobrovoľnícky obnovuje spisovateľkin rodný dom. Slovenská pošta vydala príležitostnú známku, odborná porota vyhodnotila detskú výtvarnú súťaž, námestie ožilo knižnými stánkami a aktivitami pre deti... Jarunkovej tvorivý a veselý duch sa vrátil medzi generácie súčasných detí, ktoré podobné knihy potrebujú ako soľ.

Igor VÁLEK – Foto: Slovenská pošta

HUMORESKA

Vážení občania, aj v tomto čísle vládnoparlamentných novín sa pochválime našimi úspechmi. Ako si najmä staršie generácie všimli, umožnili sme vám cestovať v čase. Zatiaľ len smerom dozadu. Kto chce, môže si zacestovať do praveku. Autobus Bratislava – Detva vás vyjde na desať eur. V Gánovciach sa medzi kosťami medveďov našiel pozostatok neandertálcu. Hriňovčanom neverte. Medvede sú vegetariáni, ako odhalilo naše životné ministerstvo. Do doby ľadovej si zacestujete od novembra. Nemusíte ani vychádzať z domova. Analytici predpokladajú vzrast cien plynu o stopäťdesiat

percent. Globálne otepľovanie spôsobilo vzostup priemernej teploty o dva a pol stupňa. Kto ešte nebol v stredoveku s jeho morovými epidémiami, bude mať príležitosť opäť

to aj tak jedno. Prízvuk si ponechali na predposlednej slabike. Pre vaše dobro sme vám zablokovali prístup do niektorých rokov. Do čias druhej svetovej vojny môžu ísť len preve-

socialistickej mladi a raného kapitalizmu veľikánske víly? Neekonomické? S vykurovanými bazénmi s virivkami? Dvojposchodové paloty v terajších hladových doli-

hujeme zo dvesto občanov, ľahko sa poskladáte na elektrinu, plyn a vodu. Potisnete sa, aj teplejšie vám bude. V dvojizbovom byte pohodlne prežijú dve rodiny, v trojizbovom tri. Pre slobodných sa prideli kontajnerové bývanie. Také, aké postavíme za pár desiatok miliónov pre vyše pol tísiecky zahraničných vojakov v Sliachi a Lešti. A komu sa u nás nepáči, nech sa vyberie na výlet do začiatku 19. storočia. Jednosmerný lístok. Od začiatku prvej svetovej vojny odišlo len do Ameriky vyše pol milióna Slovákov. Posledný nech zhasne. O cestovaní do budúcnosti si povieme v ďalšom čísle. S varovaním – len pre silné povahy.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Cesta v čase do praveku a ľadovej doby

na jeseň. Ministerstvo zdravotníctva kupuje dvetisíc dávok vakcíny proti opičím kiahňam. Svetový deň šimpanzov je 14. júla. Poslednú choleroú epidémiu sme mali pred stopäťdesiatimi rokmi. Do čias štúrovcov si choďte vychutnať rozdiely medzi Bernolákovou a Štúrovovou slovenčinou. Podľa učebníc vyhral Štúr. Podľa televízií súboj vyhral Bernolák. Východniarom je

rení historici. Ale päťdesiate roky dvadsiateho storočia sú povolené. Nepravníci a opozičníci si hneď pomyslia na vtedajšie politické procesy, železnú oponu. Nič také tu teraz nemáme. Keď tam budete, všimnite si, ako sme si zobrali z tej doby vzory riešenia problémov.

Dôchodcovia, sťažujete sa na vysoké ceny energií? Naši poslanci vás odhalili. Nastavali ste si za

nách? Preháňate sa po päťizbových bytoch? Býva vás tam už len pár dôchodcov a mládež je dávno v zahraničí? Plytváte energiami. Je to neekonomické. Podľa vzoru z čias budovania komunizmu novovytvorené bytové správy budú rozdeľovať dôchodcov a rodiny. Dôchodca, máš nadmernú veľkocapitnú vilu na Slavine s výmerou tisíc metrov? Keď ti tam nastá-

Dvadsiaty tretí Štefánikov beh humenským Námestím slobody Nadviazali na dlhoročnú tradíciu

Marián ŠIMKULIČ – Foto: Emil SEMANCO

Po dvojročnom covidovom prerušení v pondelok 6. júna na humenskom Námestí slobody odštartoval 23. ročník Štefánikového behu. Akciu organizačne pripravili Základná škola Hrnčiarska, Matica slovenská – miestny odbor, prvý Atletický klub a mesto Humenné.

Účastníci behu si najskôr pri pomníku M. R. Štefánika pripomenuli túto významnú osobnosť. Vence vďaka k pamätníku položili predseda Matice slovenskej Marián Gešper, primátor mesta Miloš Meričko a predseda MO MS Michal Gnip. Po krátkom kultúrnom programe sa začali bežecké súťaže. Zápolilo sa v štyroch kategóriách. V kategórii 1. až 3. ročník ZŠ súťažiaci absolvovali 500-metrový úsek s týmito výsledkami:

chlapci – 1. Nino Lipinský, 2. Tomáš Skyba, 3. Rastislav Kováč. V kategórii dievčat zvíťazila Natália Štenková pred Kristínou Sokolovičovou a Emiliou Dukovskou. V druhej kategórii 4. až 5. ročník ZŠ si na 700-metrovej trase najúspešnejšie počínali chlapci Štefan Tomčák, Ilja Morvai a Tobias Kozák. Z dievčat Alexandra Horvátová, Anna Kristína Bajcurová a Nela Matiasová. Tretiu kategóriu 6. až 7. ročník ZŠ čakal

800-metrový úsek, kde zvíťazil Oliver Rečný pred Jakobom Beslerom a Branislavom Slavomírom Bobalom. Z dievčat boli najúspešnejšie Beatrice Crea, Alexandra Hrubá a Leila Kabátová. V štvrtej kategórii 8. až 9. ročník ZŠ na trase dlhšej 1500 metrov u chlapcov a 1000 metrov u dievčat si najcenejšie medaily rozdelili Peter Makovec, Matúš Bega a Filip Kuľha. U dievčat Tamara Hajdučková, Mária Balogáčová a Ela Čopanová.

MATIČNÉ DEPEŠE

UŽHORODSKÉ REFLEXIE

Čo si želajú ukrajinské deti, výrečne reflektovali ich obrazy na plátne, ktoré vznikli počas „osláv“ MDD v 4. všeobecno vzdelávacej škole s vyučovacím jazykom slovenským a ukrajinským v Užhorode. Pre najmenších tu pre známe udalosti zorganizovali Medzinárodný deň detí už 31. mája 2022, nad ktorým mali taktovku domáca výtvarná umelkyňa Viktória Kuzmová a spisovateľ, učiteľ slovenského jazyka doc. Ján Pochanič.

SLÁVIČEK V TRSTENEJ

Matičný sláviček v Trstenej má za sebou dvadsaťpäť ročníkov. V tomto roku sa na súťaži zúčastnilo 34 školákov zo ZŠ v obciach Čimhová, Hladovka, Liesek, Podbiel, Vitanová, Zuberec, Suchá Hora, Tvrdošín a zo ZŠ na uliciach R. Dilonga a P. O. Hviezdoslava v Trstenej. V I. kategórii porota udelila prvenstvo M. Kšenzulákovkej (ZŠ ŠŠ Tvrdošín) a Cenu poroty M. Oklappkovej (ZŠ Suchá Hora). V II. kategórii si prvé miesto vypsievala J. Ďubašiková (ZŠ a MŠ Čimhová) a Cenu Matice slovenskej získalo aj školské zariadenie v tejto obci a L. Tabačák (ZŠ a MŠ Zuberec). Medzi najstaršími žiakmi prvenstvo získala K. Borsíková (ZŠ s MŠ Zuberec)

NEVŠEDNÁ VÝSTAVA

Slovenský veľvyslanec v Česku Rastislav Káčer a predseda ÚSZZ Milan Ján Pilip prevzali záštitu nad Národnou prezentáciou umenia handicapovaných umelcov SR, ktorú 7. júna t. r. otvorili v Slovenskom dome v Prahe na Súkenickej ulici. Výstavu, ktorá potrvá do 7. júla, pripravili Slovenská agentúra na podporu zdravotne postihnutých občanov a REFLEXY, n. o., SR

POZVANIE DO BLATNOHRADU

Ordinariát ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky v spolupráci s Vojským ordinariátom Maďarskej republiky pozývajú záujemcov 18. júna 2022 na spoločnú púť k svätým Cyrilovi a Metodovi do Blatnohradu – Zalaváru. Slávnostný program sa začne o 10.30 hodine pri súsoší svätých bratov od akademickej sochárky Ludmily Cvengrošovej, presne na poludnie sa uskutoční svätá omša v základoch Baziliky sv. Hadriána, o 13.30 hodine agapé a o 15. hodine prehliadka priestoru a ukončenie slávnosti. Doprava na miesto púte je individuálna.

SVETOVÝ TÝŽDEŇ

Pracovníci Múzea moderného umenia Andyho Warhola v Medzilaborciach o oficiálnom otvorení letnej sezóny 16. júna vravia ako o „svetovom týždni“, keďže na tento čas uprostred júna pripravili tri skutočne unikátne výstavy popredných európskych a svetových výtvarných umelcov. Po vernisáži pripravili ďalší kultúrny bonbónik – koncert populárnej kapely Lahká Múza.

Pripravuje Emil SEMANCO

Matica zinventarizovala archívny fond Slovákov v Rumunsku Slovenská Dolná zem v archíve

Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: archív SNN

Medzi najčastejšie sprístupňované a najviac žiadané fondy Krajského múzea Matice slovenskej patrí archív Dolnej zeme. Matica postupne vytvorila digitálne inventáre fondov bývalej Juhoslávie, začiatkom roka dokončila práce na fonde z Maďarska a v minulých dňoch ukončila inventarizačné práce uložených archíválií z Rumunska.

Fond Slovákov žijúcich v Rumunsku tvorí 3 938 jednot-

lívín uložených v 33 archívnych škatuliach. Obsahujú materiály o živote Slovákov v Rumunsku – fotografie, pohľadnice, novinové články, listiny, písomnosti, výskumné materiály, periodiká, fotoarchív a iné. Časť archíválií je venovaná činnosti spolkov, ďalšie predstavujú písomný materiál, napríklad sú dokumenty o Slovákoch v Bukovine, xerokópie listov i časopisov Naše snahy (až po rok 1992) a Slovenský týždenník (1929 – 1939). Bádateľom sú k dispozícii inventáre, ktoré opisujú každú jednotlivinu archívu, čo umožňuje urobiť si o fonde jednoznačný obraz. Jeho inventáre sú zverejnené na webe Matice slovenskej alebo na vyžiadanie v Krajskom múzeu MS.

Trinásty ročník súťaže Svätoplukovo kráľovstvo oživa v Nitre Štafetu prevzali organizátori pod Zoborom

Veronika BILICOVÁ, Dom MS v Nitre

Štafetu v organizovaní a vyhlasovaní súťaže Svätoplukovo kráľovstvo oživa tento rok po prvýkrát prevzala Základná škola kráľa Svätopluka v Nitre. Organizátorom súťaže podal partnerskú pomocnú ruku Dom Matice slovenskej v Nitre a prispel aj vzdelávacím programom Cyril a Metod a ich nasledovníci.

Svätoplukovo kráľovstvo oživa má medzi školskými súťažami už pár rokov pevné miesto. Prvý raz ju zorganizovali na Základnej škole kráľa Svätopluka v Nitre aj s príspevom tamojšieho Domu Matice slovenskej. Na snímke je časť víťazov a sprievodnej expozície.

Svätoplukovo kráľovstvo oživa má dnes stabilné miesto medzi školskými súťažami. Svätopluk a Nitra, Bol Svätopluk kráľ? Cyril a Metod a ich nasledovníci, Sila slova a sila meča ako odkaz Svätoplukovho kráľovstva, Tri prúty Svätopluka ako symbol dnešnej doby – to sú témy,

ktoré sa tentoraz dočkali literárneho, výtvarného aj elektronického spracovania. Precízne prepracovaná webová stránka, elektronická hra a kvíz, krátke animácie či diskusia boli popri prezentáciách a expozíciách výsledkami tvorivého procesu v elektronickej časti súťaže.

Od začiatku ju pozorne sledoval a vyjadril jej podporu aj predseda vlády SR Eduard Heger. Zakladateľ súťaže Martin Bodis odovzdával víťazom ocenenia a darčeky a za organizátora súťaže Alexandra Ďurišová. Záštitu nad podujatím prevzal primátor mesta Nitra Marek Hattas, ktorého zastúpil a prítomným sa prihovril viceprimátor Miloslav Špoták. Našu budúcu intelektuálnu elitu pozdravil predseda MS Marián Gešper, ktorý v príhovore zdôraznil potrebu práce s mládežou a cielené usmerňovanie jej aktivít.

Z 269 žiackych diel a prác odborná porota vybrala na ocenenie bezmála štyri desiatky. Slávnostné udelenie ocenení sa uskutočnilo 29. apríla 2022 v Dome Matice slovenskej v Nitre. Na výhercov čakali nielen vecné ceny, ale aj kultúrny program na ZUŠ Rosinského v Nitre, predstavenie vybraných víťazných prác a vernisáž súťažných diel. Sponzor podujatia Diecézne múzeum v Nitre pozvaným výhercom otvorilo brány svojich expozícií. Návštevníci, najmä zo vzdialenejších kútov Slovenska, takto aj priamo spoznali veľkomoravskú históriu, ktorá v meste Nitra na nich dýcha z každého svojho zákutia.

Menoslov víťazov a ocenených nájdete na stránkach Matice slovenskej.

VYHRALI!

Družstvo Matice slovenskej Liptovský Mikuláš v sobotu 14. mája zvíťazilo na turnaji v malom futbale, ktorý organizovali v Liptovskom Ondreji domáci nadšenci spoločne s obecným úradom a viacerými sponzormi. Turnaj ako memorál na počesť Miroslava Zachara sa uskutočnil po dvojročnej prestávke už siedmykrát za účasti mužstiev z obcí Jamník, Liptovská Teplá, Hybe, Liptovského Petra. Víťazný matičný kolektív tvorili väčšinou členovia Mladej Matice.

„V peknom slnečnom počasí sme odohrali turnaj so šťastným koncom pre nás. Ďakujeme organizátorom za pozvanie a skvelé organizačné zabezpečenie. Radi sme si zašportovali a, samozrejme, aj stretli pri priateľských debatách s kamarátmi. Pozitívom bola skutočnosť, že sa turnaj niesol v priateľskom duchu a vládla naozaj skvelá atmosféra,“ konštatoval po turnaji kapitán družstva Matice Marek Nemeč.

Družstvo Matice slovenskej si odnieslo pohár pre víťaza skupiny a aj pohár za prvé miesto, pričom veľký putovný pohár ostal v Liptovskom Petre a do budúcnosti ho bude zdobiť nová tabuľka, na ktorej bude vtipný víťaz ročníka 2022, ktorým sa stali Matičiari.

Víťazní reprezentanti Matice slovenskej: Šimček, Zlejší, Čajka, Horanský, Perašín, Kováč, Pastva a Nemeč.

Text a foto: Peter VRLÍK

OČAMI MATIČIARA

Spomienka na Jána Francisciho a debut Malej Hronky bol názov slávnostného programu pri príležitosti dvojstého výročia narodenia Jána Francisciho, ktorý náš MO MS v Jure nad Hronom pripravil v rámci Roka odkazu štúrovcov.

Nevšedný debut

Malá Hronka je naša detská folklórna skupina založená v októbri minulého roka. Pätnásť detí vo veku od piatich do deviatich rokov sa pravidelne stretáva každý utork. Znejú ľudové piesne a nacvičujeme aj detské pohybové hry. Vďaka finančnej podpore Matice slovenskej sme deti obliekli do nových krojov, čo aj rodičov motivovalo k ešte zodpovednejšiemu prístupu k nácvikom a práci vedúcich. Pri tvorbe scenára sa nám podarilo objaviť niečo, čo spája Jána Francisciho s deťmi, a tak sme sa rozhodli spojiť spomienku na jedného zo zakladateľov Matice slovenskej s dramaturgiou rozprávky O Zlatej priadke z jeho zbierky ľudových rozprávok Poviedky pre slovenské detky. Pravdaže, opäť nechýbali ľudové piesne a hry, ktoré sa deti naučili v priebehu niekoľkých mesiacov. Ich debutové vystúpenie koncom mája bolo veľmi úspešné. Plodný život kapitána slovenských dobrovoľníkov, revolucionára, redaktora, prozaika, prekladateľa, doživotného podpredsedu Matice slovenskej Jána Samuela Francisciho-Rimavského, ktorý bol po Štúrovej smrti najvýznamnejším organizátorom národného života, priblížil obecenstvu gymnazista Martin Pinter a rolu Francisciho ako rozprávača rozprávky O Zlatej priadke rozprával malý žiak Edko Mitterpach. Jeho spolužiaci si rozdelili ostatné herecké úlohy. Aj ďalší účinkujúci sa tešili z úprimného aplauzu publika.

Naším cieľom je a bude zachovávanie kultúrneho dedičstva Slovákov, ľudových tradícií a pripomínať si bohatú históriu nášho národa. Plánujeme preto organizovať ďalšie podujatia na podobnú tému tak, aby boli lákavé aj pre mládež.

Helena VALENTOVÁ,
predsedníčka MO
MS Jure nad Hronom

Predseda MS Marián GEŠPER v ZŠ akad. Jura Hronca v Rožňave
Prednáška o štúrovskej generácii

Tatiana TOMKOVÁ, D MS v Rožňave

Základná škola akademika Jura Hronca v Rožňave nesie meno po slávnom rodákovi z Gemera, matematikovi svetového formátu, vedcovi, pedagógovi, predsedovi Matice slovenskej i Slovenského národného múzea, kultúrnom činníkovi, zakladateľovi a spoluorganizátorovi piatich slovenských vysokých škôl

Práve túto školu navštívil 2. júna predseda MS Marián Gešper, aby sa tu v rámci Roka odkazu štúrovcov prihovril žiakom prednáškou o týchto významných osobnostiach, z ktorých mnohí v tomto roku oslavujú dvojsté výročie narodenia. Rok 2022 vyhlásila Matica slovenská za Rok odkazu štúrovcov. Marián Gešper v úvode vystúpenia na pôde tejto školy vyzdvihol akademika Jura Hronca a zdôraznil aj skutočnosť, že v Rožňave študovali v 19. storočí aj mnohí národovci, ktorí Štúra obklopovali, podporovali a spolupracovali s ním. Z púta-

Peter DRAGIJSKÝ verí, že i na Slovensku zvíťazí štúrovskej princípu Slovanstva
Rimavskosobotská Aleja veľikánov ducha

Ján MARKO – Foto: internet

Takto môžeme charakterizovať rast osobnosti a tvorbu Petra Dragijského (nar. 30. júna 1950 Hnúšťa). Štúdium na Lekárskej fakulte UPJŠ v Košiciach ukončil v roku 1974. Od roka 1977 žije v Rimavskej Sobote, kde pracoval tridsať rokov na chirurgickom oddelení, od roka 2004 v súkromnej ambulancii. Pri svojej náročnej odbornej práci si vždy našiel dostatok času na činnosť v Matici slovenskej. Výsledky svojej bádateľskej a tvorivej činnosti publikoval v SNN, Slovenských pohľadoch a Gemerských zvestiach. V roku 2014 vydal knihu Osobnosti Gemera-Malohontu. Za svoje aktivity získal mnohé matičné vyznamenania a Mimoriadnu cenu Matice slovenskej pri príležitosti 155. výročia MS a cenu Za zásluhy pri budovaní slovenskej štátnosti.

Impulzom k jeho bádateľskej činnosti bola história Slovákov, o ktorej sa dozvedal zo životopisov a z tvorby Ľudovíta Štúra a ďalších významných osobností z obdobia národnoslobodzovacieho hnutia, z ktorých mnohí pôsobili v Porimaví. Ako presvedčený lokálpatriot, s úprimným citom pre národné záujmy, si uvedomil našu povinnosť zachovať dedičstvo predkov a v zrozumiteľnej podobe uchovávať ho pre nasledujúce generácie.

PROFIL MATIČIARA

Ucelené poznatky Petra Dragijského, zachytené tiež v uvedenej publikácii, sú zároveň kronikou jeho projektu s komplexným usporiadaním: „Aleje osobností Gemera-Malohontu“. Slovákov – národných dejateľov tohto kraja, predstavuje v chronologickom usporiadaní a jeho dielo poskytuje ucelený obraz vývinu národného povedomia občanov v ich regióne v tých najširších politických, geografických, klimatických, ekonomických a spoločenských súvislostiach.

Predsavzatie konkrétne realizovať projekt osadenia búst jednotlivých slovenských dejateľov na dôstojnom mieste dostalo reálnu podobu na autorových cestách po krajinách s vyspelou kultúrou. Všade vo svete videl, najmä však cítil, ako si významných

MUDr. Peter DRAGIJSKÝ sa výrazne zapísal do chronológie matičných aktivít v Rimavskej Sobote.

dejaťelov svojho národa vážia a ctia. Zaujala ho Padova, kde na Prato della Valle sú umiestnené sochy osemdesiatich osobností, ktoré na univerzite študovali. Hneď ho napadla myšlienka: „O čo sme horší?“ V našom Porimaví takmer nenájdete obec, v ktorej by sa nenarodila alebo nepôsobila významná osobnosť. V Padove študovali tí, z ktorých mnohí sa neskôr stali géniovia. Aj u nás sa géniovia rodili (a stále aj rodia). Nebola by škoda nevyužiť takýto potenciál na zvýšenie príťažlivosti nášho mesta, ale najmä na zvýšenie národného povedomia?

Zmysel projektu Petra Dragijského okamžite pochopil riaditeľ Domu MS Michal Hruška. Spolu s autorom vybrali jeho názov – Historické osobnosti Gemera-Malohontu. Spoločne vypracovali plán organizačného, finančného a materiálneho zabezpečenia inštalácie búst jednotlivých národných dejateľov osadených na pylónoch. Do tretice sa k nim pridal Ing. arch. Stanko Krosner, ktorý vytypoval na Daxnerovom námestí miesto podobné ako v Padove. Žiaľ, pre výstavbu obchodného domu projekt realizovali na inom, ale rovnako dôstojnom priestore pred Kultúrnym domom. Pri návšteve Rimavskej Soboty prof. Milan S. Ďurica, nadšený týmto dielom, upravil jeho pôvodný názov a nazval ho Aleja veľikánov ducha. Slová Petra Dragijského: „Teší ma, že aj tu v našom regióne sa mladá generácia vracia k tradíciám svojich predkov, mnohé šikovné deti vyhrávajú školské olympiády. Verím, že Slovensko sa zbaví kľiatby prútovej nesvornosti kráľa Svätopluka. Verím, že na Slovensku zvíťazí štúrovskej princípu Slovanstva – ľudskosť. Vážme si svoju minulosť, budme na ňu hrdí! Od nej sa smelo môžeme odraziť do budúcnosti. Vážme si sami seba! Ak to dokážeme, bude si nás vážiť aj ostatný svet.“

OZNAM

Nadácia PRO PATRIA si dovoľuje informovať, že aj tento rok ocení významné slovenské osobnosti za ich prínos k rozvoju slovenského národného života. Slávnosť sa uskutoční 1. 7. 2022 o 17.00 hod. na Bratislavskom hrade.

Tohtoroční laureáti sú: pomológ Ivan Hričovský, historik Matúš Kučera, literát Vincent Šabík a spisovateľ Drahoslav Machala in memoriam.

(red)

ČITATEĽSKÁ SŮŤAZ

V SNN č. 10/2022 sme venovali pár riadkov výstavbe II. etapy elektrickej trate v Bratislave-Petržalke a v závere článku sme vyslovili pochybnosť o reálnosti termínu dostavy, ktorý predpokladá koniec roka 2023. Už teraz totiž dodávateľská firma so stavebnými prácami mešká a sklz sa aktuálne zvyšuje ďalšími finančnými problémami a nedorozumením stavebníka s vedením mesta. Na našu otázku správne odpovedali tí, ktorí uviedli, že plánovaná konečná stanica elektrickej trate v Petržalke je Janíkov dvor. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Anna Ondrejčíková, Ivanovce; Katarína Pračková, Martin; Mária Kulihová, Ružomberok.

• Ako dlho pôsobí kolektívny člen MS známy FS Chemlon na folklórnej scéne?

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty z tiráže týchto novín aj elektronicky našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vydania ďalšieho čísla SNN o dva týždne.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

18. júna

– pred stotridsiatimi rokmi sa narodil slovenský divadelný režisér a herec Janko Borodáč (1892 – 1964); organizoval ochotnícke divadelné predstavenia, ako prvý Slováčok začal študovať herectvo na pražskom konzervatóriu, dramaturg a umelecký šéf Činohry SND, po druhej svetovej vojne bol poverený obnovou Východoslovenského národného divadla

– pred osemdesiatimi rokmi zomrel hrdina vojak Jozef Gabčík (1912 – 1942); účastník operácie Antropoid, atentátu na zastupujúceho rišského protektora Reinharda Heydricha, pred zajatím radšej zvolil smrť samovraždou v krypte Chrámu sv. Cyrila a Metoda

– pred stoosemdesiatimi rokmi sa narodil sochár Adolf Husár (1842 – 1885), popredný reprezentant monumentálneho sochárstva, charakteristickým akademickým štýlom; na Slovensku sú jeho práce z mladosti v bansko-bystrickom múzeu, neskoršie vo Východoslovenskom múzeu v Košiciach

21. júna

– pred sto rokmi sa narodil fotograf Ladislav Noel (1922 – 1996); autor príručky z oblasti amatérskeho fotografovania, ktorý sa zaslúžil o rozvoj profesionálnej a amatérskej fotografie

23. júna

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodila herečka Zuzana Cigánová (1947); od roka 1970 pôsobila v Činohre SND, účinkovala takmer v dvesto televíznych filmoch a inscenáciách, je autorkou viacerých kníh, niektoré boli nominované do finále súťaže Anasoft litera

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil herec Branislav Bystriansky (1972); od roka 1995 člen Činohry SND, predstavil sa v mnohých divadelných inscenáciách, hosťoval aj v iných slovenských divadlách, účinkuje v televíznych inscenáciách, vo filmoch a v seriáloch

– pred tridesiatimi rokmi sa narodil herec Ján Brokoff (1652 – 1718), barokový rezbár; neskôr sa usadil v Prahe, jeden z autorov sóch na pražskom Karlovom moste

25. júna

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil redaktor, literárny historik a kritik, politik Pavol Števec (1932 – 2003); šéfredaktor časopisov Kultúrny život, Literárny týždeník, predseda Spolku slovenských spisovateľov, jeho doménou boli recenzie, odborné štúdie, eseje

30. júna

– pred dvestodvadsiatimi rokmi sa narodil historik a národný buditeľ Ján Pavel Tomášek (1802 – 1887); počas viedenských štúdií nadviazal kontakty s Františkom Palackým, Vukom Karadžičom, je autorom historického spisu Pamäti jelšavské a muránske

1. júla

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil režisér Juraj Kerekes (1932 – 2004); jeho meno je spojené s košickým štúdiom STV, kde od roka 1964 vytvoril vyše päťsto rôznych relácií a programov, dokumentárne filmy, publicistické magazíny, mysterium života, Roky nezastavíš, národnostné magazíny, večerníkové seriály, ale aj televízne prenosy z folklórnych festivalov vo Východnej

Ľudovít KUSAL

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.